

YEŞİL KADIN GÜCÜ

KOOPERATİFLERLE
SÜRDÜRÜLEBİLİR
KATMA DEĞER

Öğr. Gör. Fisun ÜNAL ÖZTÜRK

YEŐIL KADIN GÜCÜ

KOOPERATİFLERLE SÜRDÜRÜLEBİLİR KATMA DEĞER

Öğr. Gör. Fisun ÜNAL ÖZTÜRK

Birlikte üretmenin, paylaşmanın ve dönüőtürmenin gücüne inananlara...

Yeşil Kadın Gücü
Kooperatiflerle Sürdürülebilir Katma Değer
Öğr. Gör. Fisun ÜNAL ÖZTÜRK

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek
Kapak Tasarımı: Yiğit Kağan YILDIZ
Sayfa Tasarımı: Duvar DESIGN
Basım Tarihi: Mayıs 2026
Yayıncı Sertifika No: 49837
E-ISBN: 978-625-8756-48-7

© Duvar Yayınları
853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir
Tel: 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com
duvarkitabevi@gmail.com

ÖNSÖZ

Günümüzde ekonomik kalkınma anlayışı, yalnızca büyüme odaklı yaklaşımların ötesine geçerek çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal kapsayıcılığı da içeren daha bütüncül bir yapıya dönüşmektedir. Bu dönüşüm sürecinde yeşil ekonomi yaklaşımı; doğal kaynakların korunmasını, çevresel etkilerin azaltılmasını ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir bir zeminde yeniden yapılandırılmasını amaçlayan önemli bir paradigma olarak öne çıkmaktadır.

Bu yeni kalkınma anlayışının sahadaki en dikkat çekici uygulama alanlarından biri ise kadın kooperatifleridir. Kadın kooperatifleri, yalnızca ekonomik değer üreten yapılar değil; aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren, kadın emeğini görünür kılan ve yerel kalkınmayı destekleyen çok boyutlu dönüşüm alanlarıdır. Özellikle kırsal ve yarı-kentsel bölgelerde gelişen bu yapılar; sürdürülebilir üretim anlayışını ekonomik faaliyetlerle bir araya getirerek çevresel ve toplumsal sorumluluk açısından önemli örnekler sunmaktadır.

Bu kitapta kadın kooperatifleri ile yeşil ekonomi arasındaki ilişki, teorik çerçeve ve saha uygulamaları birlikte değerlendirilerek ele alınmıştır. Çalışma kapsamında yer verilen kavramsal yaklaşımlar, uygulama örnekleri ve vaka analizleri aracılığıyla teori ile uygulama arasında güçlü bir bağ kurulması hedeflenmiştir. Böylece eser, yalnızca akademik bir inceleme sunmakla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda uygulamaya yönelik değerlendirmeler ve öneriler geliştirmeyi de amaçlamaktadır.

Kadınların üretim, yönetim ve karar alma süreçlerindeki aktif rolleri, sürdürülebilir kalkınmanın temel dinamiklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Kitapta yer alan örnekler, kadınların kooperatifler aracılığıyla nasıl dönüştürücü bir güç hâline geldiğini; ekonomik bağımsızlık, toplumsal etki ve çevresel duyarlılık ekseninde nasıl çok yönlü katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu örnekler, yerelden başlayan

kolektif üretim modellerinin daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışına nasıl katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, okuyucuya yalnızca bilgi sunmak değil; aynı zamanda yeşil ekonomi, kadın girişimciliği ve sürdürülebilir kalkınma konularında analitik bir bakış açısı kazandırmaktır. Bu doğrultuda kitabın; akademisyenler, öğrenciler, politika yapıcılar, yerel yönetimler ve uygulayıcılar için kapsamlı bir başvuru kaynağı olması hedeflenmektedir.

Kadın emeğinin, dayanışmanın ve sürdürülebilir üretim anlayışının daha görünür olduğu bir geleceğe katkı sunması temennisiyle...

Öğr. Gör. Fisun ÜNAL ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
1. Bölüm	9
Yeşil Ekonomi ve Kadınların Rolü	9
1.1 Yeşil Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınma ve Kadın Girişimciliğin Küresel ve Türkiye Perspektifi	11
1.1.1 Tarihçe ve Küresel Önemi	12
1.1.2 Kadınların Ekonomik ve Toplumsal Güçlenmedeki Rolü	16
1.1.3 Kavramsal Çerçeve	18
1.1.4 Kadın Girişimciliği ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi.....	21
1.2 Sürdürülebilir Kalkınma Perspektifinde Kooperatif Modeli	24
1.3 Kitabın Amacı ve Katkı Çerçevesi	26
2. Bölüm	30
Kadın Kooperatiflerinin Gücü	30
2.1 Kooperatiflerin Tarihçesi ve Türkiye’deki Gelişimi	31
2.2 Başarı Hikâyeleri ve Uygulama Örnekleri	33
2.2.1 Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi.....	33
2.2.2 SoGreen Projesi	35
2.2.3 Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri	36
2.2.4 Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi.....	38
2.3 Kooperatiflerin Ortak Profili ve İşleyişi.....	42
2.3.1 Ortak Profili	43
2.3.2 İşleyiş Süreci ve Kadın Liderliği	43
2.3.3 Uygulama Örneği.....	44
2.3.4 Finansman ve Destek Mekanizmaları	44
2.3.5 Sürdürülebilir Üretim ve Çevresel Katkıları	46
2.3.6 Ortakların Rolü ve Toplumsal Etki	48

2.4 Kadın Kooperatiflerinde Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Önerileri	49
2.4.1 Karşılaşılan Sorunlar	49
3. Bölüm	51
Yeşil Katma Değer Yaratma	51
3.1 Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm	52
3.1.1 Sistematik Atık Yönetimi Yaklaşımı	53
3.2 Organik Tarım ve Sürdürülebilir Üretim	54
3.2.1 Sürdürülebilir Üretim Sürecinin Temel Bileşenleri	55
3.3 Ekoturizm ve Yerel Kalkınma	57
3.3.1 Ekoturizmde Katma Değer Yaratma Mekanizması	58
3.4 Kooperatiflerin Çevresel ve Ekonomik Katkısı	59
3.4.1 Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi	60
3.4.2 SoGreen Projesi	61
3.4.3 Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri	62
3.4.4 Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi	63
3.4.5 Küçük Ölçekli Kooperatiflerin Rolü	65
3.4.6 Bütüncül Başarı Çerçevesi	65
3.6 Yerelden Başlayan Değişim, Topluluğa Yayılan Etki	67
4. Bölüm:	69
Toplumsal Dönüşüm ve Yerel Kalkınma	69
4.1.1 Ekonomik Bağımsızlıktan Toplumsal Dönüşüme	71
4.1.2 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi	72
4.2 Yerel Kalkınmada Kooperatiflerin Rolü	72
4.2.1 Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi	73
4.2.2 SoGreen Projesi	73
4.2.3 Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri	73
4.2.5 Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi	73

4.2.5 Kooperatiflerin Yerel Kalkınmadaki Temel Mekanizmaları	74
4.3 Eğitim, Sosyal Dayanışma ve Toplumsal Farkındalık	75
4.3.1 Eğitim ve Dayanışmanın Etki Mekanizması	76
4.4 Bütüncül ve Uygulama Örnekleri	77
4.4.1 Başlangıç: Ekonomik Güçlenme	77
4.4.2 Orta Akış: Toplumsal Etki ve Dayanışma	78
4.4.3 Zirve Basamağı: Çevresel Sürdürülebilirlik	79
5. Bölüm	80
Politika ve Destek Mekanizmaları	80
5.1 Devlet, Belediye ve Sivil Toplum Kuruluşları Destekleri	81
5.1.1 Devlet Destekleri ve Politika Araçlar	82
5.1.2 Belediyeler ve Yerel Uygulamalar	82
5.1.3 Sivil Toplum Kuruluşları ve Kapasite Geliştirme Süreci	82
5.1.4 Bütünleşik Destek Ekosistemi	83
5.2 Finansman, Eğitim ve Pazarlama Destekleri	84
5.2.1 Finansman: Üretimin Başlangıç Noktası	85
5.2.2 Pazarlama: Görünürlük ve Gelir Sürekliliği	86
5.2.3 Bütüncül Destek Modeli	86
5.3 Ulusal ve Uluslararası İyi Uygulama Örnekleri	87
5.3.1 Uluslararası İyi Uygulamalar	88
6. Bölüm	90
Gelecek Perspektifi	90
6.1 Dijitalleşme ve Yeşil Teknolojiler	92
6.1.1 Dijitalleşme: Pazar Erişimi ve Yönetim Dönüşümü	92
6.1.2 Yeşil Teknolojiler: Sürdürülebilir Üretim ve Maliyet Avantajı	93
6.1.3 Dijital ve Yeşil Dönüşümün Kesişim Noktası	93
6.2 Kooperatiflerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile Uyumu	95

6.3 Yeni Fırsatlar ve Büyüme Alanları	98
6.3.1 Temel Fırsat Alanları.....	98
6.4 Gelecek Perspektifi ve Çıkarımlar	100
6.4.1 Stratejik Ufuk ve Gelecek Vizyonu	101
7. Bölüm.....	103
Sonuç ve Öneriler	103
7.1 Bütüncül Değerlendirme: Bir Modelin Ötesinde Bir Hareket.....	103
7.2 Stratejik Öğrenimler: Bu Kitap Bize Ne Öğretti?	103
7.3 Geleceğin Kooperatif Modeli: Dönüşümün Yeni Formu	104
7.4 Politika ve Uygulama İçin Öneriler.....	104
KAYNAKLAR	108

1. Bölüm

Yeşil Ekonomi ve Kadınların Rolü

Günümüzde ekonomik büyüme ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki denge, yalnızca akademik çevrelerin değil; politika yapıcıların, işletmelerin ve toplumların da öncelikli gündemlerinden biri hâline gelmiştir. Sanayileşmenin çevresel maliyetleri, doğal kaynakların hızla tükenmesi ve iklim krizinin giderek daha görünür hâle gelen etkileri, ekonomik faaliyetlerin yalnızca finansal çıktılar üzerinden değerlendirilemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Artan nüfus, hızlanan kentleşme ve tüketim odaklı üretim yapısı, doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı derinleştirmekte; bu durum gelecekte ortaya çıkabilecek krizlerin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ekolojik temelli olabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda yeşil ekonomi, ekonomik kalkınmayı çevresel koruma ve toplumsal fayda ile birlikte ele alan bütüncül bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

Kadınlar, bu dönüşüm sürecinde yalnızca destekleyici değil, yönlendirici aktörler olarak konumlanmaktadır. Literatür, kadınların çevresel farkındalık oluşturma, sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarını benimseme ve toplumsal değişimi tetikleme süreçlerinde etkin rol üstlendiğini göstermektedir. Özellikle kırsal ve yarı-kentsel alanlarda faaliyet gösteren kadın kooperatifleri; organik tarım, geri dönüşüm, ekoturizm ve yenilenebilir enerji uygulamaları aracılığıyla ekonomik değer üretirken, eş zamanlı olarak çevresel ve toplumsal katkılar da sağlamaktadır.

Kadın kooperatifleri, bu dönüşümün en somut uygulama alanlarından biri olarak dikkat çekmektedir. Bu yapılar, kadınların üretim süreçlerine katılımını, gelir elde etmesini ve karar alma mekanizmalarında yer almasını mümkün kılarken; aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren kolektif bir üretim modeli sunmaktadır. Kadınların bu süreçlerde üstlendiği liderlik rolü, yalnızca ekonomik bağımsızlığı artırmakla sınırlı kalmamakta; yerel kalkınmayı destekleyen ve çevresel farkındalığı yaygınlaştıran bir etki alanı oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, kadın kooperatiflerinin her bağlamda aynı düzeyde başarı sağlayamadığı; finansmana erişim, kurumsal kapasite ve pazarlama olanakları gibi yapısal sınırlılıklarla karşılaşabildiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durum, söz konusu yapıların sürdürülebilirliğinin yalnızca yerel girişimcilik dinamikleriyle değil, aynı zamanda politika desteği ve kurumsal altyapıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bu bölümde, yeşil ekonomi kavramı ve küresel gelişimi ele alındıktan sonra kadınların ekonomik ve toplumsal güçlenme süreçleri incelenecek; Türkiye ve dünya örnekleri üzerinden uygulamalara yer verilecektir. Ayrıca kadın kooperatiflerinin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ile ilişkisi değerlendirilerek bu yapıların ekonomik, çevresel ve toplumsal etkileri bütüncül bir çerçevede tartışılacaktır.

Tablo 1: Yeşil ekonomi ve kadın liderliği kavramsal çerçeve

Boyut	Tanım	Kadın Kooperatiflerinin Rolü	Örnek Uygulamalar / Vaka Çalışmaları
Ekonomik	Kaynakların etkin kullanımı, gelir yaratma ve istihdamın artırılması	Kadınlar üretim süreçlerini organize eder, gelir elde eder ve yerel/ulusal pazarlara erişim sağlar	Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi: Organik tarım ve yerel ürünlerin üretimi ve satışı
Çevresel	Doğal kaynakların korunması, atık yönetimi ve sürdürülebilir üretim	Atıkların geri kazanımını sağlar, çevre dostu üretim yöntemlerini uygular	SoGreen Projesi: Plastik ve cam atıkların geri dönüştürülerek ürüne dönüştürülmesi
Toplumsal	Sosyal dayanışma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve farkındalık	Kadınlar karar alma süreçlerine katılır, topluluk temelli eğitim faaliyetlerinde yer alır	Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri: Ekoturizm ve yerel kültürün aktarımı Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi: Yerel kültürün aktarımı
Girişimcilik ve Liderlik	Yenilikçilik, liderlik ve girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi	Kadınlar kooperatif yönetiminde aktif rol alır, inovatif üretim ve pazarlama stratejileri geliştirir	Kooperatiflerde dijital pazarlama ve girişimcilik eğitimleri
Sürdürülebilir Kalkınma	Ekonomik, çevresel ve toplumsal hedeflerin bütüncül olarak gerçekleştirilmesi	Kadın kooperatifleri sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile uyumlu projeler yürütür	Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi Organik üretim, ekoturizm ve geri dönüşüm temelli uygulamalar

Tablo 1 incelendiğinde, kadın kooperatiflerinin yeşil ekonomi kapsamında ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlarda çok katmanlı bir rol üstlendiği görülmektedir. Ekonomik boyutta üretim ve gelir yaratma süreçleri öne çıkarken; çevresel boyutta sürdürülebilir üretim ve atık yönetimi uygulamaları dikkat çekmektedir. Toplumsal boyutta ise kadınların karar alma süreçlerine katılımı ve sosyal dayanışma mekanizmalarının güçlenmesi belirleyici olmaktadır.

Girişimcilik ve liderlik boyutları, kadınların yalnızca üretici değil aynı zamanda yönetici ve yenilikçi aktörler olarak konumlandığını göstermektedir. Bu çok boyutlu yapı, kadın kooperatiflerinin yeşil ekonomi uygulamalarını sahada somutlaştıran ve sürdürülebilir kalkınma ile doğrudan ilişki kuran bir model sunduğunu ortaya koymaktadır.

1.1 Yeşil Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınma ve Kadın Girişimciliğin Küresel ve Türkiye Perspektifi

Dünya ekonomisi, son yüzyılda yalnızca niceliksel büyüme açısından değil; aynı zamanda yapısal ve işlevsel yönleriyle de köklü bir dönüşüm sürecinden geçmiştir. Sanayileşme, kentleşme ve nüfus artışı ekonomik büyümeyi hızlandırırken; doğal kaynakların tükenmesi ve çevresel bozulmalar sürdürülebilirliği ciddi biçimde tehdit eder hâle gelmiştir.

Üretim ve tüketim odaklı ekonomik sistemlerin yaygınlaşması, çevresel maliyetlerin uzun yıllar göz ardı edilmesine neden olmuş; bu durum günümüzde küresel ölçekte ekolojik krizlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede, ekonomik büyümenin çevresel ve toplumsal maliyetlerden bağımsız değerlendirilemeyeceği giderek daha görünür hâle gelmiştir.

Yeşil ekonomi, bu dönüşüm ihtiyacına yanıt olarak ortaya çıkan ve ekonomik büyüme ile çevresel koruma ve toplumsal refahı birlikte ele alan bir yaklaşım sunmaktadır. Bu model, ekonomik faaliyetlerin yalnızca büyüme odaklı değil; kaynak verimliliği, sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yeniden yapılandırılmasını öngörmektedir. Bu yönüyle yeşil

ekonomi, klasik kalkınma anlayışının ötesine geçerek çok boyutlu bir kalkınma paradigması olarak değerlendirilmektedir.

Yeşil ekonomi yaklaşımının uygulama süreçleri ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkeler daha çok karbon azaltımı, yenilenebilir enerji ve döngüsel ekonomi politikalarına odaklanırken; gelişmekte olan ülkelerde yeşil ekonomi, kırsal kalkınma, istihdam yaratma ve girişimcilik faaliyetleriyle daha doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu farklılaşma, yeşil ekonominin tek tip bir modelden ziyade, bağlama duyarlı bir dönüşüm süreci olduğunu göstermektedir.

Bu noktada kadın girişimciliği, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yeşil ekonominin sahadaki en önemli uygulama alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Kadın girişimciler, yerel kaynaklara dayalı üretim modelleri, kooperatif temelli örgütlenme yapıları ve sürdürülebilir üretim pratikleri aracılığıyla hem ekonomik değer yaratmakta hem de çevresel ve toplumsal fayda üretmektedir.

Ancak kadın girişimciliğinin bu süreçte karşılaştığı yapısal sınırlılıklar da göz ardı edilmemelidir. Finansmana erişim, eğitim olanakları, pazarlama kanalları ve kurumsal destek mekanizmalarındaki yetersizlikler, kadınların yeşil ekonomi içindeki potansiyel etkisini sınırlayabilmektedir. Bu durum, kadın girişimciliğinin güçlendirilmesinin yalnızca bireysel çabalarla değil; aynı zamanda politika düzeyinde desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

SKA çerçevesi, yeşil ekonomi ve kadın girişimciliği arasındaki ilişkiyi bütüncül bir perspektifle değerlendirmek açısından önemli bir referans noktası oluşturmaktadır. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği, insana yakışır iş, sorumlu üretim ve iklim eylemi gibi hedefler, kadınların ekonomik ve toplumsal süreçlerdeki rolünü güçlendiren temel alanlar arasında yer almaktadır.

1.1.1 Tarihçe ve Küresel Önemi

Yeşil ekonomi düşüncesi, çevresel sorunların ekonomik büyüme ile doğrudan ilişkili olduğunun anlaşılmasıyla birlikte uluslararası gündemde önem kazanmaya başlamıştır. Bu yaklaşımın teorik temelleri, 1972 yılında Roma

Kulübü tarafından yayımlanan *Büyümenin Sınırları* (Limits to Growth) raporuna kadar uzanmaktadır. Söz konusu rapor, sınırsız ekonomik büyümenin sınırlı doğal kaynaklar karşısında sürdürülebilir olmayacağını ortaya koyarak geleneksel kalkınma anlayışına yönelik ilk sistematik eleştirilerden birini sunmuştur. Raporda özellikle sanayileşme, nüfus artışı, kaynak tüketimi ve çevresel bozulma arasındaki ilişkinin uzun vadede küresel krizlere yol açabileceği vurgulanmıştır. Çalışma, ekonomik karar alma süreçlerinde çevresel sınırların dikkate alınması gerektiğini savunan yeni bir düşünsel dönüşümün başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. Yeşil ekonomi yaklaşımının kurumsal zemini ise 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayımlanan Brundtland Raporu ile güç kazanmıştır. Raporda sürdürülebilir kalkınma, “gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma modeli” şeklinde tanımlanmış ve bu yaklaşım uluslararası çevre politikalarının temel referans noktalarından biri hâline gelmiştir. Böylece sürdürülebilirlik kavramı yalnızca çevresel koruma anlayışıyla sınırlı kalmamış; ekonomik büyüme, sosyal refah ve çevresel dengelerin birlikte ele alınmasını gerektiren çok boyutlu bir kalkınma paradigmasına dönüşmüştür.

1992 yılında gerçekleştirilen Rio de Janeiro Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Zirvesi), sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin küresel ölçekte kabul görmesini sağlayan önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Zirve kapsamında yayımlanan Gündem 21 (Agenda 21) belgesi ile çevresel sorunların yalnızca ulusal politikalarla çözülemeyeceği; uluslararası iş birliği, yerel katılım ve sürdürülebilir üretim-tüketim modellerinin birlikte geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu süreçten sonra çevresel politikalar ile ekonomik kalkınma hedeflerinin birlikte değerlendirilmesine yönelik çalışmalar hız kazanmış; özellikle yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve sürdürülebilir üretim modelleri küresel kalkınma stratejilerinin önemli bileşenleri hâline gelmiştir.

2012 yılında gerçekleştirilen Rio+20 Konferansı ise yeşil ekonomi kavramının uluslararası politika belgelerinde daha sistematik biçimde yer almasını sağlamıştır. Konferansta düşük karbonlu kalkınma, kaynak verimliliği

ve kapsayıcı büyüme kavramları sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri arasında değerlendirilmiştir. Böylece ekonomik büyümenin yalnızca niceliksel artış üzerinden değil; çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal kapsayıcılık ekseninde yeniden tanımlanması gerektiği anlayışı güç kazanmıştır. Bazı akademik çevrelerde yeşil ekonomi yaklaşımının, mevcut ekonomik büyüme modelini çevresel söylemler aracılığıyla yeniden meşrulaştırdığı yönünde eleştiriler de bulunmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansman, teknoloji transferi ve yapısal eşitsizlikler gibi sorunlar dikkate alındığında, yeşil dönüşüm süreçlerinin her ülke açısından aynı ölçüde uygulanabilir olmadığı ifade edilmektedir. Bu durum, yeşil ekonominin yalnızca çevresel değil; aynı zamanda politik ve ekonomik güç ilişkileriyle bağlantılı bir dönüşüm alanı olduğunu göstermektedir.

2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), yeşil ekonomi yaklaşımını küresel ölçekte somut hedeflerle ilişkilendiren en kapsamlı çerçevelerden biri olmuştur. Özellikle SKA 5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği), SKA 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), SKA 12 (Sorumlu Üretim ve Tüketim) ve SKA 13 (İklim Eylemi) hedefleri; ekonomik kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal kapsayıcılık arasındaki ilişkinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, kadınların ekonomik süreçlerdeki rolünü yalnızca istihdam boyutuyla değil; girişimcilik, liderlik, karar alma mekanizmalarına katılım ve yerel kalkınma süreçleri üzerinden de değerlendiren bütüncül bir perspektif sunmaktadır.

Günümüzde yeşil ekonomi uygulamaları, ülkelerin ekonomik yapıları ve gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Sanayileşmiş ülkeler daha çok karbon emisyonlarının azaltılması, yenilenebilir enerji yatırımları, döngüsel ekonomi uygulamaları ve yeşil teknolojilere odaklanırken; gelişmekte olan ülkelerde yeşil ekonomi yaklaşımı kırsal kalkınma, istihdam yaratma ve yerel girişimcilik faaliyetleri üzerinden şekillenmektedir. Türkiye’de ise bu dönüşüm süreci özellikle kadın kooperatifleri, yerel üretim ağları ve sürdürülebilir kırsal kalkınma projeleri aracılığıyla görünür hâle gelmektedir. Organik üretim, geri

dönüşüm faaliyetleri, ekoturizm uygulamaları ve çevre dostu üretim modelleri, kadın girişimciliğinin yeşil ekonomi içerisindeki rolünü güçlendiren temel alanlar arasında yer almaktadır.

Yeşil iş alanlarının artması, yalnızca çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda yeni istihdam fırsatları oluşturarak ekonomik büyümenin daha kapsayıcı bir zeminde gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır. Bu süreçte kadın girişimciler, hem üretici hem de dönüştürücü aktörler olarak önemli bir rol üstlenmektedir. Özellikle kırsal ve yarı-kentsel bölgelerde faaliyet gösteren kadın girişimciler; yerel kaynaklara dayalı üretim modelleri, çevre dostu uygulamalar ve kooperatif temelli örgütlenme yapıları aracılığıyla sürdürülebilir kalkınma süreçlerine doğrudan katkı sunmaktadır.

Kadın girişimciliğinin küresel ölçekte karşılaştığı yapısal sınırlılıklar da göz ardı edilmemelidir. Finansmana erişimde yaşanan güçlükler, eğitim ve teknik kapasite eksiklikleri, dijital pazarlama olanaklarına sınırlı erişim ve toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler, kadınların yeşil ekonomi içerisindeki potansiyel etkisini sınırlandırabilmektedir. Dolayısıyla kadın girişimciliğinin desteklenmesi yalnızca ekonomik büyüme politikalarının değil; sosyal politika, yerel kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitliği stratejilerinin de temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak yeşil ekonomi yaklaşımı, tarihsel süreç içerisinde çevresel kaygılar temelinde ortaya çıkmış olsa da günümüzde ekonomik büyüme, toplumsal kapsayıcılık ve çevresel sürdürülebilirliği bütünleştiren çok katmanlı bir kalkınma modeli hâline dönüşmüştür. Kadın girişimciliği ve kooperatif temelli üretim yapıları ise bu dönüşümün yerel düzeydeki en dinamik uygulama alanlarından biri olarak öne çıkmakta; ekonomik kalkınmayı sosyal dayanışma ve çevresel sorumluluk ile birlikte ele alan alternatif bir üretim modeli sunmaktadır.

1.1.2 Kadınların Ekonomik ve Toplumsal Güçlenmedeki Rolü

Kadınlar, ekonomik sistemin pasif unsurları değil; çok boyutlu dönüşüm süreçlerinin aktif ve belirleyici aktörleridir. Güncel kalkınma yaklaşımları, kadınları yalnızca üretime katılan bireyler olarak değil; ekonomik, toplumsal ve çevresel değişimi şekillendiren temel bir güç olarak konumlandırmaktadır. Bu yaklaşım, kadın emeğinin görünürlüğünü artırmakta ve onları kalkınma süreçlerinin merkezine taşımaktadır.

Kadınların ekonomik bağımsızlık kazanması, bireysel refahın ötesinde hane içi karar alma süreçlerini, çocukların eğitim olanaklarını ve toplumsal refah düzeyini doğrudan etkilemektedir. Kadınların ekonomik hayata katılımı, yalnızca bireysel bir kazanım değil; toplumsal dönüşümü tetikleyen stratejik bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı hâlen arzu edilen seviyede değildir. Kadın kooperatifleri ise bu yapısal sorunun dönüştürülmesinde önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Kooperatifler, kadınların yalnızca üretime katılımını değil; üretimi planlama, yönetme ve pazarlama süreçlerinde aktif rol üstlenmesini sağlayarak çok boyutlu bir güçlenme alanı oluşturmaktadır. Bu yapı sayesinde kadınlar ekonomik süreçlerde daha görünür hâle gelmekte ve karar alma mekanizmalarında etkin bir konum elde etmektedir.

Sahadaki uygulamalar, bu dönüşümün somut karşılıklarını açık biçimde ortaya koymaktadır. Çanakkale’de yürütülen çalışmalarda, daha önce ev içi üretimle sınırlı kalan kadınların kooperatif yapısı aracılığıyla üretimden paketlemeye ve pazarlamaya kadar tüm süreçlere entegre olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle güneş enerjisi destekli kurutma sistemleri ile gerçekleştirilen üretim faaliyetleri, hem çevresel sürdürülebilirliği desteklemekte hem de kadınların teknik ve ekonomik becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi, bu dönüşümün dikkat çekici örneklerinden biridir. Proje kapsamında kadınlar, organik tarım ürünlerini işleme, kurutma ve paketleme süreçlerinde aktif rol almakta; aynı zamanda kalite kontrol

ve pazarlama gibi alanlarda deneyim kazanmaktadır. Benzer şekilde SoGreen Projesi, kadın ve genç girişimcilere çevre dostu üretim teknikleri ve dijital pazarlama becerileri kazandırarak onların ekonomik sistem içinde daha rekabetçi aktörler hâline gelmesini desteklemektedir.

Ancak bu dönüşüm süreci her zaman sorunsuz ilerlememektedir. Kadınların üretim süreçlerine katılımını sınırlayan toplumsal cinsiyet rolleri, finansmana erişimde yaşanan zorluklar ve pazarlama kanallarına erişimdeki kısıtlar, güçlenme sürecinin önündeki temel engeller arasında yer almaktadır. Bu durum, kadın kooperatiflerinin sürdürülebilirliğinin yalnızca yerel girişimcilik dinamiklerine değil; aynı zamanda kurumsal destek mekanizmalarına ve politika düzeyindeki düzenlemelere bağlı olduğunu göstermektedir.

Kooperatif yapısı, bireysel üretim çabalarını kolektif bir güce dönüştürerek daha geniş ölçekli ekonomik ve sosyal etkiler yaratmaktadır. Kadınların üretim süreçlerine aktif katılımı, liderlik becerilerinin gelişimini desteklerken; toplumsal dayanışma ve iş birliği kültürünü de güçlendirmektedir. Bu dönüşüm, ekonomik bağımsızlığın toplumsal faydaya dönüşmesini mümkün kılmaktadır.

Kadınların ekonomik ve toplumsal güçlenmesi, kalkınma sürecinin temel dinamiklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Kadın kooperatifleri ise bu sürecin sahadaki en etkili uygulama araçlarından biri olarak ekonomik büyüme ile toplumsal dönüşümü bütünleştiren bir model sunmaktadır. Bu modelin somut yansımalarından biri, kadınların katma değerli üretim süreçlerine doğrudan katılımı ve üretim zincirinin farklı aşamalarında sorumluluk üstlenmesidir (bkz. Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Kadınların gıda üretim ve paketlenme sürecinde aktif rol aldığı bu sahne, üretim faaliyetlerinin sahadaki uygulamasını göstermektedir.

1.1.3 Kavramsal Çerçeve

Yeşil ekonomi ve kadın girişimciliğinin ekonomik, toplumsal ve çevresel etkilerini bütüncül bir şekilde değerlendirebilmek için kavramsal bir çerçeve oluşturulması gerekmektedir. Bu çerçeve, yalnızca teorik bir sınıflandırma sunmakla kalmayıp; aynı zamanda kadın girişimciliğinin yeşil ekonomi içerisindeki çok boyutlu rolünün sistematik olarak analiz edilmesine imkân tanımaktadır.

Yeşil ekonomi yaklaşımı, ekonomik büyüme, çevresel koruma ve toplumsal refahın birbirinden bağımsız değil; birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle kadın girişimciliğini yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değerlendirmek yetersiz kalmakta; söz konusu faaliyetlerin çevresel ve toplumsal etkilerinin birlikte ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Tablo 2, yeşil ekonomi kapsamında kadın girişimciliğinin küresel ve Türkiye perspektiflerindeki rolünü karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Yeşil ekonomi ve kadın girişimciliği kapsamında Türkiye ve küresel perspektiflerin karşılaştırılması

Boyut	Küresel Perspektif	Türkiye Perspektifi	Kadın Girişimcilerin Rolü
Ekonomik	Yeşil istihdam alanları, karbon azaltımı ve yenilenebilir enerji yatırımları	Kooperatifler aracılığıyla kırsal kalkınma ve yerel üretimin desteklenmesi	Üretim, pazarlama ve gelir yaratma süreçlerinde aktif katılım
Çevresel	Döngüsel ekonomi, karbon emisyonlarının azaltılması ve atık yönetimi	Geri dönüşüm projeleri, yerel üretim ve yenilenebilir enerji uygulamaları	Doğal kaynakların korunması ve atık yönetimi uygulamalarında aktif rol
Toplumsal	Topluluk katılımı, farkındalık ve kapsayıcı kalkınma	Yerel kalkınma, sosyal dayanışma ve kadın istihdamının artırılması	Eğitim, mentorluk ve topluluk liderliği
Liderlik	Yenilikçilik, girişimcilik ve kolektif liderlik	Kooperatif yönetimi ve karar alma süreçlerine katılım	Yönetim, organizasyon ve dijital dönüşüm süreçlerinde aktif rol
Sürdürülebilir Kalkınma	SDG (5, 8, 12, 13) ile uyumlu küresel politikalar	SDG'lerle uyumlu yerel uygulamalar ve projeler	Ekonomik, çevresel ve toplumsal etki yaratan bütüncül faaliyetler

Tablo 2 incelendiğinde, kadın girişimciliğinin yeşil ekonomi içerisindeki rolünün ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlar çerçevesinde çok katmanlı bir yapı sergilediği görülmektedir. Ekonomik boyutta, küresel ölçekte yeşil istihdam alanları ve yenilenebilir enerji yatırımları öne çıkarken; Türkiye’de bu süreç daha çok kooperatifler aracılığıyla kırsal kalkınma ve yerel üretim üzerinden şekillenmektedir.

Çevresel boyutta, küresel düzeyde döngüsel ekonomi ve karbon azaltımı politikaları belirleyici olurken; Türkiye’de geri dönüşüm projeleri ve yerel üretim

pratikleri ön plana çıkmaktadır. Bu farklılaşma, yeşil ekonomi uygulamalarının bağlama duyarlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Toplumsal boyutta ise her iki düzeyde de ortak bir eğilim dikkat çekmektedir: kadınların topluluk katılımı, farkındalık oluşturma ve sosyal dayanışma süreçlerindeki rolü giderek güçlenmektedir. Liderlik boyutunda kadınların yalnızca üretici değil; aynı zamanda yönetici ve karar verici aktörler olarak konumlandığı görülmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma boyutu değerlendirildiğinde, küresel politikaların SKA hedefleri ile uyumlu bir çerçeve sunduğu; Türkiye’de ise bu hedeflerin yerel uygulamalar aracılığıyla somutlaştığı anlaşılmaktadır. Bu durum, kadın girişimciliğinin küresel hedefler ile yerel uygulamalar arasında bir köprü işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Bu çok katmanlı yapının her bağlamda aynı düzeyde etkinlik göstermediği de dikkate alınmalıdır. Özellikle kurumsal kapasite, finansmana erişim ve eğitim olanakları gibi faktörler, kadın girişimciliğinin yeşil ekonomi içerisindeki etkisini doğrudan belirlemektedir. Bu nedenle söz konusu modelin sürdürülebilirliği, yalnızca yerel uygulamalara değil; aynı zamanda politika desteği ve kurumsal altyapıya da bağlıdır.

Kooperatif temelli yapılar, bu çok boyutlu etkileşimi sahada uygulanabilir hâle getirerek ekonomik faaliyetlerin çevresel ve toplumsal sorumlulukla bütünleşmesini sağlamaktadır. Bu bütünleşik yapı, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin yerel düzeyde somut karşılık bulmasına imkân tanımaktadır (bkz. Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2: Kooperatif tarafından üretilen reçel, sos ve şurupların yerel pazarda sunulduğu bu sahne, üretimin pazara taşınma aşamasını yansıtmaktadır.

1.1.4 Kadın Girişimciliği ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi

Kadın girişimciliği, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutlarını bütüncül biçimde destekleyen stratejik dönüşüm alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde kalkınma anlayışı yalnızca ekonomik büyüme odaklı bir yaklaşım olmaktan çıkmış; toplumsal eşitlik, çevresel sürdürülebilirlik, sosyal kapsayıcılık ve yerel kalkınma gibi unsurları da içeren çok boyutlu bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşüm sürecinde kadın girişimciler, üretim süreçlerine kazandırdıkları yenilikçi yaklaşımlar, dayanışma kültürü ve çevresel duyarlılık sayesinde sürdürülebilir kalkınmanın temel aktörlerinden biri hâline gelmektedir.

Kadın girişimciliğinin sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisi yalnızca ekonomik faaliyetler üzerinden değerlendirilmemelidir. Kadınların üretim süreçlerine katılımı; gelir elde etmenin ötesinde toplumsal güçlenme, karar alma mekanizmalarına katılım ve sosyal dönüşüm süreçleri açısından da önemli

sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Özellikle kırsal ve yarı-kentsel bölgelerde kadınların ekonomik hayata aktif katılımı, hane gelirlerinin artmasına, yoksulluğun azaltılmasına ve sosyal refah düzeyinin yükselmesine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında kadınların üretim süreçlerinde görünür hâle gelmesi, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel kalıpların dönüşmesine de zemin hazırlamaktadır.

Yeşil ekonomi kapsamında gelişen kadın girişimleri, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin yerel düzeyde uygulanabilir hâle gelmesini sağlayan önemli örnekler sunmaktadır. evre dostu üretim modelleri, organik tarım uygulamaları, geri dönüşüm faaliyetleri, ekoturizm girişimleri ve yerel el sanatları gibi alanlarda yürütülen çalışmalar; doğal kaynakların daha verimli kullanılmasına katkı sağlarken aynı zamanda yerel ekonomilerin güçlenmesini desteklemektedir. Kadın girişimciliği böylece ekonomik büyüme ile çevresel sorumluluk arasında denge kurabilen alternatif bir üretim yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Küçük lekli üretim faaliyetleri dahi sürdürülebilir kalkınma açısından çok boyutlu etkiler yaratabilmektedir. Bir köy pazarında satışa sunulan yerel bir ürün yalnızca ticari bir meta değil; aynı zamanda emek, kültürel miras, yerel bilgi birikimi ve toplumsal dayanışmanın somut bir temsilidir. Üretim sürecinde kullanılan geleneksel yöntemlerin korunması, yerel kültürel değerlerin sürdürülebilirliğine katkı sunarken; evre dostu üretim tekniklerinin benimsenmesi doğal kaynakların korunmasına destek olmaktadır. Böylece kadın girişimciliği, ekonomik faaliyetlerin sosyal ve kültürel boyutlarla bütünleşmesini sağlayan önemli bir kalkınma aracı hâline gelmektedir.

Kooperatifleşme modeli, kadın girişimciliğinin sürdürülebilir kalkınmaya katkısını güçlendiren en önemli örgütlenme biçimlerinden biridir. Kadın kooperatifleri aracılığıyla yürütülen üretim faaliyetleri; bilgi paylaşımını artırmakta, ortak çalışma kültürünü geliştirmekte ve kadınların ekonomik bağımsızlık kazanmasını desteklemektedir. Bunun yanında kooperatif yapıları, kadınların yalnızca üretim süreçlerine değil; yönetim, planlama ve karar alma mekanizmalarına da aktif biçimde katılmasına olanak sağlamaktadır. Bu durum,

toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlenmesine katkı sunarken kadınların liderlik, organizasyon ve problem çözüme becerilerinin gelişimini de desteklemektedir.

Kadın kooperatiflerinin sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisi yalnızca ekonomik çıktılarla sınırlı değildir. Bu yapılar aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren, yerel katılımı artıran ve kolektif üretim kültürünü yaygınlaştıran sosyal yapılar olarak da önemli bir işleve sahiptir. Özellikle kırsal bölgelerde kadınların ortak üretim süreçlerine katılması, sosyal izolasyonun azalmasına ve topluluk içindeki iş birliği kültürünün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Böylece ekonomik faaliyetler, sosyal sermayeyi güçlendiren bir dönüşüm alanına dönüşmektedir.

Kadın girişimciliğinin sürdürülebilir kalkınmaya sağladığı katkının her bağlamda aynı düzeyde gerçekleşmediği de göz önünde bulundurulmalıdır. Finansmana erişimde yaşanan güçlükler, teknik bilgi eksikliği, dijital pazarlama olanaklarına sınırlı erişim ve toplumsal cinsiyet temelli yapısal eşitsizlikler, kadın girişimcilerin üretim süreçlerindeki etkinliğini sınırlandırabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadın girişimciliğinin sürdürülebilir biçimde gelişebilmesi; eğitim olanakları, kurumsal destek mekanizmaları, mentorluk programları ve kamu politikaları ile doğrudan ilişkilidir.

Bu noktada dijitalleşme süreçleri de kadın girişimciliğinin sürdürülebilirliği açısından önemli bir unsur hâline gelmektedir. E-ticaret uygulamaları, dijital pazarlama teknikleri ve sosyal medya tabanlı satış ağları, kadın girişimcilerin ürünlerini daha geniş pazarlara ulaştırmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle yerel üretim yapan kadın kooperatifleri açısından dijital platformlar, ekonomik görünürlüğü artıran ve rekabet gücünü destekleyen önemli araçlar arasında yer almaktadır.

Kamu kurumları, üniversiteler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulacak iş birlikleri ise kadın girişimciliğinin etki alanını genişleten temel destek mekanizmaları arasında değerlendirilmektedir. Eğitim programları, teknik danışmanlık hizmetleri, sürdürülebilir üretim eğitimleri ve finansal destek uygulamaları; kadınların girişimcilik süreçlerinde daha etkin ve uzun vadeli

biçimde yer almasını desteklemektedir. Bu destek mekanizmaları, kadın girişimciliğinin bireysel çabaların ötesine geçerek daha kurumsal ve sürdürülebilir bir yapıya dönüşmesini mümkün kılmaktadır.

Bazı akademik çevrelerde ise sürdürülebilir kalkınma politikalarının kadın emeğini yalnızca ekonomik üretim aracı olarak değerlendirdiği yönünde eleştiriler bulunmaktadır. Bu eleştirilere göre kadınların üretim süreçlerine katılımı desteklenirken bakım emeği, görünmeyen ev içi emek ve toplumsal cinsiyet temelli iş yükü gibi sorunların yeterince dikkate alınmadığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla kadın girişimciliğinin sürdürülebilir kalkınma içerisindeki rolü değerlendirilirken yalnızca ekonomik çıktılara değil; toplumsal eşitlik ve yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine de bütüncül biçimde yaklaşılması gerekmektedir.

Sonuç olarak kadın girişimciliği, yalnızca ekonomik kalkınmayı destekleyen bir unsur değil; aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliği, toplumsal kapsayıcılığı ve yerel dayanışmayı güçlendiren stratejik bir dönüşüm alanıdır. Kadınların üretim, yönetim ve karar alma süreçlerinde daha görünür hâle gelmesi; daha adil, dirençli ve sürdürülebilir toplum yapılarının oluşmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Kadın girişimciliği, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin yerel düzeyde somut karşılık bulmasını sağlayan en dinamik toplumsal dönüşüm alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

1.2 Sürdürülebilir Kalkınma Perspektifinde Kooperatif Modeli

Kooperatif modeli, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının sahadaki en işlevsel uygulama araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu model, üretim ve yönetim süreçlerini bireysel fayda yerine kolektif fayda temelinde kurgulayarak ekonomik faaliyetlerin daha dengeli ve kapsayıcı bir yapıya kavuşmasını sağlamaktadır.

Kooperatiflerin temel ayırt edici özelliği, yerel kaynakları merkeze alan ve katılımcı bir organizasyon anlayışına dayanan üretim modelidir. Bu model sayesinde üretim süreçleri yalnızca ekonomik verimlilik üzerinden değil; aynı

zamanda yerel kalkınma, toplumsal katılım ve uzun vadeli sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir. Bu modelin işleyişinde üç temel dinamik öne çıkmaktadır:

- Ortak Mülkiyet Ve Katılımcı Yönetim,
- Yerel Kaynaklara Dayalı Üretim,
- Değer Zincirinin Farklı Aşamalarına Üyelerin Doğrudan Katılımı.

Bu dinamikler, kooperatifleri klasik işletme modellerinden ayırarak daha esnek ve dayanıklı bir yapı hâline getirmektedir.

Döngüsel ekonomi yaklaşımı ile birlikte kooperatifler, üretim süreçlerinde ortaya çıkan atıkların yeniden değerlendirilmesi ve kaynak verimliliğinin artırılması açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Bu durum, üretim faaliyetlerinin çevresel etkilerinin azaltılmasına katkı sağlarken, aynı zamanda ekonomik değer yaratımının sürekliliğini desteklemektedir.

Kooperatif modeli, SKA çerçevesi ile de doğrudan uyumlu bir yapı sunmaktadır. Özellikle SKA 5 (Toplumsal cinsiyet eşitliği), SKA 8 (İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme), SKA 12 (Sorumlu üretim ve tüketim) ve SKA 13 (İklim eylemi) hedefleri ile kurduğu ilişki, bu modelin yalnızca yerel bir üretim biçimi değil; aynı zamanda küresel kalkınma hedeflerine katkı sunan bir mekanizma olduğunu göstermektedir.

Kooperatif modelinin etkinliği her bağlamda aynı düzeyde gerçekleşmemektedir. Yönetim kapasitesi, finansal sürdürülebilirlik, üyeler arası koordinasyon ve pazara erişim gibi faktörler, bu modelin başarısını doğrudan belirlemektedir. Bu nedenle kooperatiflerin uzun vadeli başarısı, yalnızca üretim faaliyetlerine değil; aynı zamanda kurumsal yapıların güçlendirilmesine ve destek mekanizmalarının geliştirilmesine bağlıdır.

Bu çerçevede kooperatif modeli, ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutları bütünleştiren entegre bir kalkınma aracı olarak öne çıkmakta; farklı sosyo-ekonomik bağlamlara uyarlanabilir esnek yapısıyla sürdürülebilir kalkınma süreçlerinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Tablo 3: Kadınların ekonomik ve toplumsal güçlenme boyutları

Boyut	Açıklama	Kadın Kooperatiflerindeki Karşılığı
Ekonomik Güçlenme	Gelir elde etme ve finansal bağımsızlığın sağlanması	Üretim, satış ve gelir paylaşımı süreçlerine aktif katılım
Sosyal Güçlenme	Toplumsal katılımın artması ve sosyal dayanışmanın güçlenmesi	Kooperatif üyeliği ve kolektif çalışma süreçlerine katılım
Eğitim ve Beceri Gelişimi	Mesleki ve teknik bilgi ile becerilerin geliştirilmesi	Eğitim programları, atölye çalışmaları ve mentorluk faaliyetleri
Liderlik ve Katılım	Karar alma süreçlerine aktif katılım ve temsil	Yönetim, organizasyon ve temsil süreçlerinde görev alma
Çevresel Farkındalık	Sürdürülebilir üretim ve tüketim bilincinin gelişmesi	Organik üretim ve geri dönüşüm uygulamalarına katılım

Tablo 3 incelendiğinde, kadınların güçlenme sürecinin ekonomik, sosyal, kurumsal ve çevresel boyutların etkileşimi ile şekillendiği görülmektedir. Ekonomik güçlenme, gelir elde etme ve finansal bağımsızlık ile ilişkilendirilirken; sosyal güçlenme, topluluk katılımı ve dayanışma mekanizmaları üzerinden gelişmektedir.

Eğitim ve beceri gelişimi boyutu, kadınların üretim süreçlerine daha etkin katılımını destekleyen temel unsurlardan biri olarak öne çıkarken; liderlik ve katılım boyutu, karar alma mekanizmalarında temsil gücünün artmasını sağlamaktadır. Çevresel farkındalık ise sürdürülebilir üretim ve tüketim alışkanlıklarının yaygınlaşması ile doğrudan ilişkilidir.

Bu boyutların birlikte ele alınması, güçlenme sürecinin sürekliliğini sağlayan temel dinamiklerden biri olarak değerlendirilmektedir. Kooperatif yapıları, farklı alanlarda eş zamanlı gelişimi mümkün kılan bütünleşik bir model sunmaktadır.

1.3 Kitabın Amacı ve Katkı Çerçevesi

Bu kitap, kadınların kooperatifler aracılığıyla ekonomik, toplumsal ve çevresel alanlarda nasıl dönüştürücü bir etki yarattığını sürdürülebilir kalkınma perspektifi çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, kadın girişimciliğini yalnızca ekonomik üretim süreçleriyle sınırlı bir faaliyet alanı

olarak değil; çevresel sürdürülebilirlik, toplumsal dayanışma ve yerel kalkınmayı birlikte şekillendiren çok boyutlu bir dönüşüm mekanizması olarak ele almaktadır. Bu yönüyle kitap, kadın kooperatiflerini yalnızca üretim temelli yapılar olarak değerlendiren geleneksel yaklaşımların ötesine geçerek, bu yapıları sürdürülebilir kalkınmanın yerel ölçekteki uygulama alanları arasında konumlandırmaktadır.

Çalışmanın temel hareket noktası, sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca makro düzeyde geliştirilen politika belgeleri ve küresel hedeflerle değil; yerel ölçekte ortaya çıkan kolektif üretim modelleriyle de somut karşılık bulduğu düşüncesidir. Kadın kooperatifleri; ekonomik değer üretiminin yanı sıra sosyal kapsayıcılığı güçlendiren, çevresel farkındalığı artıran ve toplumsal dayanışmayı destekleyen yapılar olarak değerlendirilmektedir. Kitap boyunca ele alınan örnekler, kadın emeğinin yalnızca üretime katkı sağlayan bir unsur olmadığını; aynı zamanda yerel kalkınmayı yönlendiren aktif bir toplumsal güç olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, teori ile uygulama arasında doğrudan bir bağ kurmayı hedeflemektedir. Yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınma, kadın girişimciliği ve kooperatifçilik gibi kavramlar yalnızca teorik çerçevede ele alınmamakta; sahadan elde edilen uygulama örnekleri ile birlikte değerlendirilerek somutlaştırılmaktadır. Böylece okuyucuya yalnızca kavramsal bilgi sunulması değil; aynı zamanda bu kavramların sahadaki karşılıklarını analiz edebilme imkânı sağlanmaktadır.

Kitabın temel yaklaşımı üç ana eksen üzerine kurulmuştur:

- Ekonomik güçlenme,
- Toplumsal etki,
- Çevresel sürdürülebilirlik.

Bu eksenler, kadın kooperatiflerinin çok boyutlu yapısını anlamaya yönelik analitik bir çerçeve sunmaktadır. Ekonomik güçlenme boyutu, kadınların gelir elde etme, üretim süreçlerine katılım ve finansal bağımsızlık kazanma süreçlerini kapsamaktadır. Toplumsal etki boyutu; kadınların karar alma

mekanizmalarındaki görünürlüğü, toplumsal dayanışma ilişkileri ve sosyal dönüşüm süreçleriyle ilişkilidir. Çevresel sürdürülebilirlik boyutu ise çevre dostu üretim modelleri, geri dönüşüm uygulamaları, organik üretim teknikleri ve yerel kaynakların sürdürülebilir kullanımı üzerinden değerlendirilmektedir.

Kitap kapsamında ele alınan uygulama örnekleri, yalnızca başarı hikâyeleri sunmak amacıyla seçilmemiştir. Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi, SoGreen Projesi, Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri ve Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi gibi örnekler; sürdürülebilir kalkınma süreçlerinin sahada nasıl şekillendiğini, hangi dinamiklerle güç kazandığını ve hangi yapısal sınırlılıklarla karşılaştığını analiz etmeye imkân tanımaktadır. Çalışma, uygulama örneklerini idealize eden bir yaklaşım yerine; güçlü yönler ile sınırlılıkları birlikte değerlendiren eleştirel bir bakış açısı benimsemektedir.

Özellikle kadın kooperatiflerinin üretim süreçlerinde üstlendiği rol, ekonomik faaliyetlerin çevresel ve toplumsal etkileriyle birlikte ele alınmaktadır. Güneş enerjisi destekli kurutma teknikleri, geri dönüşüm uygulamaları, organik üretim faaliyetleri ve yerel üretim ağları; ekonomik değer üretiminin çevresel sorumluluk ile birlikte yürütülebileceğini göstermektedir. Bunun yanında kolektif üretim süreçleri, kadınların yalnızca ekonomik aktörler olarak değil; aynı zamanda liderlik, organizasyon ve karar alma süreçlerinde etkin bireyler olarak güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın önemli katkılarından biri, kadın girişimciliği ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiyi yalnızca ekonomik göstergeler üzerinden değerlendirmemesidir. Kitapta kadın emeği; sosyal dayanışma, kültürel sürdürülebilirlik, yerel bilgi birikiminin korunması ve toplumsal dönüşüm süreçleri ile birlikte ele alınmaktadır. Böylece sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının yalnızca çevresel ve ekonomik hedeflerden ibaret olmadığı; aynı zamanda toplumsal eşitlik ve kapsayıcılık boyutlarını da içerdiği vurgulanmaktadır.

Bu kitap, okuyucuya yalnızca teorik bilgi aktarmayı değil; analitik düşünme ve uygulama süreçlerini değerlendirme becerisi kazandırmayı da amaçlamaktadır. Bu kapsamda okuyucunun;

- Yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarını bütüncül biçimde analiz edebilmesi,
- Kadın kooperatiflerinin işleyiş dinamiklerini değerlendirebilmesi,
- Ekonomik faaliyetlerin toplumsal ve çevresel etkilerini birlikte okuyabilmesi,
- Farklı yerel bağlamlara uyarlanabilecek sürdürülebilir üretim modelleri geliştirebilmesi hedeflenmektedir.

Çalışma, kadın girişimciliği ve kooperatifçilik alanındaki mevcut literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Özellikle kadın kooperatiflerini yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma ekseninde bütüncül biçimde değerlendiren saha temelli çalışmaların sınırlı olması, bu kitabın çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır. Çalışma ayrıca teorik tartışmalar ile uygulama deneyimlerini bir araya getirerek literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak kadın liderliğinde gelişen kooperatif temelli üretim modelleri, yalnızca ekonomik değer yaratan yapılar değil; aynı zamanda toplumsal dönüşümü destekleyen, çevresel sorumluluğu güçlendiren ve yerel kalkınmayı sürdürülebilir hâle getiren bütüncül kalkınma modelleri olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca küresel politika hedefleriyle değil; yerel düzeyde gelişen kolektif üretim pratikleri ve toplumsal dayanışma mekanizmaları aracılığıyla da mümkün olabileceğini göstermektedir. Kadın girişimciliği ve kooperatif temelli üretim yapıları ise geleceğin daha adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınma anlayışı açısından giderek daha stratejik bir önem kazanmaktadır.

2. Bölüm

Kadın Kooperatiflerinin Gücü

Bir üretim alanında sabahın erken saatlerinde bir araya gelen kadınlar, yalnızca günlük işlerine başlamak için değil; aynı zamanda ortak bir amaç etrafında buluşarak daha geniş bir dönüşümün parçası hâline gelmektedir. Bu buluşma, bireysel çabaların ötesine geçen bir birliktelik yaratır ve zamanla kolektif bir üretim gücüne dönüşür. İşte kooperatif modeli, tam da bu noktada, emeğin örgütlenerek değer kazandığı bir yapı olarak ortaya çıkar.

Kooperatifler, kadınlara yalnızca gelir elde etme imkânı sunmaz; aynı zamanda karar alma süreçlerine katılım, sorumluluk üstlenme ve birlikte hareket etme becerilerini de geliştirir. Bireysel üretimin sınırlı etkisi, örgütlü yapı sayesinde genişler ve kadınlar ekonomik sistem içinde daha görünür, daha etkili bir konum edindir.

Türkiye’de son yıllarda sayıları artan kadın kooperatifleri, özellikle kırsal ve yarı-kentsel alanlarda dikkat çekici bir üretim çeşitliliği sergilemektedir. Organik tarım, el sanatları, geri dönüşüm, ekoturizm ve yenilenebilir enerji gibi alanlarda yürütülen faaliyetler, yerel ekonomiyi canlandırırken üretimin niteliğini de dönüştürmektedir. Bu süreçte kadınların yalnızca üretime katılımı değil; finansal karar alma ve kaynak yönetimi konularındaki yetkinlikleri de gelişmektedir.

Kooperatiflerin işleyişinde belirleyici olan unsurlar arasında ortaklık ilişkileri, bilgiye erişim ve deneyim paylaşımı önemli bir yer tutar. Eğitim programları ve mentorluk süreçleri, katılımcıların üretimden pazarlamaya, organizasyondan yönetime kadar farklı alanlarda kendilerini geliştirmelerine olanak tanır. Böylece kooperatifler, sadece bir üretim alanı değil; aynı zamanda bir öğrenme ve güçlenme ortamına dönüşür.

Bu model kapsamında kazanılan beceriler, zamanla bireysel düzeyin ötesine geçerek topluluk üzerinde de etkisini göstermektedir. Özellikle dijital pazarlama, markalaşma ve sürdürülebilir üretim teknikleri gibi çağdaş uygulamalar, rekabet

gücünü artırmakta ve değişen ekonomik koşullar karşısında daha dirençli bir konum sağlamaktadır.

Sonuç olarak kadın kooperatifleri, üretimi yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil; aynı zamanda sosyal bir dayanışma biçimi ve toplumsal dönüşüm aracı olarak yeniden tanımlamaktadır. Kooperatif modeli, kadınların potansiyelini açığa çıkaran ve yerelden başlayan değişimi daha geniş bir etki alanına taşıyan güçlü bir yapı sunmaktadır.

2.1 Kooperatiflerin Tarihçesi ve Türkiye’deki Gelişimi

Kooperatifler, bireylerin ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve ekonomik faaliyetlerini daha güçlü bir yapı içerisinde sürdürebilmek amacıyla ortaya çıkan örgütlenme biçimleridir. Tarihsel olarak incelendiğinde, kooperatif hareketinin 19. yüzyılda sanayileşmenin yarattığı ekonomik eşitsizliklere karşı bir çözüm arayışı olarak geliştiği görülmektedir. Özellikle İngiltere’de ortaya çıkan Rochdale öncüleri, modern kooperatifçiliğin temel ilkelerini belirleyerek bu modelin kurumsallaşmasına öncülük etmiştir.

Zaman içerisinde kooperatif modeli, farklı ülkelerde çeşitli sektörlere uyarlanarak yaygınlaşmış; özellikle tarım, üretim ve hizmet alanlarında önemli bir örgütlenme biçimi hâline gelmiştir. Bu model, ekonomik faaliyetlerin daha adil, katılımcı ve sürdürülebilir biçimde yürütülmesine olanak tanımaktadır.

Türkiye’de kooperatifçilik hareketi, Osmanlı dönemine kadar uzanmakla birlikte asıl gelişimini Cumhuriyet döneminde göstermiştir. Kırsal kalkınmayı desteklemek amacıyla kurulan tarım kooperatifleri, üreticilerin örgütlenmesini sağlayarak ekonomik faaliyetlerin daha planlı ve verimli yürütülmesine katkıda bulunmuştur. Zamanla bu model, yalnızca ekonomik bir araç olmanın ötesine geçerek sosyal boyutları da kapsayan bir dönüşüm alanı hâline gelmiştir.

Kadınların kooperatifleşme sürecine aktif katılımı ise özellikle son yıllarda belirgin bir ivme kazanmıştır. Bu süreçte kadınlar, üretim faaliyetlerinin yanı sıra yönetim ve karar alma mekanizmalarında da daha görünür bir konuma ulaşmıştır. Kırsal ve yarı-kentsel bölgelerde faaliyet gösteren kooperatifler; organik tarım, el

sanatları, geri dönüşüm ve ekoturizm gibi alanlarda üretim gerçekleştirerek yerel kalkınmaya doğrudan katkı sunmaktadır.

Bu yapı, kadınların ekonomik bağımsızlık kazanmasını desteklerken topluluk düzeyinde sosyal etki de yaratmaktadır. Üretim süreçlerine katılım, finansal okuryazarlık ve girişimcilik becerilerinin gelişimini teşvik ederek kadınların ekonomik sistem içerisindeki konumunu güçlendirmektedir.

Kooperatiflerin başarısında eğitim, bilgi paylaşımı ve dayanışma kültürü belirleyici rol oynamaktadır. Kadınların üretimden pazarlamaya uzanan süreçlerde aktif rol üstlenmesi, yalnızca ekonomik çıktıyı artırmakla kalmayıp liderlik ve organizasyon becerilerinin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Bu durum, kooperatiflerin çok yönlü bir güçlenme alanı sunduğunu göstermektedir.

Günümüzde dijital pazarlama olanaklarının ve sürdürülebilir üretim tekniklerinin yaygınlaşması, kooperatiflerin etki alanını daha da genişletmektedir. Bu gelişmeler, bu modelin yalnızca mevcut ekonomik faaliyetler açısından değil, geleceğin üretim ve kalkınma yaklaşımları bakımından da önemli bir konuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kooperatiflerin eğitim ve dayanışma temelli yapısı sahada da açık biçimde gözlemlenebilmektedir (bkz. Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3: Kadınların birlikte planlama ve eğitim sürecine katıldığı bu sahne, kooperatiflerin eğitim ve organizasyon boyutunu göstermektedir.

2.2 Başarı Hikâyeleri ve Uygulama Örnekleri

Kooperatif temelli üretim modelleri, ekonomik ve toplumsal güçlenmenin sahadaki en somut yansımalarını ortaya koymaktadır. Bu bölümde ele alınan uygulama örnekleri, söz konusu yapılar aracılığıyla üretilen değer nasıl oluştuğunu, nasıl yaygınlaştığını ve kalkınma süreçlerine nasıl dönüştüğünü görünür kılmaktadır.

Türkiye'nin farklı bölgelerinde faaliyet gösteren kooperatiflere ilişkin örnekler, özellikle kırsal ve yarı-kentsel alanlarda ekonomik bağımsızlık ile toplumsal ve çevresel faydaların birlikte üretilebildiğini göstermektedir. Bu örnekler, yalnızca belirli bir bağlama özgü uygulamalar olarak değil; farklı ölçeklerde yeniden üretilebilen ve çeşitli topluluklara uyarlanabilen kalkınma pratikleri olarak değerlendirilebilir.

Aynı zamanda bu çalışmalar, bireysel başarı anlatılarının ötesine geçerek kolektif üretim süreçlerinin nasıl sürdürülebilir bir yapıya dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Uygulama örnekleri, yalnızca sonuçları değil; sürecin dinamiklerini de anlamaya imkân tanımaktadır.

2.2.1 Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi

Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi, yerel üretim pratiklerini dönüştürerek katma değer yaratan bütünleşik bir uygulama örneği sunmaktadır. Proje kapsamında kadınlar, güneş enerjisi ile kurutulmuş meyve ve sebzelerin yanı sıra reçel, turşu ve çeşitli doğal ürünler üretmekte; bu süreçte tarımsal üretim yalnızca ham madde düzeyinde kalmayıp işlenerek daha yüksek ekonomik değere sahip ürünlere dönüştürülmektedir.

Bu yaklaşım, üretimin niteliğini değiştiren önemli bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Geleneksel üretim biçimlerinden farklı olarak ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve pazara hazır hâle getirilmesi, yerel üreticilerin piyasa içindeki konumunu güçlendirmekte ve gelir çeşitliliğini artırmaktadır. Böylece üretim süreci, yalnızca fiziksel emeğe dayalı bir faaliyet olmaktan çıkarak planlama, kalite kontrol ve pazarlama unsurlarını da içeren daha kapsamlı bir yapıya dönüşmektedir.

Proje kapsamında benimsenen üretim teknikleri, çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik verimliliği aynı zeminde buluşturmaktadır. Güneş enerjisi ile kurutma uygulamaları, enerji maliyetlerini azaltırken doğal kaynak kullanımını daha dengeli hâle getirmekte; aynı zamanda ürünlerin raf ömrünü uzatarak ekonomik değer kaybını önlemektedir. Bu durum, üretim sürecinin yalnızca çıktıya değil, kullanılan yöneme bağlı olarak da değer kazandığını göstermektedir.

Katılımcıların üretim teknikleri ve iş süreçlerine ilişkin bilgi düzeyinin artması, zamanla üretim kalitesinin yükselmesine ve süreçlerin daha sistemli bir şekilde yürütülmesine katkı sağlamaktadır. Bu gelişim, bireysel deneyimlerin kolektif bilgiye dönüşmesini mümkün kılmakta; üretim faaliyetlerinin daha bilinçli ve planlı bir yapıya kavuşmasını desteklemektedir.

Eldivan örneği, yerel ölçekte başlayan bir üretim faaliyetinin, uygun teknikler ve örgütlü bir yapı aracılığıyla nasıl daha geniş bir etki alanına ulaşabileceğini göstermektedir. Proje, yalnızca bir üretim modeli değil; aynı zamanda yerel kalkınma süreçlerinde uygulanabilir bir dönüşüm yaklaşımı sunmaktadır.

Kooperatif bünyesinde yürütülen bu faaliyetler, sahada üretim pratikleri üzerinden somut olarak gözlemlenmesini mümkün kılmaktadır (bkz. Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4: Kadınların açık alanda yürüttüğü tarımsal üretim faaliyetleri, yerel üretimin temelini oluşturan emek sürecini göstermektedir.

2.2.2 SoGreen Projesi

SoGreen Projesi, üretim faaliyetlerini eğitim ve kapasite geliştirme süreçleriyle bütünleştiren bir yaklaşım sunmaktadır. Proje kapsamında sağlanan hibe ve mentorluk desteği, katılımcıların yalnızca mevcut üretim pratiklerini sürdürmesini değil; aynı zamanda yeni iş fikirleri geliştirmesini ve bu fikirleri uygulanabilir girişimlere dönüştürmesini mümkün kılmaktadır. Bu çerçevede atık yönetimi, geri dönüşüm ve çevre dostu üretim alanları, girişimcilik faaliyetlerinin temel odak noktalarını oluşturmaktadır.

Bu modelde üretim süreci, tek başına ekonomik bir faaliyet olarak ele alınmamakta; çevresel sorumluluk bilinci ile şekillenen bir girişimcilik anlayışıyla birlikte ilerlemektedir. Atıkların yeniden değerlendirilmesi, yalnızca çevresel etkilerin azaltılmasına katkı sağlamakla kalmayıp aynı zamanda yeni değer üretim alanları oluşturmaktadır. Böylece üretim, mevcut kaynakların daha verimli kullanıldığı döngüsel bir yapıya doğru evrilmektedir.

Projenin dikkat çekici yönlerinden biri, katılımcılara sağlanan eğitim içeriklerinin üretim sürecinin ötesine geçmesidir. Dijital pazarlama, e-ticaret uygulamaları ve marka geliştirme gibi alanlarda verilen eğitimler, ürünlerin yalnızca yerel pazarlarda kalmamasını sağlayarak daha geniş tüketici gruplarına ulaşmasına imkân tanımaktadır. Bu durum, girişimlerin ekonomik sürdürülebilirliğini güçlendirirken aynı zamanda katılımcıların değişen piyasa koşullarına uyum sağlama kapasitesini de artırmaktadır.

Mentorluk süreci ise bilgi aktarımının ötesinde, girişimcilerin karar alma ve problem çözme becerilerini geliştiren bir öğrenme alanı oluşturmaktadır. Katılımcılar, üretim ve pazarlama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm üretirken deneyim kazanmakta ve bu deneyimi kolektif bir bilgiye dönüştürmektedir. Proje, bireysel gelişim ile kolektif öğrenme süreçlerini aynı yapı içerisinde bir araya getirmektedir.

SoGreen Projesi, çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik değer üretiminin bir arada ilerleyebileceğini gösteren uygulamalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu model, girişimciliğin yalnızca gelir elde etmeye yönelik bir faaliyet olmadığını;

aynı zamanda çevresel duyarlılığı merkeze alan bir dönüşüm süreci olarak ele alınabileceğini ortaya koymaktadır.

Proje kapsamında yürütülen faaliyetler, sahada gözlemlenebilen üretim ve öğrenme süreçleri üzerinden somutlaşmaktadır (bkz. Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5: Kadın girişimcilerin geri dönüşüm, sürdürülebilir üretim ve dijital pazarlama eğitimlerine katılımı, bilgi ve becerilerin ekonomik değere dönüşüm sürecini göstermektedir.

2.2.3 Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri

Batı Akdeniz bölgesinde faaliyet gösteren kadın kooperatifleri, üretim faaliyetlerini turizm ile ilişkilendirerek çok katmanlı bir değer üretim modeli ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, yerel üretimi yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil; aynı zamanda kültürel bir ifade biçimi Kooperatif bünyesinde yürütülen üretim süreçlerinde geleneksel el sanatları, çağdaş tasarım anlayışlarıyla yeniden yorumlanmakta; bu sayede ürünler hem estetik hem de işlevsel açıdan farklı bir nitelik kazanmaktadır. Atölye ortamlarında sürdürülen bu üretim faaliyetleri, yerel bilgi birikiminin korunmasını sağlarken aynı

zamanda yeni tasarım yaklaşımlarıyla zenginleşir. Bu süreçte kadınlar, yalnızca üretici olarak değil; tasarım, organizasyon ve ziyaretçi etkileşimi gibi alanlarda da aktif rol üstlenerek kooperatif yapısının çok yönlü işleyişine doğrudan katkı sağlar. Ziyaretçiler ise üretim sürecine yalnızca gözlemci olarak değil, zaman zaman deneyimleyici olarak katılır ve yerel üretim pratikleriyle doğrudan etkileşim kurar. Bu etkileşim, ürünlerin yalnızca maddi bir değer olarak değil; aynı zamanda deneyim ve hikâye taşıyan özgün çıktılar hâline gelmesini sağlar.

Bu dönüşüm, kültürel mirasın yalnızca korunmasını değil; güncel ekonomik yapı içerisinde yeniden değer kazanmasını mümkün kılmaktadır. Ürünlerin pazara uygun hâle getirilmesi, rekabet gücünü artırırken; geleneksel üretim tekniklerinin devamlılığı yerel kimliğin sürdürülebilirliğine katkı sunmaktadır.

Bölgedeki uygulamaların dikkat çekici yönlerinden biri, üretim alanlarının aynı zamanda ziyaret edilebilir deneyim mekânlarına dönüşmesidir. Kooperatif atölyelerinde gerçekleştirilen üretim süreçleri, ziyaretçiler tarafından yerinde gözlemlenebilmekte; bu durum üretim ile turizm arasında doğrudan bir etkileşim alanı oluşturmaktadır. Böylece ürün, yalnızca satın alınan bir nesne değil; deneyimlenen bir sürecin parçası hâline gelmektedir.

Bu yaklaşım, ekonomik kazanç ile sosyal ve kültürel etkinin eş zamanlı olarak üretilebildiğini göstermektedir. Üretimden elde edilen gelir yerel ekonomiyi desteklerken, süreçlerin görünür hâle gelmesi toplumsal farkındalığın artmasına katkı sağlamaktadır.

Batı Akdeniz örneği, yerel kaynakların, kültürel birikimin ve turizm potansiyelinin birlikte değerlendirilmesiyle geliştirilen üretim modellerinin farklı bölgelerde de uygulanabilir nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır. Kooperatifler, üretim yapan yapılar olmanın ötesinde, yerel kalkınma stratejilerinin önemli bir bileşeni olarak değerlendirilebilir. Bu üretim ve etkileşim ortamı, sahada doğrudan gözlemlenebilen uygulamalar üzerinden somutlaşmaktadır (bkz. Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6: Kooperatif atölyesinde yürütülen üretim faaliyetleri ile ziyaretçi etkileşimini bir arada gösteren uygulama örneği.

2.2.4 Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi

Çanakkale'nin Yenice ilçesine bağlı Nevruz Köyü'nde faaliyet gösteren Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi, kadın emeğini üretime dönüştüren, kültürel mirası koruyan ve sürdürülebilir kırsal kalkınmayı destekleyen örnek kadın girişimcilik modellerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Kooperatif, geleneksel dokumacılık kültürünü modern tasarım anlayışıyla bütünleştirerek hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemli bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Özellikle “Nevruz Bezi” adı verilen yöresel dokuma ürününün yeniden canlandırılması, kooperatifin yerel değerleri sürdürülebilir ekonomik modele dönüştürme kapasitesini göstermektedir.

Kooperatifin temelleri 2020 yılında, Nevruz Köyü'nde bulunan eski iki katlı köy okulunun giriş katında üretime başlayan dört kadının girişimiyle atılmıştır. Süreç, Kale Grubu Başkanı Zeynep Bodur Okyay'ın desteği ve Ayşe Pirhasoğlu Akbaş'ın mentörlüğü ile kurumsal bir yapıya dönüşmüş; 2021 yılının Şubat ayında resmi kooperatif kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

Kuruluş sürecinde dikkat çeken en önemli unsur, yerel kadın emeğinin kolektif üretim modeli içerisinde örgütlenmesidir. Başlangıçta dört kadınla yürütülen üretim faaliyetleri zaman içerisinde büyümüş ve kooperatif bünyesinde üretim yapan kadın sayısı 16'ya ulaşmıştır. Ayrıca 2025 yılında başlatılan “Nevruz Kadınları Yöresel Değerleri Sürdürülebilir Tekstil Ürünlerine Dönüştürüyor” projesi kapsamında Çanakkale genelinde en az 20 köy kadınının dokumacılık eğitimi alması ve üretim süreçlerine dahil edilmesi hedeflenmiştir.

Kooperatifin en önemli üretim alanını “Nevruz Bezi” oluşturmaktadır. Kumaş tasarımcısı Fırat Neziroğlu tarafından kooperatif için özel olarak tasarlanan bu dokuma türü, geleneksel Anadolu dokuma kültürünün çağdaş yorumlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Kooperatif bünyesinde dokuma ürünlerinin yanı sıra tekstil ürünleri, hediyelik eşyalar, el işi ürünleri, soya mumları ve yöresel üretimler de gerçekleştirilmektedir.

Yeşil dönüşüm açısından değerlendirildiğinde kooperatifin üretim modeli çevre dostu ve sürdürülebilir üretim anlayışıyla örtüşmektedir. Özellikle:

- Düşük ölçekli yerel üretim modeli,
- El emeğine dayalı düşük enerji tüketimi,
- Tekstil atıklarının geri dönüşümde kullanılması,
- Kompost üretimi,
- Minimum atık yaklaşımı,
- Uzun ömürlü ve doğal içerikli ürün üretimi

gibi uygulamalar, kooperatifin çevresel sürdürülebilirlik odaklı faaliyetler yürüttüğünü göstermektedir. Kooperatifin üretim atıklarını geri dönüşüme kazandırması ve minimum atık politikası benimsemesi, döngüsel ekonomi yaklaşımı açısından önemli bir uygulama örneğidir.

Kooperatif yalnızca ekonomik üretim gerçekleştiren bir yapı değil, aynı zamanda eğitim ve sosyal dönüşüm merkezi niteliği de taşımaktadır. Halk Eğitim Merkezi, İŞKUR ve ilgili kamu kurumlarıyla gerçekleştirilen iş birlikleri kapsamında kadınlara yönelik mesleki eğitim faaliyetleri yürütülmektedir.

Özellikle kaybolmaya yüz tutmuş dokumacılık kültürünün yeniden canlandırılması amacıyla düzenlenen kurslar ve uygulamalı eğitimler, kırsal kadın istihdamının güçlendirilmesine katkı sunmaktadır.

Sürdürülebilir katma değer açısından kooperatifin en önemli başarısı, kültürel mirası ekonomik değere dönüştürebilmiş olmasıdır. Geleneksel bir köy dokuması olan Nevruz Bezi'nin markalaştırılması, sosyal medya ve dijital pazarlama araçlarıyla tanıtılması ve tasarım odaklı ürünlere dönüştürülmesi sayesinde kırsal üretim ulusal ölçekte görünürlük kazanmıştır. Bu durum yerel ekonomide gelir çeşitliliği yaratırken kadınların ekonomik bağımsızlığını da güçlendirmiştir.

Kooperatifin başarıları çeşitli ödüllerle de desteklenmiştir. Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi, Halkbank Üreten Kadınlar Yarışması kapsamında “Kadın Kooperatifi Ödülü”ne layık görülmüş ve kadın girişimciliği alanında örnek uygulama olarak gösterilmiştir. Bu ödül, kooperatifin yalnızca yerel ölçekte değil, ulusal düzeyde de başarılı bir sosyal girişim modeli olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Ayrıca kooperatif, Güney Marmara Kalkınma Ajansı destekli SOGEP projeleri kapsamında sürdürülebilir tekstil üretimi ve kadın istihdamı odaklı projeler yürütmektedir. Bu projeler sayesinde kırsal kadınların üretim, girişimcilik, sosyal medya kullanımı ve markalaşma alanlarında yetkinlik kazanmaları hedeflenmektedir.

Ele alınan vaka çalışmaları, kooperatif temelli üretim modellerinin yalnızca bireysel gelir artışıyla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren, çevresel duyarlılığı artıran ve yerel kalkınmayı destekleyen çok katmanlı etkiler ürettiğini göstermektedir. Bu etkiler, farklı coğrafi ve sektörel bağlamlarda ortaya çıkmakla birlikte benzer bir yapısal mantık etrafında şekillenmektedir.

Eldivan örneğinde üretim süreçlerinin dönüştürülmesiyle katma değer yaratılırken, SoGreen projesinde girişimcilik ve öğrenme süreçleri ön plana çıkmakta; Batı Akdeniz uygulamalarında ise kültürel üretim ile turizm arasındaki etkileşim belirleyici bir rol oynamaktadır. Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi;

çevresel sürdürülebilirlik, kültürel mirasın korunması, kadın emeğinin ekonomik değere dönüşmesi ve kırsal kalkınmanın desteklenmesi açısından çok boyutlu bir başarı örneği sunmaktadır. Kooperatif modeli, yeşil dönüşüm sürecinde yerel üretimin ve kadın girişimciliğinin nasıl stratejik bir kalkınma aracına dönüşebileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu çeşitlilik, kooperatif modelinin tek tip bir uygulama olmadığını; aksine farklı ihtiyaçlara göre biçimlenebilen esnek bir yapı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu uygulamaların ortak zeminini oluşturan temel unsurlar arasında kolektif üretim anlayışı, bilgi paylaşımına dayalı öğrenme süreçleri ve sürdürülebilirlik odaklı yaklaşım öne çıkmaktadır. Bu unsurlar, kooperatiflerin yalnızca ekonomik faaliyet yürüten yapılar olmasının ötesine geçerek, aynı zamanda toplumsal dönüşümün taşıyıcıları hâline gelmesini sağlamaktadır.

Kadın liderliğinde yürütülen bu uygulamalar, yerel düzeyde başlayan girişimlerin daha geniş ölçekli etkilere ulaşabileceğini göstermektedir. Üretim süreçlerine aktif katılım, karar alma mekanizmalarında görünürlük ve organizasyonel sorumluluk üstlenme gibi dinamikler, kadınların ekonomik sistem içerisindeki konumunu güçlendirirken toplumsal yapı üzerinde de dönüştürücü bir etki yaratmaktadır.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, kooperatif modeli farklı bağlamlarda uygulanabilir bir kalkınma yaklaşımı sunmaktadır. Yerel kaynakların etkin kullanımı, kolektif üretim pratikleri ve öğrenmeye açık yapısı, bu modelin sürdürülebilirliğini destekleyen temel bileşenler arasında yer almaktadır.

Tablo 4. Kadın kooperatifleri: karşılaştırmalı uygulama analizi

Kooperatif Proje	Bölge	Faaliyet Alanı	Katma Değer (Ekonomik, Sosyal, Çevresel)	Öne Çıkan Başarı
Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi	Çankırı	Organik tarım ve gıda üretimi	Gelir artışı, çevresel farkındalık ve topluluk bilincinin güçlenmesi	Kadın liderliğinde sürdürülebilir üretim modelinin uygulanması
SoGreen Projesi	Marmara Bölgesi	Geri dönüşüm ve eğitim faaliyetleri	Eğitilmiş kadın girişimciler, dijital pazarlama kapasitesi ve çevre bilincinin gelişimi	Ürünlerin ulusal pazarlara açılması ve girişimcilik kapasitesinin artması
Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri	Antalya ve Muğla	El sanatları ve ekoturizm faaliyetleri	Kültürel mirasın korunması, ekonomik gelir artışı ve ekoturizm gelişimi	Yüksek katma değerli ürün üretimi ile turizm entegrasyonunun sağlanması
Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi	Çanakkale	El sanatları ve eğitim faaliyetleri	Kültürel mirasın korunması, ekonomik gelir artışı	Yüksek katma değerli ürün üretimi kültürel mirasın ekonomik değere dönüştürülebilmesi

Tablo 4 incelendiğinde, farklı bölgelerde yürütülen kooperatif faaliyetlerinin hem ortak hem de ayrışan yönler içerdiği görülmektedir. Faaliyet alanları, üretim biçimleri ve uygulama yöntemleri farklılık gösterse de ekonomik, çevresel ve toplumsal katkıların benzer bir bütünlük içerisinde gerçekleştiği dikkat çekmektedir.

Bu karşılaştırma, kooperatif modelinin belirli bir sektöre ya da coğrafyaya bağlı kalmadan uyarlanabilir bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, farklı uygulamaların birbirini tamamlayan yönleri, bu modelin çok boyutlu bir kalkınma aracı olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

2.3 Kooperatiflerin Ortak Profili ve İşleyişi

Kooperatiflerin başarısında, ortaklık yapısı ile işleyiş mekanizmalarının etkinliği belirleyici rol oynamaktadır. Bu yapılar, üyelerin eşit haklara sahip olduğu demokratik bir çerçevede yönetilmekte ve karar alma süreçleri “bir üye–

bir oy” ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke, yalnızca yönetsel bir tercih değil; aynı zamanda kooperatif modelinin temelini oluşturan katılımcı yönetim anlayışının somut bir yansımasıdır.

Söz konusu yönetim yaklaşımı, kararların dengeli ve kapsayıcı biçimde alınmasını sağlarken, üyelerin faaliyetlere aktif katılımını ve kurumsal aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Türkiye’deki kooperatiflerde genel olarak genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu olmak üzere üç temel organ bulunmaktadır. Bu organizasyon şeması, yetki ve sorumlulukların dağılımını netleştirerek kurumsal işleyişin sürekliliğini desteklemekte; aynı zamanda hesap verebilirlik mekanizmalarının etkin biçimde işlemesine imkân tanımaktadır.

2.3.1 Ortak Profili

Kooperatiflerin ortak profili büyük ölçüde yerel kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınlar, yalnızca gelir elde etmeyi değil; toplumsal dayanışmayı güçlendirmeyi, bilgi ve deneyim paylaşımına katılmayı ve sosyal sorumluluk faaliyetlerinde aktif rol üstlenmeyi hedeflemektedir. Ortaklık yapısı, ekonomik bir birlikteliğin ötesinde sosyal bir etkileşim alanı da oluşturmaktadır.

Ortakların önemli bir bölümü kırsal alanlarda yaşayan ve tarım, el sanatları, gıda üretimi veya ekoturizm gibi alanlarda deneyime sahip bireylerden oluşmaktadır. Kooperatif yapısı, bu bireysel bilgi birikimini kolektif bir üretim ve pazarlama sistemine dönüştürerek daha düzenli ve sürdürülebilir bir ekonomik çıktı ortaya koymaktadır. Böylece yerel deneyim, kurumsal bir üretim kapasitesine evrilmektedir.

2.3.2 İşleyiş Süreci ve Kadın Liderliği

Kooperatiflerin işleyişi, üretimden pazarlamaya kadar uzanan çok aşamalı bir süreci kapsamaktadır. Kadınlar; üretim planlaması, kalite kontrol, ambalajlama, lojistik ve satış gibi farklı aşamalarda aktif rol almakta; bu katılım, onların yalnızca üretim süreçlerinde değil, yönetim ve karar alma mekanizmalarında da görünür hâle gelmesini sağlamaktadır.

Bu çok yönlü katılım, zamanla liderlik kapasitesinin gelişmesine zemin hazırlamakta; organizasyon, koordinasyon ve problem çözme becerilerini güçlendirmektedir. Kooperatifler, üretim faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlar olmanın yanı sıra, liderlik gelişiminin desteklediği uygulama ortamları olarak da değerlendirilebilir.

Eğitim ve mentorluk programları, ortakların finansal yönetim, dijital pazarlama ve sürdürülebilir üretim teknikleri konularında yetkinlik kazanmasına katkı sağlamaktadır. Bu kazanımlar, kooperatiflerin kısa vadeli gelir üretiminin ötesine geçerek daha planlı, sürdürülebilir ve ölçeklenebilir iş modelleri geliştirmesine olanak tanımaktadır.

2.3.3 Uygulama Örneği

Eldivan Köyde Kooperatif'te kadınlar, güneş enerjisi ile kurutulmuş ürünleri paketlerken aynı zamanda satış planlaması ve e-ticaret kanallarını da yönetmektedir. Üretim, pazarlama ve yönetim süreçlerinin bu şekilde iç içe geçmesi, katılımcıların yalnızca üretici rolüyle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda stratejik karar alma süreçlerinde de aktif rol üstlendiğini göstermektedir.

Bu çok katmanlı katılım, kadınların ekonomik sistem içerisindeki konumunu güçlendirirken kooperatif modelinin kadın liderliğini nasıl desteklediğini sahada gözlemlenebilir bir biçimde ortaya koymaktadır.

2.3.4 Finansman ve Destek Mekanizmaları

Kadın kooperatifleri, finansmanlarını tek bir kaynağa dayandırmak yerine farklı araçların bir araya geldiği bir sistem üzerinden oluşturmaktadır. Üyelerin sermaye katkıları bu sistemin temelini oluştururken, kamu kurumları, kalkınma ajansları ve yerel yönetimler tarafından sağlanan hibe ve kredi destekleri kuruluş ve büyüme süreçlerinde tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarıyla geliştirilen iş birlikleri ise finansal destekle sınırlı kalmayıp kooperatiflerin bilgiye erişimini ve kurumsal gelişimini güçlendirmektedir. Eğitim, danışmanlık ve pazarlama odaklı bu katkılar, üretim

faaliyetlerinin daha planlı yürütülmesine olanak tanırken değişen piyasa koşullarına uyum sağlama kapasitesini de artırmaktadır.

Farklı finansman araçlarının birlikte kullanılması, kooperatiflerin ihtiyaçlara göre hareket edebilmesini kolaylaştırmaktadır. Üye katkısına dayalı iç kaynaklar aidiyet duygusunu pekiştirirken, dış destekler kapasite artışı ve yeni girişimler için alan açmaktadır. Bu iki yönlü yapı, süreklilik ile gelişim arasındaki dengeyi mümkün kılmaktadır.

Bu süreçte kadınların finansal kararlara katılımı belirleyici bir unsur hâline gelmektedir. Kaynakların kullanımı, bütçe planlaması ve yatırım tercihleri gibi alanlarda edinilen deneyim, üretim sürecinin ötesine geçen bir yetkinlik kazandırmaktadır. Böylece kadınlar, yalnızca uygulayıcı değil; yönlendirici aktörler olarak konumlanmaktadır.

Tablo 5: Türkiye’de Kadın Kooperatifleri – Finansman ve Destek Kanalları

Kooperatif / Proje	Finansman Kaynağı	Eğitim / Mentorluk	Ekonomik Katkı	Sosyal ve Çevresel Katkı
Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi	Üye sermayesi ve hibe destekleri	Dijital pazarlama ve sürdürülebilir üretim eğitimleri	Ürün satışı ve gelir artışı	Çevresel farkındalık ve topluluk bilincinin güçlenmesi
Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri	Devlet hibeleri ve sivil toplum kuruluşu destekleri	Üretim ve pazarlama eğitimleri	El sanatları üretimi ve turizm gelirleri	Kültürel mirasın korunması ve yerel kalkınma
SoGreen Projesi	Kalkınma ajansı destekleri ve proje hibeleri	Geri dönüşüm ve girişimcilik eğitimleri	Yerel ve ulusal pazarlara erişim ve satış	Atık yönetimi uygulamaları ve toplumsal çevre bilinci
Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi	Kalkınma ajansı destekleri ve proje hibeleri	Sürdürülebilir üretim ve girişimcilik eğitimleri	Yerel ve ulusal pazarlara erişim ve satış	Kültürel mirasın korunması ve yerel kalkınma

Tablo 5 incelendiğinde, farklı kooperatiflerin benzer hedeflere ulaşmak için farklı yollar izlediği görülmektedir. Eldivan örneğinde üye katkısı ile destek mekanizmalarının birlikte kullanıldığı bir yapı öne çıkarken, Batı Akdeniz’de

kamu ve sivil toplum destekleri daha belirgin bir yer tutmaktadır. SoGreen projesinde proje bazlı finansman ve kurumsal desteklerin ağırlık kazandığı bir yapı dikkat çekmektedir. Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi'nde ise kamu destekleri, kalkınma ajansı hibeleri, özel sektör sosyal sorumluluk destekleri ve girişimcilik ödülleriyle güçlendirilen hibrit bir finansman modeli kullandığı görülmektedir.

Bu çeşitlilik, kooperatiflerin tek bir modele bağlı kalmadan farklı koşullara uyum sağlayabildiğini göstermektedir. Öte yandan eğitim ve mentorluk faaliyetlerinin tüm örneklerde ortak bir unsur olarak yer alması, finansal desteğin tek başına yeterli olmadığını; bilgi ve deneyim aktarımının en az finansman kadar belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3.5 Sürdürülebilir Üretim ve Çevresel Katkılar

Kooperatif temelli üretim süreçlerinde çevre dostu tekniklerin benimsenmesi, yalnızca üretim yöntemlerinde bir değişimi değil; aynı zamanda üretime yüklenen anlamın dönüşümünü de beraberinde getirmektedir. Bu yaklaşım, üretimi doğal kaynaklarla uyumlu bir faaliyet olarak yeniden tanımlamakta ve ekonomik çıktıyı çevresel sorumluluk ile birlikte ele almaktadır.

Atık yönetimi, geri dönüşüm, organik üretim ve enerji verimliliği gibi uygulamalar, kooperatiflerin günlük işleyişinin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Bu uygulamalar, önceki bölümlerde ele alınan üretim ve girişimcilik süreçlerinden farklı olarak, doğrudan çevresel etkiyi azaltmaya yönelik bir işlev üstlenmektedir. Böylece üretim yalnızca değer yaratan bir faaliyet olmaktan çıkarak, aynı zamanda kaynak tüketimini dengeleyen bir mekanizma olarak işlemektedir.

Eldivan örneğinde güneş enerjisi ile kurutma teknikleri, enerji kullanımını azaltırken ürünlerin raf ömrünü uzatarak gıda kaybını sınırlamaktadır. Batı Akdeniz'de ise geri dönüşüm ve yeniden kullanım pratikleri, üretim sürecine entegre edilerek atıkların ekonomik değere dönüştürülmesini mümkün

kılmaktadır. Bu iki uygulama, farklı yöntemler izlese de ortak bir noktada buluşmaktadır: kaynakların yeniden değerlendirilmesi.

SoGreen projesinde çevresel yaklaşım, doğrudan girişimcilik modeliyle bütünleşmektedir. Atık yönetimi temelli iş fikirleri, katılımcıların yalnızca üretici değil; aynı zamanda çevresel çözüm üreten aktörler hâline gelmesini sağlamaktadır. Bu durum, çevresel katkının bireysel davranış düzeyinden çıkarak sistematik bir üretim modeline dönüştüğünü göstermektedir.

Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi'nde el emeğine dayalı üretim yapılması enerji tüketimini azaltırken, tekstil artıklarının yeniden değerlendirilmesi ve bazı organik atıkların kompost üretiminde kullanılması atık oluşumunun azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca yerel üretim anlayışı sayesinde taşıma ve lojistik kaynaklı çevresel etkiler de sınırlandırılmaktadır. Kooperatif, döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir üretim yaklaşımını destekleyen başarılı bir kadın girişimciliği örneği oluşturmaktadır.

Bu dört örnek birlikte değerlendirildiğinde, kooperatiflerin çevresel katkı üretme biçimlerinin tek tip olmadığı; aksine kullanılan yöntemlere ve yerel koşullara bağlı olarak çeşitlendiği görülmektedir. Buna rağmen ortaya çıkan sonuç benzer bir yönelim göstermektedir: daha az atık, daha verimli kaynak kullanımı ve daha uzun ömürlü üretim döngüleri.

Kooperatiflerin bu üretim anlayışı, sahada doğrudan gözlemlenebilen uygulamalar aracılığıyla somutlaşmaktadır (bkz. Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7: Kadınların geri dönüşüm temelli üretim faaliyetlerini birlikte yürüttüğü bu atölye ortamı, atıkların yeniden değerlendirilerek ekonomik değere dönüştürüldüğü süreci göstermektedir.

2.3.6. Ortakların Rolü ve Toplumsal Etki

Kadın kooperatiflerinin ortakları, yalnızca üretim yapan bireyler değil; buldukları topluluklarda yönlendirici ve dönüşüm üreten aktörlerdir. Eldivan’da kadınlar, üretim ile e-ticaret süreçlerini birlikte yürütürken ekonomik ve yönetsel becerilerini geliştiriyor; SoGreen’de girişimcilik ve çevresel uygulamalar, hem topluluk hem de çevre üzerinde etkilerini güçlendiriyor; Batı Akdeniz’de ise üretim ile turizmin kesiştiği alanlarda kültürel aktarım ve temsil rollerini üstleniyorlar.

Bu farklı bağlamlar, kadınların yalnızca üretimde değil; karar alma, organizasyon ve topluluk etkileşimlerinde de merkezi bir rol oynadığını gösteriyor. Kazandıkları deneyim ve beceriler, bireysel güçlenmenin ötesine geçerek toplumsal ve çevresel etkiyi görünür hâle getiriyor. Böylece

kooperatifler, ekonomik faaliyet yürüten birimler olmanın ötesinde toplumsal dönüşümün sahadaki taşıyıcıları hâline geliyor.

Her vaka, farklı yerel koşullar ve üretim alanları olmasına rağmen ortak bir temayı ortaya koyuyor: kadın liderliği, topluluk ve çevreyi dönüştürür. Ortakların edindiği deneyim ve becerilerin topluluk düzeyine yayılması, ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerin birbirine bağlanmasını sağlayan bir platform yaratıyor. Eldivan, SoGreen ve Batı Akdeniz örnekleri birlikte değerlendirildiğinde, kadın katılımının ve liderliğinin bu yapıların sürdürülebilir başarısı için merkezi bir unsur olduğu açıkça görülüyor.

2.4 Kadın Kooperatiflerinde Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Önerileri

Kooperatif temelli üretim yapıları, ekonomik ve toplumsal dönüşüm açısından yüksek bir potansiyele sahip olmakla birlikte, faaliyet süreçlerinde çeşitli yapısal ve operasyonel güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu güçlüklerin doğru analiz edilmesi, sürdürülebilirliğin sağlanması ve etki alanının genişletilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

2.4.1 Karşılaşılan Sorunlar

i. Finansman

Finansmana erişim, kadın kooperatiflerinin en belirgin zorluklarından biridir. Kuruluş ve büyüme aşamalarında yeterli sermaye birikiminin olmaması, üretim kapasitesinin sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Devlet hibeleri, kredi programları ve sivil destekler önemli fırsatlar sunsa da, bürokratik engeller ve bilgi eksikliği bu kaynaklara ulaşımı zorlaştırmaktadır.

ii. Pazara Erişim ve Rekabet

Kooperatifler, ürünlerini sürdürülebilir gelir yaratacak şekilde pazara ulaştırmakta güçlük çekebilmektedir. Marka bilinirliği, lojistik ve dağıtım altyapısının eksikliği, ürünlerin geniş kitlelere ulaşmasını sınırlayan başlıca faktörlerdir. Dijital pazarlama ve e-ticaret konusundaki bilgi eksiklikleri, kooperatiflerin rekabet gücünü azaltmaktadır.

iii. Eğitim ve Kurumsal Kapasite

Üretim tecrübesi yüksek olsa da, finansal yönetim, pazarlama, marka oluşturma ve stratejik planlama gibi alanlarda yeterli bilgi eksikliği, uzun vadeli büyüme ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmayı zorlaştırmaktadır.

iv. Sosyal ve Kültürel Engeller

Bazı bölgelerde toplumsal normlar ve kültürel yapı, kadınların ekonomik hayata katılımını sınırlayabilmektedir. Karar alma süreçlerinde ve liderlik rollerinde kadınların karşılaştığı direnç, görünmeyen fakat etkili bir engel oluşturmaktadır. Bir kadın, ürününü pazara ulaştıramadığında yalnızca ekonomik kayıp yaşamaz; motivasyon ve özgüven de etkilenir.

v. Çözüm Önerileri

Finansal Desteklerin Artırılması: Hibe, kredi ve mikro finansman kaynaklarına erişimin kolaylaştırılması, üretim kapasitesinin artırılmasına katkı sağlar.

Dijitalleşme ve Pazarlama Kapasitesinin Güçlendirilmesi: Kadınlara e-ticaret, sosyal medya ve dijital pazarlama eğitimi verilmesi, ürünlerin daha geniş pazarlara ulaşmasını mümkün kılar.

Eğitim ve Mentorluk Programlarının Yaygınlaştırılması: Finansal yönetim, marka oluşturma ve stratejik planlama eğitimleri, kooperatiflerin kurumsal kapasitesini güçlendirir.

Yerel Yönetim ve STK İş Birliklerinin Güçlendirilmesi: Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği, finansal ve teknik desteklerin etkinliğini artırır.

Toplumsal Farkındalık Çalışmaları: Kadınların ekonomik hayattaki rolünü destekleyen farkındalık faaliyetleri, sosyal ve kültürel engellerin aşılmasına katkı sağlar.

3. Bölüm

Yeşil Katma Değer Yaratma

Günümüzde ekonomik faaliyetler, yalnızca gelir üretimiyle sınırlı kalmayan çok boyutlu bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Sanayileşme ve küresel üretim modellerinin yarattığı çevresel baskılar, doğal kaynakların hızla tükenmesi ve iklim değişikliğinin etkileri, ekonomik büyümenin artık sadece nicelikle değil, nitelik ve etkiyle ölçülmesini zorunlu kılıyor. “Yeşil katma değer” kavramı, üretim miktarının ötesine geçerek üretimin doğa, toplum ve gelecek üzerindeki etkilerini de dikkate alan bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir. Yeşil katma değer yaratma, üretim süreçlerinde kaynak verimliliğini artırmayı, atık oluşumunu azaltmayı ve ortaya çıkan atıkları yeniden ekonomiye kazandırmayı hedefler. Bu, doğrusal üretim modelinden (üreti-tüket-at) döngüsel üretim modeline geçişi işaret eder ve ekonomik sistemin sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını sağlar. Örneğin, atık olarak görülen bir materyalin yeniden üretim sürecine dahil edilmesi, hem doğal kaynak kullanımını azaltmakta hem de yeni gelir alanları yaratmaktadır.

Kooperatif temelli üretim yapıları, bu dönüşümün sahadaki önemli uygulayıcılarıdır. Faaliyetler, yalnızca ekonomik gelir üretmekle sınırlı kalmayıp; çevresel farkındalığı artırmakta, sürdürülebilir üretim modellerinin yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle kırsal ve yarı-kentsel alanlarda, sınırlı kaynakların etkin kullanımı ve kadın liderliğinde yürütülen üretim uygulamaları, yeşil ekonominin sahadaki somut karşılığıdır. Kadınlar, geri dönüşüm uygulamaları, organik üretim ve enerji verimliliği teknikleriyle çevreye duyarlı üretim modelleri geliştirirken, ürünlerin katma değerini artırarak pazardaki rekabet gücünü de yükseltmektedir.

Yeşil katma değer yaratma süreci, üretim aşamasıyla sınırlı kalmayıp hammadde temininden nihai tüketiciye kadar uzanan tüm değer zincirini kapsayan bütüncül bir yaklaşımı gerektirir. Bu çerçevede kooperatifler; yerel ve

doğal hammaddelerin tercih edilmesi, atık oluşumunun azaltılması, üretim süreçlerinin etkinleştirilmesi ve ürünlerin çevre dostu yöntemlerle pazara sunulması gibi uygulamaları benimsemektedir.

Bu çok aşamalı yapı, ekonomik, çevresel ve toplumsal faydaların eş zamanlı olarak üretilmesini mümkün kılar. Kooperatifler, yalnızca üretim yapmakla kalmayıp; çevresel farkındalığın geliştirilmesi, sürdürülebilir yaşam pratiklerinin yaygınlaştırılması ve yeni nesil üretim anlayışlarının benimsenmesi açısından da kritik bir işlev üstlenmektedir. Böylece yeşil katma değer yaklaşımı, yerel üretim pratiklerini küresel sürdürülebilirlik hedefleriyle ilişkilendirerek kapsayıcı ve dirençli bir yapı ortaya koymaktadır.

3.1 Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm

Kadın kooperatifleri, ekonomik değer üretmenin ötesinde çevresel sürdürülebilirliğe doğrudan katkı sağlamak amacıyla atık yönetimi ve geri dönüşüm uygulamalarını sistematik biçimde yürütmektedir. Bu uygulamalar, çevreyi korumakla kalmaz; üretim süreçlerini optimize ederek maliyetleri düşürür ve yeni değer alanları yaratır. Atık yönetimi, doğal kaynakların etkin kullanımını sağlarken geri dönüşüm, üretim zincirine ek ekonomik fırsatlar ekler.

Doğrusal üretim modelinden dögüsel ekonomi modeline geçiş, kooperatiflerin sahadaki en somut örneklerinden biridir. Atık olarak görülen bir materyalin yeniden üretim sürecine dahil edilmesi, yalnızca çevresel bir tercih değil; aynı zamanda ekonomik fırsat olarak değerlendirilir.

Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi'nde sebze ve meyve atıkları, kurutma, kompost ve doğal gübre üretiminde kullanılmaktadır. Bu yöntem, atık miktarını azaltırken dışa bağımlılığı düşürür ve üretim maliyetlerini optimize eder; aynı zamanda kooperatif üyelerinin gelirini artırır.

SoGreen Projesi'nde plastik, cam ve metal atıklar geri dönüşüm süreçlerine dâhil edilerek üretimde yeniden kullanılır. Atıklar bertaraf edilmek yerine ekonomik değere dönüştürülür, bu sayede çevresel ve ekonomik faydalar eş zamanlı sağlanır.

Eğitim programları, sürecin ayrılmaz bir parçasıdır: kadınlar atık ayrıştırma, kompost üretimi ve enerji verimliliği konularında bilgi sahibi olur. Bu eğitimler, onları yalnızca üretici değil; çevresel bilinç taşıyan ve bu bilinci yayabilen liderler hâline getirir.

Batı Akdeniz'deki kooperatifler evsel atıkları yaratıcı üretim süreçlerine dâhil ederek farklı bir model sunar. Cam şişeler, teneke kutular ve ambalaj atıkları, dekoratif ve işlevsel ürünlere dönüştürülerek yerel pazarlarda satışa sunulur. Bu yaklaşım, geri dönüşümün yalnızca teknik bir süreç olmadığını; tasarım, yaratıcılık ve katma değer üretimi ile birleştğinde ekonomik ve sosyal boyut kazandığını göstermektedir.

Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi'nde ise atık olarak değerlendirilebilecek tekstil parçaları ve üretim artıkları, yeniden kullanım anlayışıyla üretim sürecine dahil edilmektedir. Dokuma ve tekstil üretimi sırasında ortaya çıkan kumaş parçaları tamamen bertaraf edilmek yerine çanta, aksesuar, süs ürünü ve dekoratif el işi ürünlerinin üretiminde değerlendirilmektedir. Böylece hem malzeme kaybı azaltılmakta hem de ekonomik değeri olan yeni ürünler ortaya çıkarılmaktadır.

Kooperatifte benimsenen bu yaklaşım, atık yönetimi ve döngüsel ekonomi anlayışının kırsal üretim modeliyle bütünleşmesini sağlamaktadır. Özellikle kullanılmayan veya düşük ekonomik değere sahip materyallerin yeniden üretim sürecine kazandırılması, doğal kaynak tüketiminin azaltılmasına ve sürdürülebilir üretim kültürünün yaygınlaşmasına katkı sunmaktadır.

3.1.1 Sistematik Atık Yönetimi Yaklaşımı

Kooperatiflerdeki atık yönetimi genellikle belirli aşamalar çerçevesinde yürütülmektedir:

- Atığın kaynağında ayrıştırılması
- Yeniden kullanılabilir materyallerin belirlenmesi
- Geri dönüşüm veya yeniden üretim sürecine dâhil edilmesi
- Elde edilen ürünlerin pazarlanması

Bu sistematik yaklaşım, atık yönetiminin rastlantısal bir faaliyet değil; planlı ve sürdürülebilir bir üretim stratejisi olduğunu göstermektedir.

Atık yönetimi ve geri dönüşüm uygulamalarının önemi yalnızca çevresel boyutla sınırlı değildir. Bu süreçler aynı zamanda ekonomik ve toplumsal faydalar üretmektedir.

Geri dönüştürülen ürünlerin satışa sunulması, kooperatiflerin gelirlerini artırmakta ve kadınların ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirmektedir. Topluluk üyeleri aynı zamanda çevresel farkındalık kazanmakta ve sürdürülebilir üretim süreçlerine aktif olarak katılmaktadır. Kadın kooperatifleri, atık yönetimi ve geri dönüşüm uygulamalarını sistematik biçimde hayata geçirerek ekonomik sürdürülebilirlik ile çevresel sorumluluk arasında dengeli bir ilişki kurmaktadır.

Bu yaklaşım, kadınların üretim süreçlerini daha verimli hâle getirirken, yerel kalkınmayı destekleyen ve çevresel etkileri azaltan bütüncül bir model ortaya koymaktadır.

Eldivan, SoGreen ve Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi örnekleri, kadın girişimciliğinin çevresel liderlik ile ekonomik değer yaratmayı aynı potada birleştirebildiğini açıkça göstermektedir.

3.2 Organik Tarım ve Sürdürülebilir Üretim

Kooperatif temelli üretim yapıları, yerel tarım ve organik üretim alanında hem ekonomik hem de çevresel katkı sağlayan kritik aktörlerdir. Organik tarım, kimyasal gübre ve pestisit kullanımını en aza indirerek doğal kaynakları korumayı hedefler ve insan sağlığı ile ekosistem dengesini gözetilen bir üretim anlayışını temsil eder. Bu yaklaşım, yalnızca bir tarım yöntemi değil; çevre dostu ve uzun vadeli bir üretim modeli olarak toplulukların üretim süreçlerini dönüştürür ve çevresel farkındalığı artırır.

Toprağın kimyasal girdilerden arındırılması ve yeniden üretim sürecine kazandırılması, verimlilikle birlikte doğayla kurulan ilişkinin yeniden tanımlanmasına da olanak sağlar. Bu nedenle birçok kooperatifte organik tarım uygulamaları, sürdürülebilir bir yaşam pratiği olarak benimsenmektedir.

Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi'nde kadınlar, organik sebze ve meyve üretimi yaparak ürünlerini doğal yöntemlerle kurutmakta ve reçel, turşu gibi katma değerli ürünlere dönüştürmektedir. Bu süreç, ham tarımsal ürünlerin işlenerek daha yüksek ekonomik değere sahip hâle gelmesini sağlayan somut bir katma değer mekanizmasıdır. Aynı zamanda kadınları, üretici olmanın ötesinde ürün geliştiren ve pazara yön veren girişimciler hâline getirmektedir. Ürünlerin yerel pazarlarda sunulması, ekonomik kazançla birlikte toplumsal fayda ve çevresel farkındalık da yaratmaktadır.

SoGreen Projesi'nde ise kadın girişimciler, organik tarım teknikleri ve sürdürülebilir üretim yöntemleri konusunda eğitim alıyor. Eğitimler; toprağın korunması, su ve enerji verimliliği, organik gübre kullanımı ve enerji tasarrufu gibi başlıkları kapsıyor. Bu sayede kadınlar, üretim süreçlerini bilinçli ve verimli şekilde yönetebiliyor; çevresel etkileri minimize eden uygulamaları sahada hayata geçirebiliyor. Dijital pazarlama ve e-ticaret uygulamaları sayesinde ürünler ulusal pazarlara ulaştırılabiliyor; bu da kooperatiflerin ekonomik sürdürülebilirliğini güçlendiriyor.

Batı Akdeniz'deki kooperatifler, geleneksel tarımsal üretimi modern tekniklerle birleştirerek farklı bir sürdürülebilir üretim modeli sunuyor. Lavanta, kekik ve çeşitli organik sebzeler işlenip paketlenerek yüksek katma değerli ürünlere dönüştürülüyor. Bu yaklaşım, yerel ürünlerin yalnızca ham madde olarak değil, işlenmiş ve markalaşmış ürünler olarak değerlendirilmesini sağlayarak ekonomik değer yaratıyor. Aynı zamanda yerel üretim ile turizm ve ticaret arasında güçlü bir bağ kuruyor.

3.2.1 Sürdürülebilir Üretim Sürecinin Temel Bileşenleri

Kooperatiflerde sürdürülebilirlik, belirli temel unsurlar üzerine inşa edilmektedir:

- Doğal ve yerel hammaddelerin tercih edilmesi
- Kimyasal girdilerin en aza indirilmesi
- Su ve enerji kaynaklarının verimli kullanılması

- Ürünlerin işlenerek katma değerinin artırılması
- Pazarlama ve satış süreçlerinin çeşitlendirilmesi

Bu bütüncül yaklaşım, üretimin yalnızca tarımsal bir faaliyet olmasının ötesine geçerek ekonomik, çevresel ve toplumsal değer üreten bir sisteme dönüşmesini sağlıyor. Organik tarım uygulamaları, bu dönüşümün en somut örneklerinden biri olarak öne çıkıyor. Sürdürülebilir üretim yöntemlerinin benimsenmesi, doğal kaynakların korunmasını sağlarken yerel ekonomilerin güçlenmesine de katkıda bulunuyor. Ayrıca bilgi ve deneyimin kuşaktan kuşağa aktarılması, yerel üretim kültürünün devamlılığını garanti ediyor. Bu uygulamalar, toplumsal farkındalığın artmasına katkı sunuyor ve farklı bölgelerde uygulanabilecek örnek modellerin oluşmasına zemin hazırlıyor.

Organik tarım ve sürdürülebilir üretim uygulamaları, kadın kooperatiflerinin yeşil katma değer üretme kapasitesini önemli ölçüde güçlendiren temel unsurlar arasında yer alıyor. Bu süreç, sadece ekonomik kazancı artırmakla sınırlı kalmayıp, çevresel koruma ve toplumsal faydayı aynı çerçevede bütünleştirerek bütüncül bir değer üretim mekanizması oluşturuyor.

Kooperatifler, yerel düzeyde üretim süreçlerini optimize ederken, doğal kaynakların korunmasını sağlayan yöntemleri benimseyerek çevresel sürdürülebilirliği sahada hayata geçiriyor. Aynı zamanda üretim zincirinin farklı aşamalarında katılım gösteren kadınlar, yalnızca ekonomik aktör olarak değil; çevresel farkındalığı artıran, topluluk içinde rol model olan ve sürdürülebilir yaşam pratiklerini yaygınlaştıran liderler olarak ön plana çıkıyor.

Bu yapı, yerel ekonomilerin güçlenmesini desteklerken, toplumsal dayanışma ve iş birliği kültürünü de pekiştiriyor. Ürünlerin organik ve katma değerli hâle getirilmesi, pazara sunulması ve sürdürülebilir üretim süreçlerinin bütünleşik bir şekilde yönetilmesi, kadın kooperatiflerini yerel kalkınmanın görünür ve etkili aktörleri haline getiriyor.

Dolayısıyla, organik tarım ve sürdürülebilir üretim pratikleri, kooperatiflerin ekonomik, çevresel ve toplumsal etkilerini eş zamanlı olarak artıran stratejik bir

çerçeve sunuyor. Bu süreç, sadece bugünün ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, gelecek nesiller için sürdürülebilir, dirençli ve kapsayıcı bir üretim ve kalkınma modeli yaratıyor.

3.3 Ekoturizm ve Yerel Kalkınma

Kooperatif temelli yapılar, üretim faaliyetlerinin ötesinde ekoturizm ve kültürel turizm uygulamalarıyla yerel kalkınmaya önemli katkılar sağlamaktadır. Ekoturizm, doğal ve kültürel değerlerin korunmasını esas alırken yerel topluluklara sürdürülebilir gelir sağlayan bütüncül bir yaklaşımı temsil eder. Bu model, üretim süreçlerini deneyim odaklı turizmle bütünleştirerek ekonomik, çevresel ve toplumsal faydaların eş zamanlı üretildiği çok katmanlı bir yapı sunar.

Bir ziyaretçi için yalnızca ürün satın almak ile üretim sürecine katılmak arasında büyük fark vardır. Toprağa dokunan, emeği yerinde gözlemleyen ve sürece aktif olarak katılan ziyaretçi, yalnızca tüketici olmaktan çıkar; üretim zincirinin bir parçası hâline gelir. Bu dönüşüm, turizmin deneyim odaklı ve öğrenme temelli değerini ortaya koyar.

Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi'nde kadınlar, organik üretim alanlarını ziyaretçilere açarak yerel tarım ve üretim süreçlerini deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Ziyaretçiler üretim süreçlerine katılır, ürünleri yerinde gözlemler ve el yapımı ürünleri doğrudan üreticiden satın alır. Bu model, üretim ile tüketim arasındaki mesafeyi kısaltarak güvene dayalı ekonomik ilişkiler kurulmasını sağlar ve yerel üretimin değerini artırır. Aynı zamanda kadınların ekonomik gelirlerini yükseltirken topluluk içinde çevresel ve sosyal farkındalığın yayılmasına katkıda bulunur.

Batı Akdeniz'deki kooperatifler, ekoturizmi kültürel mirasın korunmasıyla bütünleştiren bir model geliştirmiştir. Yöresel yemekler, el sanatları ve geleneksel üretim teknikleri turizm faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası hâline getirilmiştir. Ziyaretçiler; yerel yemekleri deneyimlemek, atölye çalışmalarına katılmak ve geleneksel üretim süreçlerini öğrenmek fırsatı bulur. Bu yaklaşım, turizmi sadece

bir tüketim faaliyeti olmaktan çıkarıp, öğrenme, deneyimleme ve kültürel etkileşim sürecine dönüştürmektedir.

SoGreen Projesi kapsamında kadın kooperatifleri, yerel ekolojik turizm rotaları oluşturarak sürdürülebilir üretim ve çevresel farkındalık temelli bir turizm modeli geliştirmektedir. Bu rotalarda ziyaretçilere organik tarım uygulamaları, atık yönetimi süreçleri ve geri dönüşüm teknikleri yerinde gösterilmekte, uygulamalı eğitimler verilmektedir. Bu yaklaşım, ekoturizmin yalnızca ekonomik bir faaliyet olmadığını; çevresel eğitim ve bilinç oluşturma aracı olarak da işlev gördüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

3.3.1 Ekoturizmde Katma Değer Yaratma Mekanizması

Kooperatif temelli ekoturizm faaliyetleri genellikle aşağıdaki temel bileşenler üzerine kuruludur:

- Üretim alanlarının deneyim alanlarına dönüştürülmesi
- Yerel ürünlerin doğrudan tüketiciyle buluşturulması
- Kültürel ve geleneksel bilginin aktarılması
- Eğitim ve atölye faaliyetlerinin organize edilmesi
- Turizm ile üretim süreçlerinin bütünleştirilmesi

Bu yapı, turizmin yalnızca hizmet sektörüyle sınırlı kalmayıp üretim süreçleriyle entegre edilmesini sağlar ve çok yönlü katma değer üretir. Ekoturizm uygulamaları, kooperatiflerin çevresel ve ekonomik etkilerini artıran önemli bir araçtır. Sunulan ürünler ve deneyimler aracılığıyla yerel ekonomiye doğrudan katkı sağlanırken, topluluk üyeleri çevresel ve kültürel değerlerin korunmasının önemini derinlemesine kavrar.

Bu model, ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirlik ve kültürel koruma arasında dengeli bir ilişki kurulmasını mümkün kılar.

Kadın kooperatifleri tarafından yürütülen ekoturizm faaliyetleri, yerel kalkınmanın sürdürülebilir ve kapsayıcı bir şekilde gerçekleştirilmesine önemli katkı sunmaktadır. Bu faaliyetler sayesinde kadınlar yalnızca üretici değil; aynı

zamanda deneyim tasarlayan, kültürel değerleri koruyan ve toplumsal dönüşümü yönlendiren aktörler hâline gelmektedir. Ekoturizm, kadın girişimciliği, yerel kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik arasında güçlü bir bağ kurarak yeşil katma değer üretiminin en etkili araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Kooperatifler tarafından geliştirilen yerel üretim ve pazarlama faaliyetleri, ekonomik çıktının ötesinde yerel kültürün korunması, görünür kılınması ve kalkınma süreçleriyle bütünleşmesi açısından kritik bir rol üstlenir. Bu süreç, üretimden pazarlamaya uzanan değer zincirinin sahada nasıl işlediğini ve kadınların bu zincirin tüm aşamalarında aktif rol aldığını açıkça göstermektedir .

Fotoğraf 8: Kadın kooperatifleri tarafından üretilen yerel ürünlerin sergilendiği bu sahne, üretim, pazarlama ve kültürel değerlerin bütünleştiği çok boyutlu bir yapıyı yansıtmaktadır.

3.4 Kooperatiflerin Çevresel ve Ekonomik Katkısı

Kadın kooperatifleri, yalnızca ekonomik kazanç sağlamayan; aynı zamanda toplumsal ve çevresel sürdürülebilirliği aktif biçimde destekleyen çok boyutlu kalkınma araçlarıdır. Bu yapılar, üretim ve pazarlama süreçlerini bir arada

yöneterek hem yerel ekonomiyi güçlendirir hem de çevresel sorumluluğun sahadaki görünürlüğünü artırır. Kadınların üretimden satışı, paketlemeden yönetim süreçlerine kadar üstlendiği roller, ekonomik çıktıları toplumsal ve çevresel etkiyle bütünleştirir.

3.4.1 Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi

Eldivan'da kadınlar, organik tarım ve geri dönüşüm temelli üretim faaliyetleriyle yerel ekonomiye doğrudan katkı sağlıyor. Sebze ve meyveler, doğal yöntemlerle işlenip kurutulularak paketleniyor ve pazara sunuluyor. Bu süreç, ham tarımsal ürünlerin yüksek katma değerli ürünlere dönüşmesini sağlayarak yerel ekonomide çarpan etkisi yaratıyor.

Kadınların üretim sürecine aktif katılımı, çevreye duyarlı üretim yöntemlerinin uygulanmasını teşvik ediyor ve topluluk düzeyinde çevresel farkındalığın artmasına katkı sağlıyor (bkz. Fotoğraf 9). Bu model, kadın emeğinin üretim zincirinin kritik aşamalarında konumlanmasını ve ekonomik güçlenme ile çevresel sorumluluğun kesişim noktasında yer almasını ortaya koyuyor.

Fotoğraf 9: Kadınların tarımsal ürünleri işleme sürecine aktif katılımı, ham üretimin katma değeri yüksek ürünlere dönüşümünü göstermektedir.

3.4.2 SoGreen Projesi

SoGreen’de kadın kooperatifleri, üretim sürecinde atık malzemeleri yeniden değerlendirerek ekonomik ve çevresel faydayı eş zamanlı olarak yaratıyor. Plastik ve cam atıklar işlenerek el sanatları ve dekoratif ürünlere dönüştürülüyor; böylece atıklar üretim zincirine katma değerli bir kaynak olarak dâhil ediliyor.

Bu yaklaşım, döngüsel ekonomi modelinin yerelde uygulanmasına katkı sunarken, toplulukta geri dönüşüm bilincinin yaygınlaşmasını da sağlıyor. Kadınların süreçteki etkinliği, çevresel farkındalık ile ekonomik güçlenme arasındaki bağı güçlendirerek kooperatifleri çok boyutlu bir dönüşüm alanı hâline getiriyor (bkz. Fotoğraf 10).

Fotoğraf 10: Kadınların atık malzemeleri yeniden işleyerek ürünlere dönüştürdüğü bu sahne, döngüsel ekonomi yaklaşımının yereldeki uygulamasını göstermektedir.

Atıkların yalnızca çevresel bir sorun olmaktan çıkarılıp ekonomik bir kaynağa dönüştürülmesi, bu yaklaşımın temel sonuçlarından birini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda sürdürülebilir üretim anlayışının yerel düzeyde içselleştirildiğini ve gündelik üretim pratiklerine entegre edildiğini göstermektedir. Kadınların süreçteki

etkinliği ise çevresel farkındalık ile ekonomik güçlenme arasındaki ilişkiyi güçlendirerek kooperatifleri çok boyutlu bir dönüşüm alanı hâline getirmektedir.

3.4.3 Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri

Batı Akdeniz’de kadın kooperatifleri, yerel ve geleneksel ürünleri modern üretim ve pazarlama teknikleriyle bütünleştirerek yüksek katma değerli bir üretim modeli oluşturuyor. Lavanta, kekik ve çeşitli organik sebzeler işlenip paketlenerek hem yerel hem ulusal pazarlara sunuluyor.

Bu model, yalnızca ekonomik değer yaratmakla kalmayıp bölgesel kalkınmayı destekleyen sürdürülebilir bir üretim yapısının oluşmasına katkı sağlıyor. Doğa dostu üretim yöntemleri, çevresel sürdürülebilirliğin sahadaki somut göstergesi olarak öne çıkıyor. Kadınlar, üretim, paketleme ve pazarlamanın tüm aşamalarında aktif rol alarak ekonomik gelir elde ediyor ve yerel kalkınma süreçlerine doğrudan katkıda bulunuyor (bkz. Fotoğraf 11) .

Su kaynaklarının korunmasına yönelik geliştirilen alternatif tarım modelleri, sahadaki uygulamalar aracılığıyla yerel üretimin sürdürülebilirlik ilkeleriyle bütünleştiğini gösteriyor. Kadın emeğinin tarımsal üretimin farklı aşamalarındaki rolü, çevresel duyarlılık ile ekonomik katma değer üretimi arasındaki ilişkiyi güçlendirerek bölgesel kalkınma açısından bütüncül bir model sunuyor.

Fotoğraf 11: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkesinde gerçekleştirilen lavanta hasadı, su tasarrufuna dayalı sürdürülebilir tarım uygulamalarının yereldeki somut bir örneğini göstermektedir (Kaynak: MAKÜ, 2024).

Su kaynaklarının korunmasına yönelik geliştirilen alternatif tarım modelleri, sahadaki uygulamalarıyla yerel üretimin sürdürülebilirlik ilkeleriyle bütünleştiğini ortaya koymaktadır. Kadın emeğinin tarımsal üretimin farklı aşamalarındaki rolü, çevresel duyarlılık ile ekonomik katma değer üretimi arasındaki ilişkiyi güçlendirerek bölgesel kalkınma açısından bütüncül bir model sunmaktadır.

3.4.4 Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi

Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi bünyesinde kadınlar, geleneksel dokuma, tekstil ve el emeğine dayalı üretim faaliyetleriyle yerel ekonomiye doğrudan katkı sağlamaktadır. Özellikle “Nevruz Bezi”nin yeniden üretime kazandırılması, geleneksel bir kültürel değerın ekonomik katma değer oluşturan bir ürüne dönüşmesini mümkün kılmaktadır. Üretilen dokuma ve tekstil ürünleri modern tasarımlarla geliştirilerek dijital satış platformları, sosyal medya ve çeşitli

organizasyonlar aracılığıyla pazara sunulmaktadır. Bu süreç, yerel üretimin ekonomik değerinin artmasına ve kırsal ekonomide çarpan etkisi oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Kadınların üretim sürecine aktif katılımı, sürdürülebilir ve çevreye duyarlı üretim anlayışının yaygınlaşmasını da desteklemektedir. Özellikle tekstil artıklarının yeniden değerlendirilmesi ve minimum atık yaklaşımının benimsenmesi, çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli bir uygulama örneği oluşturmaktadır. Böylece kooperatif modeli, kadın emeğinin üretim zincirinin temel unsurlarından biri haline geldiğini ve ekonomik güçlenme ile çevresel sorumluluğun birlikte yürütülebileceğini ortaya koymaktadır.

Kadın kooperatiflerinin yarattığı etkinin kapsamı, ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlarda birlikte ele alındığında çok daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İncelenen vaka örnekleri, bu yapının yalnızca gelir üretmekle kalmayıp topluluk düzeyinde sürdürülebilir değişim yarattığını göstermektedir:

Ekonomik katkı: Üretim süreçlerinin optimize edilmesi, gelir artışı ve istihdam olanaklarının genişlemesi, yerel ekonominin canlanmasını sağlar.

Çevresel katkı: Organik üretim, atık yönetimi ve geri dönüşüm uygulamaları, doğal kaynakların korunmasını ve çevresel bilincin yaygınlaşmasını destekler.

Toplumsal katkı: Kadınların üretim, yönetim ve eğitim süreçlerine katılımı, sosyal dayanışmayı güçlendirir ve toplumsal farkındalığı artırır.

Bu üç boyut bir arada değerlendirildiğinde, kadın kooperatifleri yalnızca ekonomik bir yapı olmanın ötesine geçer ve sürdürülebilir kalkınmanın çok boyutlu hedeflerine hizmet eden stratejik bir araç olarak ortaya çıkar.

Kadın kooperatifleri, yerel sınırlı yapılar olmaktan çıkarak, farklı sosyo-ekonomik bağlamlara uyarlanabilir, esnek kalkınma modelleri sunmaktadır. Bu modellerin temel gücü, yerel kaynakları ve bilgi birikimini üretim süreçlerine entegre ederek dışa bağımlılığı azaltması ve topluluk temelli bir ekonomik yapı oluşturmalarıdır.

Kooperatifler, ekonomik faaliyetleri çevresel sorumluluk ve toplumsal fayda ile birleştirerek kalkınma ilkelerini pratikte uygulama düzeyine taşır. Aynı

zamanda yerel kalkınma politikaları açısından ölçeklenebilir ve yaygınlaştırılabilir bir model sunmaktadır.

3.4.5 Küçük Ölçekli Kooperatiflerin Rolü

Büyük projelerin yanında küçük ölçekli kooperatifler de benzer alanlarda etkili sonuçlar üretmektedir. Atık yönetimi, organik üretim ve ekoturizm uygulamaları, yerel ihtiyaçlara göre uyarlanarak hayata geçirilmektedir. Bu durum, kooperatif modelinin esnekliğini ve farklı sosyo-ekonomik koşullara kolay uyum sağladığını göstermektedir.

Kadınlar yalnızca gelir elde etmekle kalmayıp, karar alma süreçlerine katılarak toplumsal liderlik kapasitelerini de geliştirmektedir. Topluluklarda sürdürülebilir üretim ve çevresel koruma bilincinin yaygınlaşması, diğer bölgeler için örnek oluşturmakta ve modelin yeniden üretilebilirliğini sağlamaktadır.

3.4.6 Bütüncül Başarı Çerçevesi

Bu vaka çalışmaları bir arada değerlendirildiğinde, kadın kooperatiflerinin başarısı üç temel unsur üzerine inşa edilmektedir:

Ekonomik değer: Gelir artışı, istihdam ve yerel ekonomik canlanma

Çevresel katkı: Sürdürülebilir üretim, atık yönetimi ve doğal kaynakların korunması

Toplumsal etki: Kadınların güçlenmesi, sosyal dayanışma ve liderlik gelişimi

Bu boyutların eş zamanlı olarak gerçekleşmesi, kooperatifleri klasik ekonomik girişimlerden ayırmakta ve sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenlerinden biri hâline getirmektedir.

Uygulama çalışmaları, yeşil katma değer yaklaşımının yalnızca teorik bir çerçeve olmadığını; sahada ölçülebilir ve uygulanabilir sonuçlar üreten bir model olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yapılar, ekonomik çıktının ötesine geçerek topluluk düzeyinde dönüşüm yaratan bir etki alanı oluşturmaktadır. Katılımcılar, üretici kimliğini aşarak değişim yaratan ve toplumsal dönüşümü yönlendiren aktörler hâline gelmektedir.

Bu model, ekonomik büyüme, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal gelişim arasında denge kurabilen bütüncül bir yaklaşım sunmakta ve geleceğin kalkınma anlayışları için önemli bir referans noktası oluşturmaktadır.

Tablo 6: Kadın kooperatifleri: Uygulama bazlı etki analizi

Proje Kooperatif	/ Faaliyet Alanı	Ekonomik Katkı	Çevresel Katkı	Toplumsal Etki	Öne Çıkan Özellik
Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi	Organik tarım ve gıda üretimi	Gelir artışı ve ürün çeşitliliğinin sağlanması	Doğal üretim yöntemleri düşük oluşumu	Kadın liderliği ve yerel kalkınmanın güçlenmesi	Üretim, işleme ve pazarlama süreçlerinin bütünleşik yapısı
SoGreen Projesi	Geri dönüşüm ve eğitim faaliyetleri	Atıkların ekonomik değere dönüştürülmesi	Atık azaltımı ve döngüsel ekonomi uygulamaları	Çevresel farkındalık ve girişimcilik kapasitesinin gelişimi	Eğitim ve dijital pazarlama desteklerinin entegrasyonu
Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri	El sanatları ve ekoturizm faaliyetleri	Yüksek katma değerli ürün ve gelir artışı	Sürdürülebilir üretim uygulamaları	Kültürel mirasın korunması ve turizm etkisi	Üretim ve faaliyetlerinin entegrasyonu
Nevruz Köyü Kadın Kooperatifleri	El sanatları ve eğitim faaliyetleri	Yüksek katma değerli ürün ve gelir artışı	Sürdürülebilir üretim uygulamaları	Kültürel mirasın korunması ve girişimcilik kapasitesinin gelişimi	Üretim ve eğitim ve dijital pazarlama desteklerinin entegrasyonu
Küçük Ölçekli Kooperatifler	Karma (tarım, geri dönüşüm ve turizm)	Yerel gelir artışı ve ekonomik çeşitlilik	Kaynak verimliliği ve çevre dostu üretim	Sosyal dayanışmanın güçlenmesi	Esnek ve farklı koşullara uyarlabilir model yapısı

Tablo 6, farklı bölgelerdeki kadın kooperatiflerinin ekonomik, çevresel ve toplumsal etkilerini karşılaştırmalı ve bütüncül bir şekilde sunmakta, modelin esnekliğini ve sürdürülebilirliğini gözler önüne sermektedir.

3.6 Yerelden Başlayan Değişim, Topluluğa Yayılan Etki

Kadın kooperatifleri, ekonomik üretimden toplumsal dönüşüme, çevresel sürdürülebilirlikten kültürel aktarım süreçlerine kadar uzanan çok katmanlı bir etki alanı sunmaktadır. İncelenen vaka çalışmaları, bu yapıların yerel kalkınmayı güçlendiren ve toplulukları dönüştüren somut aktörler olduğunu göstermektedir.

Kooperatiflerin sahadaki uygulamaları, yalnızca ürünlerin üretimi ve satışını değil; eğitim, liderlik, organizasyon ve pazarlama süreçlerinde kadınların aktif rol almasını sağlayarak ekonomik çıktının toplumsal ve çevresel faydaya dönüşmesini mümkün kılar. Eldivan’da organik üretim ve e-ticaret, SoGreen’de geri dönüşüm ve çevresel girişimcilik, Batı Akdeniz’de ekoturizm ve kültürel üretim entegrasyonu örnekleri, farklı bağlamlarda ortaya çıkmış olsa da kadın liderliğinin dönüştürücü etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu süreçte karşılaşılan finansal, kurumsal ve toplumsal zorluklar, stratejik müdahalelerle aşılabilir niteliktedir. Dijital beceriler, mentorluk, kapasite geliştirme ve farkındalık programları, kooperatiflerin sürdürülebilir başarısını destekleyen temel araçlar olarak öne çıkmaktadır. Farklı vaka örneklerinde gözlemlenen yöntem ve uygulama çeşitliliği, diğer topluluklar için uyarlanabilir ve ölçeklendirilebilir bir rehber niteliği taşır.

Bütün bu unsurlar bir araya geldiğinde, 3. bölümün sağladığı bütünlük şunları ortaya koymaktadır:

- Kadınların üretimden liderliğe uzanan rollerinin görünür hâle gelmesi
- Ekonomik çıktılar ile toplumsal ve çevresel etkiler arasında somut bir bağın kurulması
- Karşılaşılan zorlukların analitik bir çerçevede ele alınması ve çözüm yollarının netleşmesi

Bu noktadan hareketle, 4. bölüm kooperatiflerin sürdürülebilirliği, ileriye dönük politika önerileri ve model geliştirme stratejileri üzerine odaklanacaktır. 3. bölümde ortaya konan vaka analizleri ve bütüncül etki çerçevesi, 4. bölümün

temel dayanağını oluşturacak ve okuyucuyu pratik uygulamalardan stratejik perspektiflere adım adım taşıyacaktır.

Böylece, okuyucu sadece sahadaki uygulamaları görmekle kalmayacak, aynı zamanda bu uygulamaların daha geniş kalkınma hedefleriyle nasıl ilişkilendirilebileceğini kavrayacak ve ileriye dönük stratejiler geliştirebilecektir.

4. Bölüm:

Toplumsal Dönüşüm ve Yerel Kalkınma

Kadın kooperatifleri aracılığıyla geliştirilen üretim modelleri, yalnızca ekonomik değer yaratmakla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda toplumsal yapıda köklü dönüşümleri beraberinde getirmektedir. Bu dönüşüm, bireysel güçlenmeden başlayarak topluluk düzeyinde sosyal, kültürel ve ekonomik değişimleri tetikleyen çok katmanlı bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal dayanışma ve yerel kalkınma dinamikleri açısından önemli bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Bir kadının kendi gelirini elde etmeye başlaması, yalnızca bireysel bir kazanım değildir. Bu değişim, hane içi karar alma süreçlerinden çocukların eğitimine, toplumsal ilişkilerden yerel ekonomiye kadar geniş bir etki alanı yaratır. Kadınların ekonomik hayatta görünür hâle gelmesi, zamanla toplumsal yapının yeniden şekillenmesine zemin hazırlar.

Yerel kalkınma, yalnızca ekonomik göstergelerle ölçülebilecek bir süreç değildir.

Sosyal katılım, eğitim, toplumsal dayanışma ve çevresel bilinç gibi unsurlar, kalkınmanın sürdürülebilirliğini belirleyen temel faktörler arasında yer almaktadır.

Kadın kooperatifleri, bu unsurları bir araya getirerek yerel kalkınmayı destekleyen bütüncül bir model sunmaktadır. Bu model, ekonomik faaliyetlerin toplumsal faydaya dönüştüğü ve bireysel güçlenmenin kolektif dönüşüme evrildiği bir yapı ortaya koymaktadır.

Bu bölümde, kadınların ekonomik bağımsızlık süreçleri ve bu sürecin toplumsal etkileri incelenecek; kooperatiflerin yerel kalkınmaya katkıları, toplumsal dönüşüm dinamikleri ve sosyal etki boyutları detaylı olarak analiz edilecektir.

4.1 Kadınların Ekonomik Bağımsızlığı ve Toplumsal Etkileri

Kadınların ekonomik bağımsızlığı, toplumsal dönüşümün motoru olarak işlev görmektedir. Bu bağımsızlık, yalnızca bireylerin kendi yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmasını sağlamakla kalmaz; aynı zamanda hane ve topluluk düzeyinde zincirleme etkiler yaratır. Kadınların gelir elde etmesi, çocuklarının eğitimden sağlığa, topluluk projelerinden yerel ekonomiye kadar pek çok alanda değişimin tetikleyicisi olur.

Ekonomik özgürlük, sosyal refah, toplumsal katılım ve çevresel bilinç gibi unsurları doğrudan etkileyerek çarpan etkisi yaratır. Kendi gelirini yöneten bir kadın, hane içi karar alma süreçlerinde daha etkin, topluluk etkinliklerinde daha görünür ve eğitimle ilgili adımlarda daha kararlı davranır. Bu bireysel kazanım, uzun vadede toplumsal yapının yeniden şekillenmesine zemin hazırlar.

Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı hâlen düşük seviyelerde seyrederken, kadın kooperatifleri bu tabloyu değiştiren stratejik aktörler olarak öne çıkmaktadır. Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi ve SoGreen Projesi gibi girişimler, kadınların üretim süreçlerini yönetmesini, gelir elde etmesini ve finansal karar alma kapasitelerini geliştirmesini sağlar. Bu süreç, kadınların yalnızca ekonomik olarak güçlenmesini değil, aynı zamanda liderlik, organizasyon ve stratejik düşünme gibi kritik beceriler kazanmasını da mümkün kılar.

Ekonomik bağımsızlık, toplumsal etkiyi de doğrudan ve çok katmanlı bir şekilde artırır. Kadınlar, kazandıkları gelir ve yetkinlik sayesinde, topluluklarında aktif değişim yaratıcıları hâline gelirler. Örneğin, bir köyde kooperatife katılan kadınlar:

- Yerel eğitim faaliyetlerine destek sağlar,
- Topluluk etkinliklerinde organize edici ve katılımcı rol üstlenir,
- Çevresel projelerde ve geri dönüşüm girişimlerinde aktif rol alır.

Bu uygulamalar, ekonomik gücün toplumsal faydaya dönüşmesini sağlayan **somut** mekanizmaları ortaya koyar. Araştırmalar, kooperatif üyelerinin yalnızca ekonomik olarak değil, sosyal ve politik açıdan da güçlendiğini göstermektedir. Kadınlar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği kurarak karar

alma süreçlerine etkin biçimde katılır; bu durum onları yerel kalkınmanın stratejik aktörleri hâline getirir.

Kooperatiflerde elde edilen deneyim, kadınların toplumsal görünürlüğü artırırken aynı zamanda kolektif öğrenme ve dayanışma kültürünü güçlendirir. Kadınlar, kazandıkları ekonomik ve sosyal kapasiteyi kendi topluluklarında yaygınlaştırarak, bireysel güçlenmenin kolektif dönüşüme nasıl evrildiğini açık biçimde göstermektedir.

4.1.1 Ekonomik Bağımsızlıktan Toplumsal Dönüşüme

Kadınların ekonomik bağımsızlık yolculuğu, yalnızca bireysel bir kazanımın ötesinde, topluluk düzeyinde derin ve sürdürülebilir değişimler yaratmaktadır. Bu süreç, genellikle dört temel aşama üzerinden ilerler:

Gelir Elde Etme ve Finansal Güvence: Kadınlar kendi gelirlerini kazanarak ekonomik kontrol sağlar; hane ve yerel ekonomide söz sahibi olur.

Hane İçi Karar Süreçlerine Katılımın Artması: Kazanılan ekonomik bağımsızlık, kadınların ev içi karar alma mekanizmalarında daha etkin rol almasına olanak tanır.

Toplumsal ve Ekonomik Ağlara Dâhil Olma: Kooperatiflerde aktif görev alan kadınlar, topluluk projelerinde, yerel yönetimle iş birliğinde ve sosyal ağlarda görünür hale gelir.

Liderlik ve Temsil Becerilerinin Gelişmesi: Ekonomik süreçlere katılım, kadınların liderlik ve temsil yetkinliklerini güçlendirerek toplumsal ve kültürel dönüşümün öncüsü olmalarını sağlar.

Bu aşamalar, bireysel güçlenmenin zaman içinde kolektif ve çok katmanlı bir toplumsal dönüşüme evrilmesini mümkün kılar. Kadınların kooperatiflerde üstlendikleri roller, yalnızca üretim veya gelir odaklı değil; toplumsal normları dönüştüren, eşitlikçi yapıları güçlendiren ve çevresel farkındalığı artıran bir işlevi de içerir.

4.1.2 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi

Kadınlar, ekonomik bağımsızlık kazandıkça aile içinde ve toplulukta daha görünür hâle gelirler. Bu görünürlük, geleneksel toplumsal rollerin yeniden sorgulanmasına ve topluluk içindeki eşitlikçi normların güçlenmesine katkı sağlar. Kooperatifler, bu sürecin sahadaki en somut uygulama alanlarını temsil eder; kadınların ekonomik güçlenmesi, toplumsal etki ve liderliğe dönüşür.

Kadınların ekonomik bağımsızlığı, bireysel refahı artırmanın ötesinde, toplumsal dönüşümü hızlandıran stratejik bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Kooperatifler, bu dönüşümün somutlaştırıldığı alanlar olarak, ekonomik güçlenmeyi toplumsal etkiyle bütünleştiren sürdürülebilir bir model sunar.

Bu model sayesinde kadınlar, yalnızca üretici değil; aynı zamanda karar verici, dönüştürücü ve toplumsal gelişimi yönlendiren aktörler hâline gelmektedir. Ekonomik bağımsızlık ve toplumsal görünürlük arasındaki bu bağ, kooperatiflerin yerel kalkınma ve toplumsal dönüşümdeki merkezi rolünü bir kez daha ortaya koymaktadır.

4.2 Yerel Kalkınmada Kooperatiflerin Rolü

Kadın kooperatifleri, yerel kalkınma süreçlerinin yalnızca ekonomik çıktılarla sınırlı olmadığını, toplumsal ve çevresel boyutları bir araya getiren bütüncül yapılar olduğunu kanıtlamaktadır. Bu yapılar, yerel kaynakları değerlendirme, üretim kapasitesini artırma, istihdam yaratma ve toplulukların ekonomik canlılığını güçlendirme işlevini bir arada yürütür.

Kooperatifler, ekonomik faaliyetleri toplumsal fayda ve çevresel sorumlulukla bütünleştirerek yerel kalkınmanın sürdürülebilir taşları hâline gelir. Üretim süreçleri yalnızca gelir yaratmakla kalmaz; aynı zamanda sosyal dayanışmayı artırır, yerel bilgi birikimini korur ve kültürel değerlerin aktarılmasına olanak tanır.

Bir köyde kooperatif faaliyetlerinin yeniden canlanması, ekonomik hareketliliğin ötesinde topluluk yaşamının sürdürülebilirliğini güçlendirir. Üretim

arttıkça göç eğilimleri azalır, dayanışma güçlenir ve yerel topluluklar kendi kendine yeten, dayanıklı bir yapıya dönüşür.

4.2.1 Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi

Kadınlar, organik tarım ve el sanatları üretimi aracılığıyla köy ekonomisine doğrudan katkı sağlarken, ürünlerin satışa sunulması yerel gelirleri artırır. Aynı zamanda kooperatif yönetiminde aktif rol alan kadınlar, liderlik, organizasyon ve eğitim programları ile toplumsal farkındalığın güçlenmesini sağlar.

4.2.2 SoGreen Projesi

Geri dönüşüm ve atık yönetimi projeleri, kadınların çevresel farkındalık geliştirmesini ve ekonomik değer yaratmasını sağlar. Dijital pazarlama ve e-ticaret uygulamaları, gelirleri artırırken kadınların ekonomik liderlik ve girişimcilik kapasitelerini güçlendirir.

4.2.3 Batı Akdeniz Kadın Kooperatifleri

Ekoturizm ile üretimi entegre eden bu model, yerel kalkınmanın başka bir boyutunu ortaya koyar. Ziyaretçiler, köylerde organik ürünleri deneyimleyerek üretim süreçlerine dâhil olur. Kadınların girişimcilik faaliyetleri turizmle birleşerek sürdürülebilir gelir kaynakları yaratır ve bölgesel kalkınmayı pekiştirir.

4.2.5 Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi

Kooperatif yalnızca ekonomik üretim gerçekleştiren bir yapı değil, aynı zamanda eğitim ve sosyal dönüşüm merkezi niteliği de taşımaktadır. Özellikle kaybolmaya yüz tutmuş dokumacılık kültürünün yeniden canlandırılması amacıyla düzenlenen kurslar ve uygulamalı eğitimler, kırsal kadın istihdamının güçlendirilmesine katkı sunmaktadır.

Sürdürülebilir katma değer açısından kooperatifin en önemli başarısı, kültürel mirası ekonomik değere dönüştürebilmiş olmasıdır. Geleneksel bir köy dokuması olan Nevruz Bezi'nin markalaştırılması, sosyal medya ve dijital pazarlama

araçlarıyla tanıtılması ve tasarım odaklı ürünlere dönüştürülmesi sayesinde kırsal üretim ulusal ölçekte görünürlük kazanmıştır. Bu durum yerel ekonomide gelir çeşitliliği yaratırken kadınların ekonomik bağımsızlığını da güçlendirmiştir.

4.2.5 Kooperatiflerin Yerel Kalkınmadaki Temel Mekanizmaları

Kadın kooperatiflerinin yerel kalkınmaya katkısı, beş temel mekanizma ile öne çıkmaktadır:

1. **Yerel Kaynakların Etkin Kullanımı:** Hammaddelerin yerel tedariki ve işlenmesi ekonomik değer yaratır.
2. **İstihdam ve Gelir Artışı:** Üretim sürecine katılan kadınlar gelir elde eder; hane ve topluluk ekonomisi güçlenir.
3. **Sosyal Dayanışma ve Topluluk Katılımı:** Ortak üretim, kolektif karar alma ve eğitim programları sosyal bağları kuvvetlendirir.
4. **Çevresel Sürdürülebilirlik:** Organik üretim, atık yönetimi ve geri dönüşüm uygulamaları çevresel bilinci artırır.
5. **Kültürel Değerlerin Korunması ve Aktarılması:** Geleneksel bilgi ve üretim yöntemleri, modern tekniklerle bütünleşerek yerel kimliğin korunmasını sağlar.

Bu mekanizmalar, kooperatiflerin sadece ekonomik bir yapı değil; toplumsal ve çevresel kalkınmayı da kapsayan çok katmanlı bir model sunduğunu gösterir.

Kadın kooperatifleri, yerel kalkınmanın destekleyici unsurlarının ötesine geçerek yönlendirici ve dönüştürücü aktörler olarak konumlanır. Ekonomik büyüme, toplumsal gelişim ve çevresel sürdürülebilirliği aynı çerçevede bütünleştiren bu yapılar, yerel topluluklara uyarlanabilir ve sürdürülebilir bir kalkınma modeli sunar. Üretim ve satış süreçlerinin topluluk üzerinde yarattığı çok boyutlu etki, kadınların ekonomik güçlenmesini sosyal faydaya dönüştürür. Bu sayede yerel ekonomiler kendi dinamikleriyle güçlenirken, kooperatifler geleceğe yönelik uygulanabilir kalkınma stratejilerini sahaya taşır.

4.3 Eğitim, Sosyal Dayanışma ve Toplumsal Farkındalık

Kadın kooperatiflerinin toplumsal dönüşümdeki etkisi, ekonomik güçlenmeyle sınırlı değildir. Eğitim, sosyal dayanışma ve farkındalık mekanizmaları, bu sürecin sahada kalıcı ve çok katmanlı olmasını sağlayan temel dinamiklerdir.

Bir kadının yeni bir beceri kazanması, yalnızca bireysel gelişim anlamına gelmez; öğrenilen bilgi paylaşıldıkça çoğalır ve toplulukta kolektif bir güç haline gelir. Kooperatiflerde eğitim, bireysel kazanımı toplumsal değişime dönüştüren en etkili araçlardan biridir.

Eğitim programları, kadınlara üretim teknikleri, yönetim ve organizasyon becerileri, dijital pazarlama ve sürdürülebilir üretim yöntemleri gibi alanlarda bilgi kazandırır. Bu eğitimler, kadınların yalnızca üretim süreçlerine katılmasını değil; aynı zamanda süreçleri planlayan, yöneten ve geliştiren liderler hâline gelmelerini sağlar.

SoGreen Projesi: Çevre dostu üretim teknikleri ile birlikte satış ve pazarlama eğitimleri, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirirken sosyal liderlik kapasitelerini artırmaktadır.

Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi: Kadınlar, üretim süreçlerini yönetirken genç kadınlara mentorluk yaparak bilgi ve deneyimlerini aktarır; bu yaklaşım, hem mevcut üretimin sürdürülebilirliğini sağlar hem de gelecek kuşakların güçlenmesine katkı sunar.

Batı Akdeniz Kooperatifleri: Ekoturizm ve çevre eğitimleri, kadınların toplulukta rol model olmasını destekler ve yerel halkın sürdürülebilir yaşam biçimlerini benimsemesine katkı sağlar.

Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi: Kültürel mirasın korunmasını temel alan üretim teknikleri, Nevruz Bezi ve çeşitli tekstil ürünlerini katma değerli ürünlere dönüştürüp satışa sunarak kırsal gelir kaynaklarının gelişmesine katkı yapar. Ayrıca kadınların üretim süreçlerine aktif katılımını destekleyerek yerel istihdamın güçlenmesine ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın gelişmesine yardımcı olur.

Sosyal dayanışma, kooperatiflerin başarısında kilit bir unsur olarak öne çıkar. Üyeler, üretim ve satış süreçlerini birlikte yürütür, sorunlara kolektif çözümler geliştirir ve deneyimlerini paylaşır. Bu yapı, bireysel çabaların ötesinde kolektif bir

üretim ve öğrenme kültürü oluşturur; topluluk içinde güven ve bağlılık duygusunu güçlendirir.

Kooperatifler aynı zamanda toplumsal farkındalığı artırmada da etkin bir rol oynar. Organik üretim, geri dönüşüm uygulamaları ve ekoturizm faaliyetleri, topluluk üyelerinin çevreye duyarlı davranışlar geliştirmesini teşvik eder. Bu süreç, bireysel farkındalığın toplumsal bilinç düzeyine taşınmasını sağlar ve kalkınmanın sosyal temelini güçlendirir.

4.3.1 Eğitim ve Dayanışmanın Etki Mekanizması

Kadın kooperatiflerinde eğitim ve sosyal dayanışma, toplumsal dönüşümü destekleyen dört temel süreç üzerinden işler:

Bilgi ve beceri edinimi: Eğitim programları, kadınlara üretim, yönetim, sürdürülebilirlik ve liderlik konularında yetkinlik kazandırır.

Bilginin paylaşımı ve çoğalması: Kazanılan deneyim ve bilgiler, kooperatif üyeleri arasında yayılır ve toplulukta kolektif bir öğrenme kültürü oluşturur.

Kolektif üretim ve iş birliği: Ortak çalışma kültürü, sorunlara birlikte çözüm üretmeyi ve koordinasyonu güçlendirir.

Toplumsal farkındalık ve bilinç: Eğitim ve iş birliği, kadınların topluluk içinde etkili rol almasını sağlar, çevresel ve sosyal sorumluluk bilincini artırır.

Bu dinamikler, bireysel kazanımların topluluk düzeyinde somut sosyal etkiye dönüşmesini sağlayarak, kadın kooperatiflerinin toplumsal dönüşümdeki merkezi rolünü ortaya koymaktadır.

Eğitim ve sosyal dayanışma mekanizmaları, kadın kooperatiflerinin ekonomik, toplumsal ve çevresel etkilerini eş zamanlı olarak güçlendiren temel araçlar olarak öne çıkmaktadır.

Bu süreçler sayesinde kadınlar, yalnızca kendi yaşamlarını iyileştirmekle kalmaz; buldukları topluluklarda liderlik yapan, karar alma süreçlerini etkileyen ve toplumsal değişimi yönlendiren aktörler hâline gelir.

Kooperatif bünyesinde yürütülen uygulamalı eğitimler, üretim ve yönetsel becerilerin kazanılmasını desteklerken, topluluk içi dayanışma ve bilgi paylaşımını

da pekiştirir. Bu bütüncül yaklaşım, yerel kalkınma ile toplumsal dönüşümü bir araya getiren sürdürülebilir bir model sunmaktadır.

Fotoğraf 11. Kadınların kooperatif bünyesinde yürütülen eğitim ve üretim süreçlerine katılımı, öğrenme, üretim ve toplumsal güçlenme arasındaki etkileşimi somut biçimde gözler önüne sermektedir.

4.4 Bütüncül ve Uygulama Örnekleri

Kadın kooperatifleri, yerel kalkınmanın hem ekonomik, hem toplumsal hem de çevresel boyutlarını bir araya getiren çok katmanlı bir şelale oluşturur.

Her basamak, bir öncekinin etkisini artırarak toplulukta kolektif dönüşüm yaratır:

Ekonomik Güçlenme → Toplumsal Etki → Çevresel Sürdürülebilirlik.

4.4.1 Başlangıç: Ekonomik Güçlenme

Kooperatifler, yerel kaynakları değerlendirerek üretim yapar, istihdam yaratır ve toplulukların ekonomik canlılığını artırır.

Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi: Kadınlar organik tarım ve geri dönüşüm temelli üretim yaparak gelir elde eder; ürünleri kurutur, paketler ve yerel pazarlara sunar. Bu süreç, ekonomik kazanç ile toplumsal faydayı birleştirir.

SoGreen Projesi: Atık malzemeler, dekoratif ve işlevsel ürünlere dönüştürülerek ekonomik değer yaratır; dijital pazarlama ile ürünler geniş kitlelere ulaşır, kadınların liderlik kapasitelerini güçlendirir.

Batı Akdeniz Kooperatifleri: Lavanta, kekik ve yerel ürünlerin işlenmesi ve ekoturizmle entegrasyonu, ekonomik kazancı yerel ve bölgesel kalkınma ile bütünleştirir.

Nevruz Köyü Kadın Kooperatifi: Nevruz Bezi ve üretim sürecinde ortaya çıkan tekstil artıkları ve kumaş parçaları, dokuma faaliyetleri sırasında oluşan artık materyaller; atık olarak görülmek yerine yeniden değerlendirilerek çanta, aksesuar, dekoratif süs eşyası ve çeşitli el işi ürünlerinin hazırlanmasında kullanılmaktadır. Kültürel mirasın korunup gelecek kuşaklara aktarımının sağlanması yanında kadınların üretim süreçlerine aktif katılımı, yerel istihdamın güçlenmesine olanak tanır.

Bu basamak, kadınların üretimden gelir elde etme kapasitesini artırırken, topluluk ekonomisine de doğrudan etki yapar.

4.4.2 Orta Akış: Toplumsal Etki ve Dayanışma

Ekonomik güçlenme, toplumsal görünürlük ve kolektif etkiye dönüşür:

- Kadınlar, eğitim programlarına katılır, üretim süreçlerini planlar ve yönetir.
- Eldivan'da genç kadınlara mentorluk yaparak deneyimlerini paylaşırlar.
- SoGreen'de çevre dostu üretim ve girişimcilik uygulamalarıyla topluluk içinde sosyal liderler olarak görünür olurlar.
- Batı Akdeniz'de, ekoturizm aracılığıyla yerel kültürü aktarıp topluluk katılımını güçlendirirler.
- Nevruz Köyü'nde kültürel mirasın aktarımı ve ikiz dönüşüme yol açarak kadın girişimcilere yol açarlar.

Bu basamakta bilgi ve deneyim paylaşımı, bireysel kazanımı kolektif güce dönüştüren bir akış yaratır.

4.4.3 Zirve Basamağı: Çevresel Sürdürülebilirlik

Ekonomik ve toplumsal güçlenme, çevresel sorumlulukla buluşur:

- Organik tarım, geri dönüşüm ve enerji verimliliği uygulamalarıyla doğal kaynaklar korunur.
- Eldivan, SoGreen ve Nevruz Köyü'nde atıkların yeniden kullanımı, üretim sürecine katma değer olarak dahil edilir.
- Batı Akdeniz'de turizmle bütünleşen üretim, çevresel farkındalık ve kültürel mirası korur.

Bu aşamada ekonomik, toplumsal ve çevresel etkiler kesintisiz bir şelale gibi birbirine bağlanır; kooperatifler hem yerel kalkınmanın itici gücü hem de sürdürülebilir dönüşümün somut aktörleri hâline gelir.

Kooperatiflerin yerel kalkınmaya katkısı üç temel eksende kesişir:

Ekonomik Güçlenme: Gelir artışı, istihdam ve yerel ekonominin canlanması

Toplumsal Etki: Kadın liderliği, sosyal dayanışma ve topluluk katılımı

Çevresel Sürdürülebilirlik: Doğal kaynakların korunması, geri dönüşüm ve çevre dostu üretim

Bu üç eksen, zirve noktada bir araya gelerek, yerel kalkınmanın en güçlü ve uygulanabilir aracını ortaya koyar. Kadın kooperatifleri, üretimden eğitime, çevresel uygulamalardan turizme kadar geniş bir etki alanında toplulukları dönüştürür. Bireysel kazanımlar kolektif faydaya, yerel kaynaklar ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğe evrilir.

Bu model, toplulukların kendi dinamikleriyle güçlendiği, kadın liderliğinin görünür olduğu ve ekonomik, sosyal ve çevresel değerlerin eş zamanlı üretildiği zirve bir şelale niteliğindedir.

5. Bölüm

Politika ve Destek Mekanizmaları

Kadın kooperatiflerinin ekonomik, toplumsal ve çevresel alanlarda yarattığı etkiler, bu yapıların yalnızca yerel girişimler olmadığını; aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma süreçlerinin önemli bir bileşeni hâline geldiğini göstermektedir. Önceki bölümlerde ele alınan üretim modelleri, toplumsal dönüşüm dinamikleri ve yerel kalkınma örnekleri; kooperatiflerin çok boyutlu bir etki kapasitesine sahip olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Ancak bu etkinin süreklilik kazanması ve farklı bölgelere yayılması, yalnızca bireysel girişimcilik çabalarıyla sınırlı değildir. Bu noktada, kooperatiflerin gelişimini destekleyen kurumsal yapılar, politika araçları ve finansal mekanizmalar belirleyici rol oynamaktadır.

Kooperatiflerin sürdürülebilirliği; finansmana erişim, eğitim ve kapasite geliştirme olanakları, pazarlama kanallarına entegrasyon ve kurumsallaşma düzeyi ile doğrudan ilişkilidir.

Bu unsurların sistematik ve koordineli bir şekilde desteklenmesi, kooperatiflerin yalnızca varlığını sürdürmesini değil; aynı zamanda ölçeklenmesini ve daha geniş ekonomik sistemlere entegre olmasını sağlamaktadır.

Bir kadın kooperatifinin kurulması çoğu zaman yerel bir ihtiyaca verilen güçlü bir cevaptır. Ancak bu girişimin kalıcı bir yapıya dönüşmesi, yalnızca iyi niyet ve emekle değil; doğru destek mekanizmalarıyla mümkün olur. Finansman, eğitim ve kurumsal yönlendirme olmadan birçok girişim potansiyeline ulaşmadan sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle destek mekanizmaları, kooperatiflerin büyümesini sağlayan temel altyapıyı oluşturur.

Kooperatifleri destekleyen politika araçları, çok katmanlı bir yapı içerisinde ele alınmalıdır.

Merkezi yönetim tarafından sunulan finansal teşvikler ve yasal düzenlemeler, yerel yönetimlerin uygulamaya yönelik destekleri ve sivil toplum kuruluşlarının eğitim ile mentorluk katkıları, bu ekosistemin temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu aktörler arasındaki iş birliği, kooperatiflerin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemektedir. Özellikle çok paydaşlı yönetim yaklaşımı, bu kooperatiflerin daha güçlü ve dirençli yapılar hâline gelmesini sağlamaktadır. Ayrıca, destek mekanizmalarının yalnızca kısa vadeli çözümler sunması yeterli değildir. Uzun vadeli ve sürdürülebilir politika çerçeveleri, kadın kooperatiflerinin kurumsallaşmasını, pazarlama kapasitesinin gelişmesini ve rekabet gücünün artmasını mümkün kılmaktadır.

Kooperatiflerin desteklenmesi, ekonomik bir yatırımın ötesinde; toplumsal refahı ve çevresel sürdürülebilirliği güçlendiren stratejik bir kalkınma aracı olarak değerlendirilmelidir.

Bu bölümde, kadın kooperatiflerini destekleyen politika ve uygulamalar kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır. Devlet destekleri, belediye uygulamaları ve sivil toplum kuruluşlarının katkıları analiz edilerek, bu mekanizmaların etkinliği ve sürdürülebilirliği değerlendirilecektir.

Mevcut destek yapılarının geliştirilmesine yönelik politika önerilerine de yer verilerek, kadın kooperatiflerinin daha geniş ölçekte yaygınlaştırılmasına katkı sağlayacak stratejik yaklaşımlar ortaya konulacaktır.

5.1 Devlet, Belediye ve Sivil Toplum Kuruluşları Destekleri

Kadın kooperatiflerinin sürdürülebilirliği ve büyümesi, yalnızca bireysel girişimcilik çabalarına bağlı değildir; aynı zamanda çok katmanlı destek mekanizmalarıyla mümkün olmaktadır. Bu destekler, kooperatiflerin ekonomik, toplumsal ve çevresel etki alanlarını genişleten, sahadaki uygulamaları güçlendiren ve uzun vadeli başarıyı sağlayan temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

5.1.1 Devlet Destekleri ve Politika Araçlar

Türkiye’de merkezi yönetim, kadın kooperatiflerinin gelişiminde kritik bir rol üstlenmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı, Kalkınma Ajansları ve Kırsal Kalkınma Programları; hibe, kredi ve eğitim destekleriyle kooperatiflerin kuruluş altyapısını güçlendirmekte ve ekonomik faaliyetlere katılımlarını teşvik etmektedir. Bu destekler sayesinde kooperatifler; üretim altyapısını kurarken başlangıç maliyetlerini düşürmekte ve yasal çerçevede faaliyet göstererek kayıt dışı üretimin azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi, Tarım Bakanlığı destekleriyle üretim altyapısını güçlendirmiş ve kadınların ekonomik faaliyetlere katılımını artırmıştır.

5.1.2 Belediyeler ve Yerel Uygulamalar

Yerel yönetimler, kooperatiflerin sahadaki görünürlüğünü ve pazara erişimini artıran en önemli aktörlerden biridir. Belediyeler; üretim alanı tahsisi, yerel pazar ve fuar imkânları sağlamakta, kooperatiflerin toplulukla doğrudan etkileşimini mümkün kılmaktadır.

Batı Akdeniz’deki kadın kooperatifleri, yerel yönetim tarafından düzenlenen yöresel ürün fuarlarına katılarak hem gelir elde etmekte hem de el emeği ürünleri ve girişimcilik kapasitelerini geniş kitlelere tanıtmaktadır.

5.1.3 Sivil Toplum Kuruluşları ve Kapasite Geliştirme Süreci

Sivil toplum kuruluşları, kadın kooperatiflerinin eğitim, mentorluk ve teknik kapasite geliştirme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. SoGreen Projesi, STK destekli eğitimlerle kadınlara organik tarım, geri dönüşüm ve dijital pazarlama alanlarında yetkinlik kazandırarak, kooperatiflerin ekonomik ve toplumsal etkisini artıran başarılı bir örnek sunmaktadır. Bu sayede kadınlar, yalnızca üretim yapmakla kalmayıp iş geliştirme, pazarlama ve yönetim süreçlerinde de aktif rol alabilmektedir.

5.1.4 Bütünleşik Destek Ekosistemi

Devlet, belediyeler, STK'lar, üniversiteler ve özel sektörün sağladığı destekler birlikte değerlendirildiğinde, kadın kooperatifleri için çok katmanlı ve bütünleşik bir ekosistem ortaya çıkmaktadır.

Devlet → Finansal ve yasal altyapı

Belediyeler → Yerel uygulama ve görünürlük

STK'lar → Eğitim ve kapasite geliştirme

Üniversiteler → Ar-Ge, teknik eğitim ve danışmanlık

Özel Sektör → Tedarik zinciri, sponsorluk ve pazara erişim

Bu yapı, kooperatiflerin kısa vadeli üretim ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp; uzun vadeli kurumsallaşma, sürdürülebilir büyüme ve inovasyon kapasitesinin gelişmesini mümkün kılmaktadır. Eğitim ve mentorluk faaliyetleri ile finansal desteklerin birlikte sunulması, kadınların girişimcilik ve liderlik kapasitelerini artırarak kooperatiflerin rekabet gücünü güçlendirmektedir.

Tablo 7: Kadın Kooperatifleri İçin Destek Mekanizmaları ve Etkileri

Destek Sağlayıcı	Destek Türü	Sağlanan Katkı	Uzun Vadeli Etki
Devlet (Bakanlıklar, kalkınma ajansları)	Hibe, kredi ve eğitim destekleri	Üretim altyapısının güçlendirilmesi ve finansmana erişim	Kurumsallaşma ve sürdürülebilir büyüme
Belediyeler	Alan tahsisi, pazar ve fuar imkânları	Ürünlerin pazara sunulması ve görünürlüğün artması	Yerel ekonomik canlılığın artması
STK'lar	Eğitim ve mentorluk faaliyetleri	Beceri gelişimi ve girişimcilik kapasitesinin artırılması	Kurumsal kapasite artışı ve liderlik gelişimi
Üniversiteler ve araştırma kurumları	Teknik eğitim, danışmanlık ve Ar-Ge desteği	Üretim kalitesinin artırılması ve inovasyon kapasitesinin gelişmesi	Bilgi temelli üretim ve sürdürülebilir inovasyon
Özel sektör ve sosyal girişimler	Tedarik zinciri entegrasyonu, satın alma ve sponsorluk	Pazara erişiminin genişlemesi ve sürdürülebilirlik	Ölçeklenebilir büyüme ve marka değerinin artması

Bu bulgular, kadın kooperatiflerinin başarısının tek bir destek türüne değil, çok boyutlu ve bütünleşik bir destek yapısına dayandığını göstermektedir. Ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler, bu ekosistem sayesinde daha etkin, görünür ve sürdürülebilir hâle gelmektedir .

Devlet, belediye ve sivil toplum kuruluşlarının sağladığı destekler, kadın kooperatiflerinin sürdürülebilirliğini ve çok boyutlu etkisini güçlendiren kritik yapı taşlarıdır. Bu mekanizmalar, kooperatifleri yalnızca üretim yapan birimler olmaktan çıkararak, toplumsal dönüşüm ve yerel kalkınmanın aktif, görünür ve yönlendirici aktörleri hâline getirmektedir.

Kadın kooperatiflerinin sahadaki başarısı, tekil desteklerin ötesinde; birbirini tamamlayan ve koordineli bir ekosistem sayesinde mümkün olmaktadır. Merkezi yönetim destekleri finansal altyapıyı güçlendirirken, belediyeler yerel görünürlük ve uygulama alanı sağlamakta; STK'lar eğitim ve mentorlukla kapasitelerini artırmaktadır. Üniversiteler ve özel sektörün katkıları, inovasyon ve pazara erişim boyutlarını güçlendirerek kooperatifleri hem rekabetçi hem de ölçeklenebilir kılmaktadır.

Bu çok paydaşlı yapı, kooperatiflerin ekonomik kazanç elde etmesini sağlamakla kalmaz; aynı zamanda toplumsal ve çevresel etkiyi de sürdürülebilir bir biçimde üretmesini mümkün kılar. Kadınlar, bu destek ağı sayesinde yalnızca üretici değil; lider, eğitici, çevre savunucusu ve topluluk değişim ajanı olarak sahnede yer alır.

Sonuç olarak, kadın kooperatiflerinin güçlenmesi için oluşturulan koordineli ve bütüncül destek yapısı, yerel düzeyde uygulanabilir ve ölçeklenebilir bir model sunmakta; ekonomik üretim ile toplumsal ve çevresel etkiyi birbirine bağlayan stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır.

5.2 Finansman, Eğitim ve Pazarlama Destekleri

Sürdürülebilirlik, yalnızca üretim kapasitesiyle değil; finansman, eğitim ve pazarlama desteklerinin etkinliğiyle doğrudan ilişkilidir.

Bu üç unsur, kuruluş aşamasından büyüme ve kurumsallaşma süreçlerine kadar belirleyici rol oynayan stratejik bileşenlerdir.

Bu yapıların güçlenmesi, söz konusu destek mekanizmalarının birbirini tamamlayacak biçimde bütüncül ve koordineli olarak işletilmesine bağlıdır.

En kritik eşik, üretime başlamak değil; ortaya çıkan değeri süreklilik taşıyan bir gelir modeline dönüştürebilmektir. Bu dönüşüm, ancak finansal kaynakların, bilgi birikiminin ve pazar erişiminin birlikte sağlanmasıyla mümkün hâle gelir.

5.2.1 Finansman: Üretimin Başlangıç Noktası

Finansman desteği, bu yapıların gelişiminde temel belirleyici unsurlardan biridir. Türkiye’de Tarım ve Orman Bakanlığı, Kalkınma Ajansları ve çeşitli kamu kurumları tarafından sunulan hibe ve düşük faizli kredi imkânları, üretim kapasitesinin artırılmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bu destekler sayesinde modern ekipmanlara erişim mümkün hâle gelmekte, üretim süreçleri daha verimli bir yapıya kavuşmakta ve ürün çeşitliliği artırılarak katma değer oluşturulmaktadır.

Aynı zamanda finansal olanaklar, girişim riskini azaltarak kadınların ekonomik hayata daha güvenli ve aktif katılımını teşvik etmektedir.

Eğitim desteği, uzun vadeli başarının belirleyici unsurlarından biridir.

SoGreen Projesi, Nevruz Köyü ve Eldivan örneklerinde, kadınlara organik tarım, geri dönüşüm, sürdürülebilir üretim ve dijital pazarlama alanlarında kapsamlı programlar sunulmaktadır.

Bu içerikler, yalnızca üretim becerilerini geliştirmekle kalmayıp; finansal yönetim, organizasyon ve stratejik planlama yetkinliklerini de güçlendirmektedir.

Bu sayede süreçler daha etkin yönetilebilmekte, maliyetler kontrol altında tutulabilmekte ve yapının sürdürülebilirliği güvence altına alınmaktadır.

5.2.2 Pazarlama: Görünürlük ve Gelir Sürekliliği

Pazarlama desteği, ekonomik sürdürülebilirliği belirleyen en kritik aşamalardan biridir. Üretilen ürünlerin pazara ulaşamaması, bu yapıların karşılaştığı temel risklerden birini oluşturmaktadır.

Bu noktada belediyeler ve sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen fuarlar, tanıtım etkinlikleri ve e-ticaret platformları önemli fırsatlar sunmaktadır.

Batı Akdeniz örneğinde, yerel yönetim destekli fuarlar aracılığıyla ürünler geniş kitlelere ulaştırılmakta ve marka bilinirliği güçlendirilmektedir.

Dijital pazarlama araçlarının etkin kullanımı ise yerel sınırların ötesine geçilmesini sağlayarak ulusal ve uluslararası pazarlara erişimi mümkün kılmaktadır.

5.2.3 Bütüncül Destek Modeli

Finansman, eğitim ve pazarlama destekleri birlikte ele alındığında, bu yapılar için bütüncül bir güçlenme modeli ortaya çıkmaktadır.

Finansman → Üretimi başlatır ve genişletir

Eğitim → Kapasiteyi ve kaliteyi geliştirir

Pazarlama → Gelirin sürekliliğini sağlar

Bu üçlü yapı, yalnızca faaliyetlerin devamlılığını değil; aynı zamanda rekabet gücü yüksek ve kurumsallaşmış bir yapının oluşmasını mümkün kılmaktadır.

Tablo 8: Kadın kooperatiflerinde destek mekanizmalarının etki analizi

Destek Türü	Sağlanan Katkı	Kısa Vadeli Etki	Uzun Vadeli Etki
Finansman	Hibe, kredi ve ekipman desteği	Üretim kapasitesinde artış	Kurumsallaşma ve sürdürülebilir büyüme
Eğitim	Teknik ve yönetsel bilgi ile beceri gelişimi	Verimlilik ve üretim kalitesinde artış	Liderlik kapasitesinin gelişimi ve sürdürülebilirlik
Pazarlama	Fuar katılımı, e-ticaret ve tanıtım faaliyetleri	Satış hacminde artış	Marka değerinin güçlenmesi ve pazarın genişlemesi

Tablo 8 incelendiğinde, destek mekanizmalarının kısa ve uzun vadede farklı ancak birbirini tamamlayan etkiler yarattığı görülmektedir. Finansal katkılar, kısa vadede üretim kapasitesini artırırken uzun vadede kurumsallaşmanın temelini oluşturur.

Eğitim faaliyetleri, teknik ve yönetsel becerileri geliştirerek üretim verimliliğini ve kaliteyi artırmakta; aynı zamanda liderlik kapasitesine katkı sağlamaktadır. Pazarlama olanakları ise görünürlüğü yükselterek satış hacmini artırmakta ve uzun vadede marka değerinin güçlenmesine zemin hazırlamaktadır.

Bu bulgular, sürdürülebilir başarının yalnızca finansal desteklerle değil; eğitim ve pazarlama gibi tamamlayıcı mekanizmalarla birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Finansman, eğitim ve pazarlama desteklerinin birlikte ele alınması, ekonomik bağımsızlık, toplumsal görünürlük ve çevresel sürdürülebilirlik açısından güçlü bir etki ortaya çıkarmaktadır.

Bu mekanizmalar, üretim odaklı yapıların ötesine geçilmesini sağlayarak yenilikçi, rekabetçi ve sürdürülebilir ekonomik aktörlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu çerçevede, söz konusu üçlü destek yapısının entegre ve süreklilik arz edecek biçimde uygulanması kritik önem taşımaktadır.

5.3 Ulusal ve Uluslararası İyi Uygulama Örnekleri

Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi, Türkiye'deki en bütüncül uygulamalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu yapı içinde kadınlar; organik tarım, geri dönüşüm ve el sanatları üretimi gerçekleştirirken aynı zamanda yönetim süreçlerine aktif biçimde katılmaktadır.

Bu yaklaşım, üretim, yönetim ve eğitim bileşenlerinin entegre edildiği sürdürülebilir bir model ortaya koymaktadır. Ekonomik bağımsızlığın güçlenmesiyle birlikte toplulukta çevresel farkındalık artmakta; eğitim ve mentorluk faaliyetleri ise uzun vadeli devamlılığı desteklemektedir.

SoGreen Projesi, ekonomik ve toplumsal güçlenmeyi birlikte ele alan bir diğer önemli örnektir. Bu kapsamda kadınlar, geri dönüşüm ve organik üretim teknikleri konusunda eğitim almakta; elde ettikleri ürünleri dijital pazarlama ve e-ticaret kanalları aracılığıyla değerlendirmektedir.

Bu yaklaşım, geleneksel üretimin modern pazarlama yöntemleriyle bütünleşmesi sayesinde daha yüksek katma değer yaratılabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda ekonomik liderlik kapasitesi gelişmekte ve toplumsal görünürlük artmaktadır.

5.3.1 Uluslararası İyi Uygulamalar

Uluslararası örnekler, benzer yapıların farklı sosyo-ekonomik koşullarda da başarılı sonuçlar üretebildiğini ortaya koymaktadır.

Hindistan'da faaliyet gösteren SEWA (Self Employed Women's Association), ekonomik ve sosyal güçlenme açısından dikkat çeken bir modeldir. Kırsal ve kentsel alanlarda kadınları küçük ölçekli üretim ve hizmet faaliyetleri etrafında örgütleyen bu yapı, gelir elde etme imkânlarını artırırken sosyal dayanışmayı da güçlendirmektedir.

Bu deneyim, geniş ölçekli örgütlenmenin ve kolektif hareketin ekonomik gücü artırmadaki etkisini açık biçimde göstermektedir.

Kenya'daki uygulamalar ise sürdürülebilir üretim ve çevresel yaklaşımlar açısından öne çıkmaktadır. Tarım ve geri dönüşüm faaliyetlerinde aktif rol alan kadınlar, atık materyalleri ekonomik değere dönüştürmektedir.

Bu süreç, döngüsel ekonomi yaklaşımının yerel düzeyde uygulanabilirliğini ortaya koyarken çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik kalkınmanın birlikte ilerleyebileceğini göstermektedir.

Ulusal ve uluslararası örnekler birlikte değerlendirildiğinde, başarının belirli ortak dinamikler etrafında şekillendiği açık biçimde görülmektedir:

- Eğitim ve kapasite geliştirme
- Finansmana erişim ve kurumsal destek
- Pazarlama ve ağlara entegrasyon
- Kadın liderliği ve kolektif karar alma

Bu unsurlar, farklı coğrafyalarda benzer sonuçlar üretmekte ve modelin evrensel bir kalkınma aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu örnekler, ekonomik güçlenme, toplumsal etki ve çevresel sürdürülebilirliğin birbirini besleyen bir yapı içinde geliştiğini göstermektedir. Kadınların liderliğinde ilerleyen bu süreç, yerel sınırları aşarak daha geniş ölçekte dönüşüm yaratma potansiyeli taşımaktadır. Sonuç olarak, bu model; uyarlanabilirliği, ölçeklenebilirliği ve çok boyutlu etki kapasitesiyle hem günümüz hem de geleceğin kalkınma yaklaşımlarında güçlü bir referans noktası oluşturmaktadır.

6. Bölüm

Gelecek Perspektifi

Kadın kooperatifleri, yerel kalkınma, toplumsal dönüşüm ve çevresel sürdürülebilirlik alanlarında bugüne kadar somut ve çok yönlü katkılar sunmuştur. Önceki bölümlerde incelenen örnekler, bu yapıların yalnızca ekonomik faaliyetlerle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda toplumsal yapıyı dönüştüren ve sürdürülebilir kalkınmaya yön veren aktörler hâline geldiğini göstermektedir.

Günümüz koşulları ise durağan bir yapıdan uzak, sürekli değişen ve yeniden şekillenen bir sürece işaret etmektedir. Dijitalleşme, yeşil dönüşüm, küresel tedarik ağları ve yeni nesil kalkınma politikaları, ekonomik ve toplumsal sistemleri yeniden tanımlamaktadır. Bu çerçevede gelecek, mevcut kazanımların korunmasının ötesinde; yeni fırsatların değerlendirilmesini ve ortaya çıkan risklerin yönetilmesini gerektiren dinamik bir alan sunmaktadır.

Bugün yerel ölçekte faaliyet gösteren bir yapı, dijital platformlar aracılığıyla daha geniş pazarlara ulaşma potansiyeline sahiptir. Geleneksel üretim pratiklerinin yenilikçi ve çevre dostu teknolojilerle birleşmesi, yalnızca üretim süreçlerini değil; bu süreçlerin anlamını ve değerini de dönüştürmektedir.

Gelecekteki başarı, üretim kapasitesinden çok değişime uyum sağlama becerisiyle belirlenecektir. Dijitalleşme, veri temelli üretim, e-ticaret entegrasyonu, yeşil teknolojilerin kullanımı ve uluslararası ağlara katılım gibi unsurlar, rekabet gücünü şekillendiren temel dinamikler arasında yer almaktadır.

Küresel ölçekte artan sürdürülebilirlik bilinci, üretim süreçlerinde çevresel standartların yükselmesine yol açmakta; bu durum hem bir gereklilik hem de önemli bir avantaj yaratmaktadır. Bu noktada kadın kooperatifleri, üretim faaliyetlerinin ötesine geçerek yenilikçi, çevreye duyarlı ve sosyal etki odaklı modeller geliştiren yapılar olarak konumlanmaktadır.

Kadınların bu yapılar aracılığıyla güçlenmesi, yalnızca yerel kalkınma üzerinde değil; küresel düzeyde kalkınma dinamikleri üzerinde de etkili olabilecek bir potansiyel taşımaktadır. Bu dönüşüm, söz konusu oluşumları yerel ekonomik birimler olmaktan çıkararak küresel sürdürülebilirlik sürecinin aktif bileşenleri hâline getirmektedir.

Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda geliştirilen politikalar, bu yapıların daha geniş ölçekte desteklenmesini ve uluslararası iş birliklerine dâhil edilmesini gerekli kılmaktadır.

Gelecek dönemde bu yapıların yönünü belirleyen başlıca eğilimler şu şekilde özetlenebilir:

- Dijitalleşme ve e-ticaretin yaygınlaşması
- Yeşil üretim ve döngüsel ekonomi uygulamalarının artması
- Küresel pazarlara erişim imkânlarının genişlemesi
- Kadın liderliğinin ekonomik sistemde daha görünür hâle gelmesi
- Çok paydaşlı iş birliklerinin güçlenmesi (Devlet–STK–Özel Sektör)

Bu eğilimler, modelin daha esnek, yenilikçi ve ölçeklenebilir bir yapıya evrilmesini desteklemektedir.

Elde edilen kazanımların ötesine geçebilmek, değişimi doğru okuyabilen ve buna uyum sağlayabilen bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bu doğrultuda yenilikçi ve stratejik adımlar, gelecekteki konumu belirleyen temel unsur olacaktır.

Bu bölümde, önümüzdeki süreçte ortaya çıkabilecek fırsatlar ve zorluklar ele alınacak; dijitalleşme, yeşil dönüşüm ve küresel entegrasyon dinamiklerinin etkileri analiz edilerek bu yapıları ileri taşıyacak yaklaşımlar değerlendirilecektir.

6.1 Dijitalleşme ve Yeşil Teknolojiler

Dijitalleşme ve yeşil teknolojiler, günümüz ekonomik ve toplumsal dönüşüm süreçlerinin belirleyici dinamikleri arasında yer almaktadır. Bu iki alan, yalnızca bir yenilik değil; rekabet gücünü ve sürdürülebilirliği doğrudan etkileyen stratejik araçlar olarak öne çıkmaktadır.

Dijitalleşme, üretimden pazarlamaya, yönetimden iletişime kadar tüm süreçleri yeniden yapılandırarak daha etkin ve verimli bir işleyiş sağlamaktadır. Bu sayede yerel ölçekte faaliyet gösteren yapılar, daha geniş ve dinamik pazarlara erişim imkânı elde etmektedir.

Geçmişte yalnızca belirli bir coğrafyada satış yapabilen bir yapı, bugün dijital platformlar aracılığıyla ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlük kazanabilmektedir. Bu dönüşüm, üretimin ölçeğinden çok etki alanını genişleterek ekonomik ve toplumsal katkının derinleşmesini mümkün kılmaktadır.

6.1.1 Dijitalleşme: Pazar Erişimi ve Yönetim Dönüşümü

Dijitalleşme, pazarlama ve satış süreçlerinde köklü bir dönüşüm yaratmaktadır. E-ticaret platformları, sosyal medya ve dijital ödeme sistemleri, ürünlerin daha geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılmaktadır.

SoGreen Projesi kapsamında sunulan dijital pazarlama eğitimleri, ürünlerin ulusal ölçekte satışa sunulmasına olanak tanımaktadır. Bu süreç, kadınların yalnızca üretici kimliğiyle sınırlı kalmayıp dijital girişimcilik becerileri kazanmasına katkı sağlamaktadır. Benzer bir uygulama Nevruz köyü Kadın Kooperatifin'nde de uygulanmaktadır.

Dijital araçlar, yönetim süreçlerini de dönüştürmektedir. Çevrim içi iletişim platformları, veri temelli planlama ve dijital kayıt sistemleri, karar alma mekanizmalarını hızlandırmakta ve etkinliğini artırmaktadır. Bu dönüşüm, daha şeffaf, planlı ve sürdürülebilir bir yönetim anlayışını beraberinde getirmektedir.

6.1.2 Yeşil Teknolojiler: Sürdürülebilir Üretim ve Maliyet Avantajı

Yeşil teknolojiler, üretim süreçlerini çevre dostu ve verimli hâle getiren önemli araçlar arasında yer almaktadır. Güneş enerjili kurutma sistemleri, enerji tasarruflu ekipmanlar ve geri dönüşüm teknolojileri, çevresel etkileri azaltırken maliyetleri düşürmektedir.

Eldivan ve Batı Akdeniz uygulamalarında kullanılan güneş enerjisi temelli yöntemler, bu dönüşümün somut örneklerini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, çevresel sürdürülebilirliğin ekonomik kazanç ile birlikte ilerleyebileceğini açık biçimde göstermektedir.

Ayrıca atık yönetimi ve döngüsel ekonomi uygulamaları, kaynak verimliliğini artırarak uzun vadeli sürdürülebilirliği desteklemektedir.

6.1.3 Dijital ve Yeşil Dönüşümün Kesişim Noktası

Yeşil ve dijital dönüşüm (ikiz dönüşüm), işletmelerin ve ekonomilerin dijital teknolojileri (yapay zeka, IoT, bulut) kullanarak verimliliği artırırken, aynı zamanda karbon emisyonlarını azaltıp sürdürülebilir, çevre dostu üretim modellerine (döngüsel ekonomi) geçişini ifade eden stratejik bir süreçtir.

Temel Bileşenler ve Amaçlar:

- **Yeşil Dönüşüm (Sürdürülebilirlik):** Döngüsel ekonomi yaklaşımıyla doğal kaynakları koruyan, atık yönetimini optimize eden ve düşük karbonlu üretimi hedefleyen çevresel odaklı değişimdir.
- **Dijital Dönüşüm (Teknoloji):** İş süreçlerine dijital teknolojilerin entegre edilmesiyle operasyonel verimliliğin artırılması ve iş modellerinin yenilenmesidir.
- **İkiz Dönüşümün Hedefi:** Enerji verimliliğini artırmak, karbon ayak izini düşürmek ve döngüsel ekonomi ile kaynak verimliliğini sağlamaktır.

Dijitalleşme ve yeşil teknolojiler birlikte ele alındığında, yeni bir üretim ve yönetim yaklaşımı ortaya çıkmaktadır.

Dijitalleşme → Pazar erişimini ve yönetim kapasitesini artırır

Yeşil teknolojiler → Üretimin sürdürülebilirliğini güçlendirir

Bu iki unsurun entegrasyonu, ekonomik ve çevresel açıdan rekabetçi, yenilikçi ve dayanıklı bir yapının oluşmasını mümkün kılmaktadır.

Tablo 9: Dijitalleşme ve yeşil teknolojilerin kooperatiflere etkisi

Dönüşüm Alanı	Uygulama	Kısa Vadeli Etki	Uzun Vadeli Etki
Dijitalleşme	E-ticaret ve sosyal medya kullanımı	Satış hacminde artış	Küresel pazarlara erişimin sağlanması
Dijital Yönetim	Çevrim içi sistemler ve veri takibi	Operasyonel verimlilikte artış	Kurumsallaşma ve yönetim kapasitesinin gelişimi
Yeşil Teknolojiler	Güneş enerjisi ve geri dönüşüm uygulamaları	Maliyetlerin azalması	Sürdürülebilir üretim yapısının güçlenmesi
Döngüsel Ekonomi	Atık yönetimi ve yeniden kullanım uygulamaları	Kaynak verimliliğinin artması	Çevresel etkinin azaltılması ve sürdürülebilirlik

Tablo 9 incelendiğinde, bu iki dönüşüm alanının üretim, pazarlama ve yönetim süreçlerinde belirgin bir etki yarattığı görülmektedir. Dijital uygulamalar, ürünlerin daha geniş pazarlara ulaşmasını sağlayarak satış hacmini artırırken; yönetim süreçlerinde verimlilik ve kurumsal kapasiteyi güçlendirmektedir.

Buna karşılık yeşil teknolojiler ve döngüsel ekonomi yaklaşımları, maliyetleri düşürmekte ve kaynak kullanımını daha verimli hâle getirmektedir. Bu bütünleşik dönüşüm, ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirliğin birlikte ilerlediği dengeli bir yapı ortaya koymaktadır.

Dijitalleşme ve yeşil teknolojiler, gelecekteki başarıyı belirleyen iki temel dönüşüm alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu süreç, yalnızca teknolojik bir

yenilenmeyi değil; üretim, yönetim ve pazarlama anlayışının bütüncül biçimde yeniden şekillenmesini ifade etmektedir.

Bu alanlara uyum sağlayabilen yapılar, ekonomik büyümenin ötesine geçerek daha verimli, çevreye duyarlı ve rekabetçi üretim modelleri geliştirme potansiyeline sahiptir. Bu durum, kalkınma süreçlerinde daha etkin ve yönlendirici bir rol üstlenilmesini mümkün kılmaktadır.

Dijital araçların etkin kullanımı, küresel pazarlara erişimi kolaylaştırırken; yeşil teknolojiler, üretim süreçlerinin çevresel etkisini azaltarak uzun vadeli sürdürülebilirliği desteklemektedir.

Bu iki dönüşüm alanının birlikte ele alınması, mevcut kapasitenin güçlendirilmesinin yanı sıra yeni iş modellerinin geliştirilmesine, yenilikçi üretim süreçlerinin oluşturulmasına ve etki alanının genişletilmesine olanak tanımaktadır.

Bu bağlamda dijital ve çevresel dönüşüm, bir tercih olmaktan ziyade; rekabet gücünü korumak ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek için kaçınılmaz bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

Uzun vadeli başarı ise değişimi doğru okuyabilme, yeniliklere uyum sağlayabilme ve bu süreci stratejik bir avantaja dönüştürebilme kapasitesine bağlıdır.

6.2 Kooperatiflerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile Uyum

Bu yapıların faaliyetleri, yerel ekonomik ve toplumsal etkilerin ötesine geçerek küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle doğrudan bağlantı kurmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen hedefler, ekonomik büyüme, toplumsal eşitlik ve çevresel sürdürülebilirlik arasında dengeli bir ilişki kurulmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda söz konusu oluşumlar, hedeflerin sahadaki somut uygulayıcıları arasında yer almaktadır.

Yerel ölçekte başlayan bir girişim, yalnızca bulunduğu çevrede ekonomik katkı sağlamakla kalmaz; aynı zamanda küresel sürdürülebilirlik yaklaşımının yerelde uygulanmasına aracılık eder. Bu durum, bu yapıları yerel girişim

niteliğinin ötesine taşıyarak küresel kalkınma sürecinin etkin bir parçası hâline getirmektedir.

Faaliyetler, özellikle aşağıdaki sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle güçlü bir uyum sergilemektedir:

SDG 5 – Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Kadınların ekonomik, sosyal ve yönetsel süreçlerde aktif rol üstlenmesi, eşitliğin güçlenmesine doğrudan katkı sağlamaktadır.

SDG 8 – İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme: İstihdam ve düzenli gelir olanakları, kapsayıcı ve sürdürülebilir büyümeyi desteklemektedir.

SDG 12 – Sorumlu Tüketim ve Üretim: Organik üretim, geri dönüşüm ve benzeri uygulamalar, kaynak verimliliğini artırmakta ve sürdürülebilir üretim modellerini yaygınlaştırmaktadır.

SDG 13 – İklim Eylemi: Çevre dostu teknikler, enerji verimliliği ve atık yönetimi uygulamaları, iklim değişikliğiyle mücadelede katkı sunmaktadır.

Tablo 10: Kadın kooperatiflerinin SDG’lerle uyum analizi

SDG Hedefi	Kooperatif Faaliyeti	Sağlanan Katkı	Etki Düzeyi
SDG 5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği)	Kadın liderliği ve kooperatif yönetimi	Toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesi	Yüksek
SDG 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme)	Üretim, satış ve istihdam faaliyetleri	Ekonomik güçlenme ve istihdamın artırılması	Yüksek
SDG 12 (Sorumlu Üretim ve Tüketim)	Organik üretim ve geri dönüşüm uygulamaları	Sürdürülebilir üretim ve kaynak verimliliğinin sağlanması	Orta–Yüksek
SDG 13 (İklim Eylemi)	Enerji verimliliği ve çevre dostu üretim	İklim farkındalığının artırılması ve çevresel etkinin azaltılması	Orta

Tablo 10 incelendiğinde, kadın kooperatiflerinin faaliyetlerinin BM SKA ile yüksek düzeyde uyum gösterdiği görülmektedir. Özellikle SDG 5 ve SDG 8 kapsamında kadınların ekonomik ve toplumsal güçlenmesine yönelik etkilerin daha belirgin olduğu dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte SDG 12 ve SDG 13 kapsamında çevresel sürdürülebilirlik ve iklim eylemi alanlarında sağlanan katkılar, kooperatiflerin üretim süreçlerine entegre edilen uygulamalar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu durum, kadın kooperatiflerinin yalnızca yerel kalkınmaya değil, aynı zamanda küresel sürdürülebilirlik hedeflerine de doğrudan katkı sağlayan yapılar olduğunu ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle kurulan güçlü bağ, bu yapıların yalnızca yerel ölçekte faaliyet gösteren birimler olmadığını; küresel politikaların sahadaki uygulayıcıları olarak konumlandığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Bu uyum, etki alanını ekonomik çıktılarla sınırlı bırakmayarak; toplumsal eşitlik, çevresel koruma ve sürdürülebilir üretim gibi çok boyutlu alanlara genişletmektedir. Böylece üretim faaliyetleri, sosyal fayda ve çevresel sorumluluk ile bütünleşen bir değer zinciri oluşturmaktadır.

Hedeflerle uyumlu faaliyetlerin yürütülmesi, ulusal ve uluslararası fonlara erişimi kolaylaştırmanın yanı sıra kurumsal kapasitenin gelişmesini, ağlara entegrasyonu ve farklı ölçeklerde iş birliklerinin kurulmasını desteklemektedir. Bu durum, söz konusu yapıların görünürlüğünü artırmakta ve daha geniş etki alanlarına ulaşmasını mümkün kılmaktadır.

Ayrıca bu uyum, yalnızca mevcut faaliyetlerin sürdürülmesini değil; yenilikçi üretim modellerinin geliştirilmesini ve sürdürülebilirlik odaklı dönüşümün kurumsal düzeyde içselleştirilmesini teşvik etmektedir. Bu süreçte edinilen deneyim, yerel uygulamaların küresel ölçekte örnek teşkil edebilecek nitelik kazanmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çerçevede, yerelde üretim gerçekleştirirken küresel hedeflere katkı sunan bu yapı, kalkınma süreçlerinde çok katmanlı etki üreten ve farklı düzeylerde değer yaratan stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır.

6.3 Yeni Fırsatlar ve Büyüme Alanları

Gelecek dönemde başarı, mevcut faaliyetlerin sürdürülmesinin ötesinde; ortaya çıkan yeni fırsat alanlarının doğru analiz edilmesine ve etkin biçimde değerlendirilmesine bağlıdır.

Teknolojik gelişmeler, çevresel dönüşüm dinamikleri ve değişen tüketim eğilimleri, yeni büyüme alanları oluşturmaktadır. Bu alanlar, ekonomik sürdürülebilirliği güçlendirmenin yanı sıra toplumsal etkiyi ve çevresel katkıyı genişletme imkânı sunmaktadır.

Yerel ölçekte faaliyet gösteren bir yapı, uygun stratejilerle bölgesel bir markaya, hatta uluslararası bir aktöre dönüşme potansiyeline sahiptir. Bu dönüşüm, yalnızca değişimi izlemekle değil; değişimin yönünü doğru analiz ederek buna uyum sağlayan bir yaklaşım geliştirmekle mümkün olmaktadır.

6.3.1 Temel Fırsat Alanları

Gelecek dönemde öne çıkan büyüme alanları şu başlıklar altında değerlendirilebilir:

Dijital pazarlama ve e-ticaret yoluyla geniş pazarlara erişim: Dijital kanallar, coğrafi sınırlamaları ortadan kaldırarak ürünlerin daha geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılmaktadır. Bu sayede küçük ölçekli üretimler dahi yüksek katma değerli pazarlara erişebilmekte; marka bilinirliği, müşteri çeşitliliği ve satış sürekliliği önemli ölçüde artmaktadır.

Yenilenebilir enerji ve çevre dostu üretim teknolojileri: Güneş enerjisi, enerji verimliliği ve sürdürülebilir üretim teknikleri, maliyet avantajı ile çevresel sorumluluğu birlikte sunmaktadır. Bu yaklaşım, “yeşil üretim” kimliğini güçlendirmenin yanı sıra tüketici tercihleri açısından da önemli bir rekabet üstünlüğü sağlamaktadır.

Ekoturizm ve deneyim temelli üretim modelleri: Turizm ile üretimin bütünleşmesi, gelir kaynaklarının çeşitlenmesini sağlayarak ekonomik dayanıklılığı artırmaktadır. Ziyaretçilere sunulan deneyimler, yerel ürünlerin

değerini yükseltirken kültürel mirasın korunmasına ve çevresel bilincin yaygınlaşmasına katkı sunmaktadır.

Eğitim ve mentorluk yoluyla girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi:

Bilgi ve beceri düzeyinin artırılması, sürdürülebilir büyümenin temel unsurlarından biridir. Bu süreç, mevcut kapasiteyi güçlendirirken yenilikçi düşünme, liderlik ve girişimcilik becerilerinin gelişmesini sağlayarak uzun vadeli kurumsallaşmayı desteklemektedir.

Tablo 11: Kadın kooperatifleri için gelecek fırsatları ve etkileri

Fırsat Alanı	Sağlanan Avantaj	Ekonomik Etki	Toplumsal / Çevresel Etki
Dijitalleşme	Pazar erişiminin genişlemesi	Satış hacminde artış	Görünürlüğün artması ve dijital katılımın güçlenmesi
Yeşil Teknolojiler	Maliyetlerin azaltılması ve kaynak verimliliği	Üretim verimliliğinde artış	Çevresel sürdürülebilirliğin güçlenmesi
Ekoturizm	Gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi	Ek gelir ve ekonomik dayanıklılık	Kültürel mirasın korunması ve yerel kalkınma
Eğitim ve Mentorluk	Bilgi ve beceri kapasitesinin geliştirilmesi	Kurumsallaşma girişimcilik kapasitesinin artması	ve Kadın liderliğinin güçlenmesi ve toplumsal etki

Tablo 11 değerlendirildiğinde, bu fırsat alanlarının birbirini tamamlayan çok katmanlı etkiler yarattığı görülmektedir. Dijitalleşme, pazar erişimini genişleterek ekonomik çıktıları artırırken; yeşil teknolojiler maliyetleri düşürmekte ve üretim süreçlerini daha sürdürülebilir hâle getirmektedir.

Ekoturizm uygulamaları, ekonomik faaliyetleri kültürel ve sosyal değerlerle bütünleştirerek yerel kalkınmayı desteklemekte; eğitim ve mentorluk faaliyetleri ise insan kaynağını güçlendirerek bu dönüşümün sürekliliğini sağlamaktadır.

Bu bütüncül yapı, farklı fırsat alanlarının tekil etkilerinin ötesine geçerek birbirini besleyen bir gelişim modeli ortaya koymaktadır. Bu nedenle gelecekteki başarı, bu alanların entegre biçimde ele alınmasına ve stratejik bir çerçevede yönetilmesine bağlıdır.

Ortaya çıkan yeni fırsat alanları, yalnızca ekonomik büyüme potansiyeli sunmakla kalmayıp; daha kapsayıcı, sürdürülebilir ve dirençli bir kalkınma yaklaşımının gelişmesine de katkı sağlamaktadır.

Bu alanların etkin biçimde değerlendirilmesi, mevcut kapasitenin ötesine geçilerek daha geniş ve çeşitli etki alanlarına ulaşılmasını mümkün kılmaktadır. Böylece üretim faaliyetleri, yenilikçilik, değer yaratma ve rekabet gücü ile bütünleşen bir yapıya evrilmektedir.

Bu dönüşüm süreci, kadınların üretim rolünün ötesine geçerek inovasyon, liderlik ve stratejik karar alma süreçlerinde daha görünür ve etkili konumlar üstlenmesini desteklemektedir. Bu durum, bireysel güçlenmenin kurumsal kapasiteye ve toplumsal etkiye dönüşmesini sağlamaktadır.

Bu çerçevede, söz konusu fırsatların değerlendirilme düzeyi, yalnızca ekonomik çıktılar değil; aynı zamanda uzun vadeli sürdürülebilirliği ve toplumsal dönüşüm kapasitesini de belirlemektedir. Bu nedenle bu yapılar, fırsatları stratejik bir bakış açısıyla ele alabildikleri ölçüde, kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınma modellerinin öncüleri olarak öne çıkmaktadır ve kapsayıcı kalkınma modellerinin öncüleri olarak konumlanmaktadır.

6.4 Gelecek Perspektifi ve Çıkarımlar

Dijitalleşme ve yeşil teknolojilerin sunduğu imkânlar, bu yapıların rolünü yeniden tanımlayarak ekonomik değer üretiminin ötesine geçen çok boyutlu bir etki alanı oluşturmuştur. Üretimden pazarlamaya, yönetimden karar alma süreçlerine kadar uzanan bu dönüşüm, teknolojiye uyum sağlayan, veri temelli hareket eden ve sürdürülebilirliği stratejik bir hedef olarak benimseyen bir yaklaşımı öne çıkarmaktadır.

Geçmişte yerel pazarlarda sınırlı kalan üretim faaliyetleri, dijital kanallar aracılığıyla genişleyerek daha yüksek görünürlük ve etki kapasitesine ulaşmaktadır. Bu süreç, ekonomik çıktılar kadar toplumsal değişimi de besleyen bir dönüşüm dinamiği oluşturmaktadır.

Dijital araçların yaygın kullanımı, pazar erişimini artırmanın yanı sıra karar alma süreçlerini hızlandırmakta ve ekonomik faaliyetlerin daha planlı yürütülmesini sağlamaktadır. Böylece üretim faaliyetleri, pazarı analiz edebilen ve değer yaratma süreçlerini yönlendirebilen bir yapıya evrilmiştir.

Yeşil teknolojilerin üretim süreçlerine entegrasyonu ise bu dönüşümün çevresel boyutunu güçlendirmektedir. Enerji verimliliği, yenilenebilir kaynak kullanımı ve geri dönüşüm uygulamaları, maliyetleri azaltırken çevresel etkilerin kontrol altına alınmasını mümkün kılmaktadır. Bu yaklaşım, ekonomik kazanç ile çevresel sorumluluğun birlikte ilerlediği dengeli bir üretim anlayışını desteklemektedir.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle kurulan uyum, bu yapıların yalnızca yerel düzeyde değil; küresel ölçekte de karşılık bulan, aktarılabilir ve ölçeklenebilir modeller sunduğunu göstermektedir. Bu bağ, toplumsal cinsiyet eşitliği, kapsayıcı büyüme ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine doğrudan katkı sağlayan bir çerçeve oluşturmaktadır.

Bununla birlikte ekoturizm, kültürel üretim ve deneyim temelli faaliyetler, etki alanını genişleten önemli araçlar arasında yer almaktadır. Üretim süreçlerinin deneyime dönüştürülmesi, ekonomik değer yaratımını artırırken toplumsal farkındalığın derinleşmesine katkı sunmaktadır.

Bu bütüncül dönüşüm, farklı alanlarda elde edilen kazanımların birbirini beslediği ve çok katmanlı bir etki yarattığı bir yapı ortaya koymaktadır. Böylece söz konusu oluşumlar, yalnızca üretim yapan birimler olmanın ötesine geçerek sürdürülebilir ve kapsayıcı kalkınma yaklaşımlarının güçlü temsilcileri hâline gelmektedir.

6.4.1 Stratejik Ufuk ve Gelecek Vizyonu

Gelecek perspektifinde bu yapıların, yerel ölçekteki rollerinin ötesine geçerek küresel sürdürülebilirlik ağlarıyla daha güçlü bağlar kuracağı öngörülmektedir. Ulusal ve uluslararası iş birlikleri, teknoloji transferi ve sürdürülebilir üretim

ağlarına entegrasyon, bu dönüşümün başlıca itici unsurları arasında yer almaktadır.

Bu gelişim süreci, ekonomik bağımsızlığı pekiştirmenin yanı sıra yeni nesil liderlik kapasitesinin oluşmasına ve toplulukların kalkınma süreçlerine daha etkin katılımına zemin hazırlamaktadır. Böylece bireysel güçlenme, kurumsal kapasite ve toplumsal etki ile bütünleşen bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Geçmişten edinilen deneyim, mevcut üretim gücü ve geleceğe yönelik stratejik yaklaşımın bir araya gelmesi, bu yapıları özgün ve dinamik bir konuma taşımaktadır. Bu bütünlük, yalnızca ekonomik değer üretimini değil; daha adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışının gelişimini de desteklemektedir.

Kadınların liderliğinde şekillenen bu model, yerelden küresele uzanan çok katmanlı bir etki alanı oluşturarak toplulukların dönüşümünü hızlandırmaktadır. Bu nedenle söz konusu yapı, yalnızca mevcut koşulların bir ürünü değil; aynı zamanda geleceğin kalkınma yaklaşımlarını şekillendiren güçlü bir araç olarak değerlendirilmektedir.

7. Bölüm

Sonuç ve Öneriler

7.1 Bütüncül Değerlendirme: Bir Modelin Ötesinde Bir Hareket

Kadın kooperatifleri, bu kitap boyunca ortaya konulduğu üzere, yalnızca ekonomik üretim yapan organizasyonlar değil; çok katmanlı bir dönüşümün taşıyıcısı olan sosyal-ekonomik ekosistemlerdir.

Bu ekosistemler, bireysel emeği kolektif güce, yerel üretimi sürdürülebilir değere ve sınırlı imkânları stratejik fırsatlara dönüştürmektedir. Bu yönüyle kadın kooperatifleri yalnızca bir “model” değil, aynı zamanda bir “hareket”tir. Bu hareket; ekonomik büyümeyi, toplumsal eşitliği ve çevresel sürdürülebilirliği eş zamanlı olarak mümkün kılan nadir örneklerden biridir.

Bir kooperatifte üretilen bir ürünün değeri yalnızca satış fiyatıyla ölçülemez. O ürün; bir kadının özgüvenini, bir çocuğun eğitimine yapılan yatırımı, bir yerleşimin yeniden canlanan ekonomisini ve doğaya duyulan saygıyı içinde taşır.

Bu nedenle kadın kooperatifleri, görünenden çok daha büyük bir değer üretildiği alanlardır.

7.2 Stratejik Öğrenimler: Bu Kitap Bize Ne Öğretti?

Bu çalışma, farklı örnekler ve uygulamalar üzerinden bazı temel gerçekleri açık biçimde ortaya koymaktadır:

- Ekonomik güçlenme tek başına yeterli değildir; sürdürülebilir olması için eğitim ve örgütlenme ile desteklenmelidir.
- Kooperatif modeli, bireysel çabayı kolektif etkiye dönüştüren en etkili araçlardan biridir.
- Dijitalleşme ve yeşil dönüşüm, artık seçenek değil zorunluluktur.
- Kadın liderliği, yalnızca ekonomik değil toplumsal dönüşümün de anahtarıdır.

Bu bulgular, kadın kooperatiflerinin gelecekte daha stratejik, daha görünür ve daha etkili yapılara dönüşeceğini göstermektedir.

7.3 Geleceğin Kooperatif Modeli: Dönüşümün Yeni Formu

Gelecekte kadın kooperatiflerinin aşağıdaki özellikleri taşıyan yapılara evrilmesi beklenmektedir:

- Dijitalleşmiş → veri kullanan, online satış yapan
- Yeşil üretim yapan → karbon ayak izini azaltan
- Ağlara bağlı → yerel değil küresel düşünen
- Markalaşmış → kimliği olan ve tanınan
- Eğiten → sadece üretmeyen, bilgi üreten

Bu dönüşüm, kooperatifleri klasik üretim yapılarından çıkararak, yenilikçi ve rekabetçi sosyal girişimlere dönüştürecektir.

7.4 Politika ve Uygulama İçin Öneriler

Kadın kooperatifleri, ekonomik üretimin ötesine geçerek toplumsal dayanışmayı güçlendiren, çevresel sürdürülebilirliği destekleyen ve yerel kalkınmayı harekete geçiren çok boyutlu yapılar olarak önemli bir dönüşüm potansiyeli taşımaktadır. Kitap kapsamında incelenen uygulama örnekleri, kadın girişimciliğinin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle doğrudan ilişki kurabilen güçlü bir ekonomik ve toplumsal kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir. Ancak bu potansiyelin kalıcı ve yaygın bir etki oluşturabilmesi, yalnızca bireysel girişimcilik çabalarıyla değil; kurumsal destek mekanizmaları, kamu politikaları ve çok paydaşlı iş birlikleri ile mümkün olabilmektedir.

Bu doğrultuda kadın kooperatiflerinin sürdürülebilirliğini desteklemek amacıyla yalnızca mevcut uygulamaların analiz edilmesi yeterli değildir. Aynı zamanda uygulanabilir, uzun vadeli ve kapsayıcı politika önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle kadın girişimciliğinin ekonomik, sosyal ve çevresel etkisini artıracak bütüncül destek mekanizmalarının oluşturulması, sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından stratejik bir önem taşımaktadır.

Devlet kurumlarının, kadın kooperatiflerine yönelik kısa süreli destek anlayışının ötesine geçerek sürdürülebilir finansman modelleri geliştirmesi gerekmektedir. Hibe destekleri, düşük faizli kredi uygulamaları, yeşil üretim teşvikleri ve dijital dönüşüm destekleri; kadın girişimciliğinin uzun vadeli gelişimini destekleyen temel araçlar arasında yer almaktadır. Özellikle çevre dostu üretim yapan kooperatiflere yönelik teşvik mekanizmalarının yaygınlaştırılması, yeşil ekonomi uygulamalarının yerel düzeyde güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Yerel yönetimlerin kadın kooperatiflerini yerel kalkınma politikalarının merkezine yerleştirmesi de büyük önem taşımaktadır. Ortak üretim alanlarının oluşturulması, yerel satış noktalarının desteklenmesi, kırsal üretim ağlarının geliştirilmesi ve kadın girişimciliğine yönelik sosyal destek programlarının yaygınlaştırılması; yerel ekonomilerin daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına katkı sunacaktır. Bunun yanında belediyeler tarafından düzenlenecek yerel üretici pazarları, fuarlar ve tanıtım organizasyonları, kadın kooperatiflerinin görünürlüğünü artırarak pazara erişim olanaklarını güçlendirebilir.

Sivil toplum kuruluşları ise eğitim, mentorluk ve kapasite geliştirme süreçlerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Özellikle sürdürülebilir üretim teknikleri, dijital pazarlama, e-ticaret uygulamaları, markalaşma ve finansal okuryazarlık alanlarında gerçekleştirilecek eğitim programları; kadın girişimcilerin üretim süreçlerinde daha etkin ve rekabetçi bir konuma ulaşmasını desteklemektedir. Mentorluk süreçleri, bilgi aktarımının ötesinde kadınların liderlik, organizasyon ve problem çözme becerilerinin gelişimine katkı sağlayarak girişimcilik kapasitesini güçlendirmektedir.

Özel sektörün kadın kooperatifleri ile geliştireceği tedarik zinciri iş birlikleri de sürdürülebilir üretim modellerinin yaygınlaşması açısından stratejik bir öneme sahiptir. Kadın kooperatifleri tarafından üretilen ürünlerin kurumsal satın alma süreçlerine dahil edilmesi, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında desteklenmesi ve ulusal pazarlara erişiminin kolaylaştırılması; ekonomik

sürdürülebilirliği güçlendiren önemli uygulamalar arasında yer almaktadır. Özellikle yerel ve çevre dostu üretime dayalı ürünlerin büyük ölçekli işletmeler tarafından desteklenmesi, kadın girişimciliğinin ekonomik etkisini artırabilir.

Dijitalleşme süreçleri de kadın kooperatiflerinin geleceği açısından belirleyici unsurlardan biri hâline gelmektedir. E-ticaret platformları, sosyal medya tabanlı pazarlama faaliyetleri, dijital ödeme sistemleri ve veri temelli üretim planlama uygulamaları; kadın girişimcilerin daha geniş pazarlara erişmesini ve rekabet gücünü artırmasını mümkün kılmaktadır. Dijital araçlar aynı zamanda yönetim süreçlerini de dönüştürmekte; çevrim içi iletişim platformları ve dijital kayıt sistemleri karar alma süreçlerini daha hızlı, şeffaf ve planlı hâle getirmektedir.

Geleceğin yeşil ekonomi modeli içerisinde kadın kooperatiflerinin rolünün daha da güçleneceği öngörülmektedir. Özellikle döngüsel ekonomi uygulamaları, geri dönüşüm temelli üretim modelleri, organik üretim faaliyetleri ve düşük karbonlu üretim anlayışı; kadın girişimciliğinin sürdürülebilir kalkınma içerisindeki önemini artırmaktadır. Geleneksel bilgi birikiminin yenilikçi üretim teknikleriyle birleştirilmesi, hem kültürel sürdürülebilirliğin korunmasına hem de ekonomik rekabet gücünün artırılmasına katkı sağlamaktadır.

Kadınların üretim, yönetim ve karar alma süreçlerinde daha görünür hâle gelmesi; daha kapsayıcı, dirençli ve sürdürülebilir toplum yapılarının oluşmasına önemli katkılar sunmaktadır. Bu nedenle kadın kooperatifleri yalnızca ekonomik üretim yapan yapılar olarak değil; toplumsal dönüşümü destekleyen, çevresel sorumluluğu güçlendiren ve yerel kalkınmayı sürdürülebilir hâle getiren stratejik kalkınma araçları olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak kadın liderliğinde gelişen kooperatif temelli üretim modelleri, geleceğin sürdürülebilir kalkınma anlayışı içerisinde yalnızca alternatif ekonomik yapılar değil; toplumsal dayanışmayı, çevresel duyarlılığı ve yerel üretim kapasitesini birlikte güçlendiren bütünleşik dönüşüm modelleri olarak öne çıkmaktadır. Yerelden başlayan bu dönüşüm, doğru destek mekanizmaları, etkili kamu politikaları ve güçlü kurumsal iş birlikleri ile birlikte daha geniş ölçekli sürdürülebilir kalkınma modellerine dönüşme potansiyeli taşımaktadır.

Bu kitap burada bitiyor olabilir...

Ama anlatılan hikâye bitmiyor.

Çünkü bu hikâye,
okuyan herkesin dahil olabileceği bir hikâyedir.

Sen;

- Bir destekçi olabilirsin
- Bir üretici olabilirsin
- Bir girişim başlatabilirsin
- Ya da farkındalık yaratan bir aktör olabilirsin

Sürdürülebilir bir gelecek,
yalnızca bilmekle değil, eyleme geçmekle mümkündür.

Kadın kooperatifleri bize şunu gösterir:
Değişim, küçük ama kararlı adımlarla başlar.

“Gelecek, onu bekleyenlerin değil; onu birlikte inşa edenlerin olacaktır.”

KAYNAKLAR

- Agarwal, B. (2010). *Gender and Green Governance: The Political Economy of Women's Presence Within and Beyond Community Forestry*. Oxford University Press.
- Barbier, E. B. (2011). The policy challenges for green economy and sustainable economic development. *Natural Resources Forum*, 35(3), 233–245.
- Birchall, J. (2004). *Cooperatives and the Millennium Development Goals*. International Labour Organization.
- Birchall, J., & Ketilson, L. H. (2009). *Resilience of the Cooperative Business Model in Times of Crisis*. International Labour Organization.
- Boserup, E. (1970). *Woman's Role in Economic Development*. George Allen & Unwin.
- Brundtland, G. H. (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press.
- Chaffey, D. (2022). *Digital Marketing: Strategy, Implementation and Practice*. Pearson.
- Chant, S. (2008). The “feminisation of poverty” and the “feminisation” of anti-poverty programmes: Room for revision? *Journal of Development Studies*, 44(2), 165–197.
- Daly, H. E. (1996). *Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development*. Beacon Press.
- Eldivan Köyde Yeşil Ekonomi Projesi. (2023). *Proje uygulama raporu*.
- Ellen MacArthur Foundation. (2019). *Completing the Picture: How the Circular Economy Tackles Climate Change*.
- European Commission. (2019). *The European Green Deal*. European Commission.
- Food and Agriculture Organization. (2011). *The Role of Women in Agriculture*. FAO.
- Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N. M. P., & Hultink, E. J. (2017). The circular economy: A new sustainability paradigm? *Journal of Cleaner Production*, 143, 757–768.

- International Co-operative Alliance. (2015). *Guidance Notes to the Co-operative Principles*. ICA.
- International Labour Organization. (2018). *Care Work and Care Jobs for the Future of Decent Work*. ILO.
- International Labour Organization. (2022). *Cooperatives and the World of Work No. 6*. ILO.
- Jackson, T. (2009). *Prosperity Without Growth: Economics for a Finite Planet*. Earthscan.
- Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change*, 30(3), 435–464.
- Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. *Resources, Conservation and Recycling*, 127, 221–232.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2021). *Marketing 5.0: Technology for Humanity*. Wiley.
- Novkovic, S. (2008). Defining the cooperative difference. *The Journal of Socio-Economics*, 37(6), 2168–2177.
- OECD. (2017). *Green Growth Indicators 2017*. OECD Publishing.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.
- Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. B. (1989). *Blueprint for a Green Economy*. Earthscan.
- Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist*. Chelsea Green Publishing.
- Rogers, D. L. (2016). *The Digital Transformation Playbook*. Columbia Business School Publishing.
- Sachs, J. D. (2015). *The Age of Sustainable Development*. Columbia University Press.
- Schwab, K. (2017). *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum.

- Self Employed Women's Association. (2022). *Annual Report*.
- Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. Oxford University Press.
- SoGreen Projesi. (2023). *Eğitim ve uygulama raporu*.
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023). *Kadın kooperatifleri ve kırsal kalkınma destekleri raporu*.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2022). *Kooperatifçilik raporu*.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2023). *Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı*.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *İşgücü İstatistikleri*. TÜİK.
- UN Women. (2020). *Women's Empowerment Principles and Digital Inclusion*. UN Women.
- UN Women. (2023). *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2023*. UN Women.
- United Nations. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2021). *Digital Economy Report 2021*. UNCTAD.
- United Nations Development Programme. (2022). *Human Development Report 2021/2022*. UNDP.
- United Nations Environment Programme. (2011). *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. UNEP.
- United Nations Environment Programme. (2023). *Global Environment Outlook 6*. UNEP.
- World Bank. (2020). *Women, Business and the Law 2020*. World Bank.
- World Bank. (2021). *Digital Development Overview*. World Bank.
- World Economic Forum. (2023). *Global Gender Gap Report 2023*. World Economic Forum.
- Yunus, M. (2007). *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*. PublicAffairs.

YEŞİL KADIN GÜCÜ

KOOPERATİFLERLE SÜRDÜRÜLEBİLİR KATMA DEĞER

Bu kitap, kadın kooperatiflerinin sürdürülebilir kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal dayanışma ekseninde oluşturduğu katma değeri teorik bir çerçevede ele almaktadır.

Ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutları bütüncül bir yaklaşımla değerlendiren bu çalışma; kooperatiflerin üretimden yönetişime, yerelden küresele uzanan etkilerini güncel veriler ve örneklerle incelemektedir.

Akademisyenlere, öğrencilere, politika yapıcılara, kooperatif yöneticilerine ve sürdürülebilir bir gelecek için çalışan tüm paydaşlara ilham verecek bu eser; kadın emeğinin ve dayanışmasının dönüştürücü gücünü anlamaya katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Daha adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir gelecek için kadınların üretimden yönetişime, fikirden uygulamaya kadar her aşamada yer aldığı bir ekonomi mümkündür.

*Kadın varsa dönüşüm var,
dayanışma varsa gelecek var.*

Ekonomik
Güçlenme

Çevresel
Sürdürülebilirlik

Toplumsal
Dayanışma

Kadın Liderliği
ve Girişimcilik

Sürdürülebilir
Kalkınma

DUVAR

Sürdürülebilir yarınlar
için birlikte üretelim.